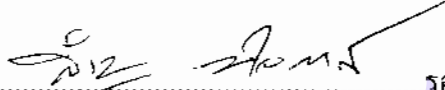

การพัฒนาชุมชนคฤหบดีประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

สมส่วน บุรณพงษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปีการศึกษา 2549
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

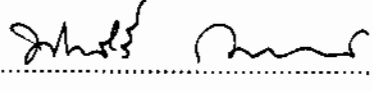
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อนุมัติวิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์
ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เสนอ
โดยนายสมส่วน บุรณพงษ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา

.....รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สำราญ พงษ์ไธมาส)

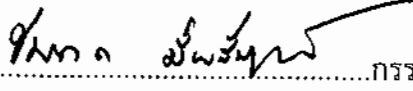
วันที่ 17 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2550

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เหมือนนิล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ กระจ่างอินทร์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุรพล นาถะพินธุ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด มันสัมฤทธิ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ กระจ่างอินทร์ รองศาสตราจารย์สุรพล นาถะพินธุ
ชื่อนักศึกษา	สมส่วน บุรณพงษ์
สาขา	ยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปีการศึกษา	2549

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ในครั้งนี้ใช้ขั้นตอนการสร้างความรู้ ทักษะคติหรือเจตคติและการฝึกปฏิบัติ (knowledge attitude practice : KAP) เป็นกรอบในการวิจัย และประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา คือ เยาวมัคคุเทศก์ และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

ผลการวิจัยพบว่า :

1.สภาพปัญหา คือ เยาวมัคคุเทศก์ขาดความรู้ ขาดเจตคติ ขาดทักษะในการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และมีความต้องการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2.แนวทางและวิธีการพัฒนา คือ การฝึกอบรมโดยมีการพิจารณาคัดเลือกเยาวชนมัคคุเทศก์ที่เริ่มจากความสมัครใจเข้ารับการอบรม และมีการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับเยาวชนมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวและพัฒนาความสามารถในการนำชมของเยาวชนมัคคุเทศก์ มีการกำหนดเกณฑ์ชี้วัดและเป้าหมายว่าทุกคนต้องเข้ารับการอบรมและทุกขั้นตอนต้องผ่านไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

3.การพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการตามหลักสูตรที่จัดทำไว้ และได้มีการประเมินผลการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวพบว่าทุกคนเข้ารับการอบรมและผ่านเกณฑ์ชี้วัดการประเมินผลตามขั้นตอนดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับเยาวชนมัคคุเทศก์ได้ร้อยละ 93.33 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีได้ร้อยละ 86.67 เจตคติต่อเยาวชนมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ร้อยละ 86.67 เยาวมัคคุเทศก์มีทักษะในการนำชมครบทุกคน เยาวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวสามารถปฏิบัติงานและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว

Thesis Title The Development of Youth Guides for Ban Pong Manao Archeological Site, Huai Khun Ram Subdistrict, Phatthuna Nikhom District, Lop Buri Province

Thesis Advisors Asst. Prof. Thusanee Kratai-intra
Assoc. Prof. Surapol Natapin

Name Somsuan Buranapong

Concentration Development Strategy

Academic Year 2006

ABSTRACT

The research and development aims to develop young guides for Ban Pong Manao Archaeological Site, Huai Khun Ram Subdistrict, Phatthuna Nikhom District, Lop Buri Province using steps of building knowledge, attitudes, and practice (KAP) as a research concept. The sample consisted of persons who were in charge of young guides and persons relating to the management of Ban Pong Manao Archaeological Site. The research was carried out by Participatory Action Research.

The findings were as follows:

1. correct problems of young guides were a lack of knowledge, a lack of positive attitudes, a lack of skills to provide information of Ban Pong Manao Archaeological Site and needs to develop young guides for Ban Pong Manao Archaeological Site.

2. guidelines and methods of development were to provide training by selecting young guides who were interested in attending the training, develop a practice training curriculum which is appropriate for the local community to provide knowledge, positive attitude about young guides and Ban Pong Manao Archaeological Site and improve the young guides' ability in conducting tours. The key performance indicators were set as a goal, that trainees must attend class and pass 80% in each step of the training.

3. the development of young guides for Ban Pong Manao Archaeological Site has been managed according to the curriculum set and after the evaluation, it was found that all young guides attending the class, passing the evaluation in each step as follows: knowledge on young guides 93.33%, knowledge on Ban Pong Manao Archaeological Site

86.67%, attitudes to young guides and Ban Pong Manao Archaeological Site 86.68%. All young guides for Ban Pong Manao Archaeological Site had skills in touring and were able to do job which was impressed by tourists.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เหมือนนิล ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ กระจ่างอินทร์ กรรมการ รองศาสตราจารย์ สุรพล นาถะพินธุ กรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด มั่นสัมฤทธิ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาสัก เต๊ะขันหมาก ประธานสาขาอุทศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ การพัฒนา ผู้ซึ่งได้เสียสละเวลาในการให้คำแนะนำตรวจและแก้ไข ให้ความรู้ คำปรึกษาจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุก ๆ ท่านและเพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโท สาขาอุทศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ทุกท่านที่ให้กำลังใจ ต่องานการวิจัยและพัฒนา ครั่งนี้

ขอขอบคุณผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี นายกกิ่งกาชาด อำเภอพัฒนานิคม องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม และคณะผู้นำชุมชนตำบลห้วยขุนราม กรุณาให้การสนับสนุนมีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวให้เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทางด้านโบราณคดีของประเทศไทย โดยเฉพาะการวิจัยและพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ครั่งนี้

ขอขอบคุณครอบครัว ที่ให้กำลังใจตลอดมา ในการทำงานวิจัยและพัฒนานี้

ขออุทิศคุณความดีงามและความสำเร็จในงานวิจัยและพัฒนานี้ให้คุณพ่อ คุณแม่ผู้ให้กำเนิด อุปการะเลี้ยงดู ให้พลังกาย พลังใจ สติปัญญาและขออุทิศให้บรรพบุรุษทุกท่าน ณ แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

สมส่วน บุรณพงษ์

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	7
ค่านิยมศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
บ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.....	10
แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	13
การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรม.....	14
ความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR).....	33
ทฤษฎีการประเมินหลังการปฏิบัติ (after action review : AAR).....	42
บทที่ 3 สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนรามอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.....	46
คำถามการวิจัย.....	46
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	46
วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
สภาพการดำเนินงานของยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.....	52
ปัญหาและความต้องการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.....	55

	หน้า
บทที่ 4 แนวทางและวิธีการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำ แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	58
คำถามการวิจัย.....	58
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	58
วิธีดำเนินการวิจัย.....	59
แนวทางและวิธีการพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว....	62
ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว.....	66
บทที่ 5 การพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.....	71
คำถามการวิจัยและพัฒนา.....	71
วัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนา.....	71
วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	71
การพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.....	73
ผลการพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.....	77
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี.....	82
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	84
สรุปผลการวิจัย.....	84
อภิปรายผลการวิจัย.....	88
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	90
บรรณานุกรม.....	92
ภาคผนวก.....	94
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview) ,การประชุมกลุ่ม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุ้มคู้เทศก์เพื่อการศึกษาสภาพ การดำเนินงานพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	95

	หน้า
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ร่วมเวทีประชุมกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการพัฒนาอุ้มฉุเทศก์เพื่อกำหนดกิจกรรมการพัฒนาตัวชี้วัด และเป้าหมายการพัฒนาอุ้มฉุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้าน โป่งมะนาว.....	102
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ร่วมเวทีประชุมกลุ่มเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนา อุ้มฉุเทศก์เพื่อกำหนดกิจกรรมร่วมกันเพื่อจัดทำแผนการฝึกอบรม และรายชื่อผู้เข้ารับการอบรมเป็นอุ้มฉุเทศก์.....	105
ภาคผนวก ง แนวคิดหลักของหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาอุ้มฉุเทศก์ ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	109
ประวัติของผู้ทำวิทยานิพนธ์.....	124

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีส่วนร่วมและกลุ่มทั่วไป.....	33
ตาราง 2 สรุปสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	57
ตาราง 3 แนวทาง วิธีการและกิจกรรมการพัฒนาชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านความรู้เกี่ยวกับการเป็นชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	62
ตาราง 4 แนวทาง วิธีการและกิจกรรมการพัฒนาการดำเนินการพัฒนาชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านเจตคติต่อการเป็นชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	63
ตาราง 5 แนวทาง วิธีการและกิจกรรมการพัฒนาชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	65
ตาราง 6 ดัชนีชี้วัดและเป้าหมายความสำเร็จในการพัฒนาชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านความรู้เกี่ยวกับการเป็นชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	66
ตาราง 7 ดัชนีชี้วัดและเป้าหมายความสำเร็จในการพัฒนาชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านเจตคติต่อการเป็นชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	67
ตาราง 8 ดัชนีชี้วัดและเป้าหมายความสำเร็จในการพัฒนาชุมัคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในขั้นตอนการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว.....	69

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา.....	7
ภาพ 2 วงจรการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม.....	35
ภาพ 3 เปรียบเทียบโลกทัศน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	37
ภาพ 4 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (จุดประสงค์อยู่ที่การแก้ปัญหาแบบยั่งยืน)	41

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีชุมชนโบราณทั้งร่องรอย อารยธรรมเก่าที่ควรแก่การทำนุบำรุงไว้ให้เป็นมรดกสืบทอดแก่ชนรุ่นหลังไว้มากมาย แต่ปัจจุบันแหล่งโบราณคดีร่อยอารยธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ถูกบุกรุกและทำลายลงเป็นจำนวนมาก เพียงกำลังเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรซึ่งมีอยู่เพียงจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอและไม่อาจดูแลให้ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องอาศัยชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามาช่วยดูแลรักษา เพื่อให้มรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติคงอยู่สืบไป

การดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะแหล่งโบราณคดีเก่าที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลโดยตรง ตั้งแต่การซ่อมแซม บำรุงรักษา การจัดกิจกรรมและบริการอื่น ๆ ประชาชนมีสิทธิเพียงใช้บริการเข้าชม ไม่อาจเข้าไปมีส่วนผูกพันแสดงความเป็นเจ้าของรวมใด ๆ ได้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าทางราชการไม่ให้สิทธิความเป็นเจ้าของแก่ประชาชน แหล่งโบราณคดีเป็นของกรมศิลปากร เป็นเหตุให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่บางแห่งเกิดเจตคติไม่ดีต่อหน่วยงานกรมศิลปากรในภูมิภาคต่างๆ เพื่อขจัดความเข้าใจผิดดังกล่าว และให้แหล่งโบราณคดี มีความปลอดภัยได้รับการดูแลรักษาดีขึ้น กรมศิลปากรตระหนักถึงความจำเป็น จึงได้มอบสิทธิความเป็นเจ้าของร่วมแก่คนในท้องถิ่น ที่ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 โดยให้ชุมชนและชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชนของตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร คณะอาจารย์และนักศึกษาจากภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นผู้อำนวยการควบคุมคอยสนับสนุนช่วยเหลือ

แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมด้านโบราณคดีที่มีสภาพเป็นรูปธรรม สามารถมองเห็นและจับต้องได้ ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์หรือเป็นผลที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมมนุษย์ในอดีต โดยมีโบราณวัตถุ ได้แก่ โครงกระดูกมนุษย์โบราณ วัตถุสิ่งของ และผลผลิตต่างๆ อย่างมากมายที่ถูกขุดค้นพบตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 - ปัจจุบัน โดยคณะอาจารย์และนักศึกษาจากภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

การที่ได้พบแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ บริเวณพื้นที่ริมห้วยสวนมะเดื่อ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ราษฎรในเขตหมู่บ้านโป่งมะนาว หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ระบุว่าพื้นที่หมู่บ้านของตนเองเป็นแหล่งโบราณคดี เพราะมีผู้ขุดพบเศษหม้อ ภาชนะและขวานหินซึ่งเป็นร่องรอยการอยู่อาศัยของคนโบราณในอดีตแต่

ชาวบ้านไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก การรับรู้ดังกล่าวขยายวงกว้างขึ้น เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 พื้นที่ในบริเวณวัดบ้านโป่งมะนาว ได้ถูกบุกรุกโดยคนจากถิ่นอื่นเข้ามาลักลอบขุดโบราณวัตถุไปเป็นสมบัติส่วนตัวและนำไปขายอย่างผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก ทำให้แกนนำชุมชนในพื้นที่ต้องแจ้งประสานไปยังชมรมอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลพบุรี ซึ่งทางชมรมฯ ได้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ จนผู้ดำเนินการลักลอบขุดถูกจับกุมและยึดของกลางได้จำนวนหนึ่ง และได้ทิ้งเศษโครงกระดูกมนุษย์โบราณ, เศษโบราณวัตถุไว้เป็นจำนวนมาก ในเขตของวัดบ้านโป่งมะนาวด้วยความบังเอิญของชาวบ้าน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการติดต่อประสานความร่วมมือระหว่างแกนนำชุมชนตำบลห้วยขุนรามซึ่งต่อมาได้ร่วมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม ได้ติดต่อประสานกับชมรมอนุรักษ์ศิลปะโบราณคดีและวัฒนธรรมพื้นบ้าน สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ได้จัดค่ายอาสาทำงานทางด้านโบราณคดี มีการขุดแต่งผนังหลุมเดิมที่ชาวบ้านได้ลักลอบขุดไว้ก่อนแล้ว ทำทะเบียนโบราณวัตถุ จัดจำแนกประเภทของโบราณวัตถุ และจัดแสดงโบราณวัตถุที่พบ ในบริเวณใต้ศาลาการเปรียญวัดโป่งมะนาวเพื่อให้เป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางด้านโบราณคดียุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์แห่งใหม่ของประเทศไทย โดยชุมชนต่อไป

จากการปฏิบัติงานในภาคสนามของชมรมอนุรักษ์ศิลปะโบราณคดีและวัฒนธรรมพื้นบ้าน สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร ทำให้ทราบว่าพื้นที่บริเวณวัดโป่งมะนาวนี้ เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มีคนเข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่ 3,000 – 3,500 ปีมาแล้ว จากโบราณวัตถุและข้อมูลหลักฐานทางโบราณคดีเท่าที่พบและนำมาศึกษาเบื้องต้นพบว่าชุมชนสมัยโบราณของพื้นที่นี้สามารถจัดแยกเป็นหมู่บ้านสมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้อย่างน้อย 2 สมัย ซึ่งสุรพล นาตะพินธุ (2546ก, หน้า 142 - 149) ได้สรุปสาระสำคัญไว้ดังนี้

ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์สมัยแรกสุดของบ้านโป่งมะนาวอยู่ในช่วง 3,000 – 3,500 ปีมาแล้ว (จากโบราณวัตถุที่พบสามารถสันนิษฐานอายุได้ประมาณ) หลักฐานที่พบ ได้แก่ ขวานหินขัด เครื่องประดับแผ่นกลมแบนเจาะรูตรงกลางทำจากกระดูกส่วนนอกของเต่าทะเล ลูกปัดและกำไลข้อมือทำจากหินอ่อนสีขาวและปัดกำไลข้อมือทำจากเปลือกหอยทะเล

ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์บ้านโป่งมะนาว (ช่วงสมัยที่สอง) อยู่ในช่วง 1,500 – 2,300 ปีมาแล้ว (จากโบราณวัตถุที่พบสามารถสันนิษฐานได้ประมาณ) หลักฐานที่พบมี โครงกระดูกคนจำนวนมากล้วนแต่มีการฝังสิ่งของรวมในหลุมฝังศพ ได้แก่ ภาชนะดินเผา กำไลแหวนสำริด เครื่องมือเหล็ก ลูกปัดหินกึ่งอัญมณี นอกจากนี้ยังพบแม่พิมพ์ทำด้วยดินเผาสำหรับหล่อหัวลูกศรโลหะ แวดินเผา ลูกกระสุนดินเผา

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า แหล่งของชุมชนนี้มีการพัฒนาเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ การที่พบหลุมฝังศพกว่าร้อยหลุมซึ่งเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าชุมชนนี้มีความหนาแน่น

ของประชากรมาก แม้ว่าการลักลอบขุดจะทำให้ต้องสูญเสียข้อมูลทางวิชาการไปบ้างแต่ก็ยัง
สามารถที่จะวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานได้

แหล่งโบราณคดีแห่งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งหากได้รับการขุดค้นทางโบราณคดีตาม
หลักวิชาการแล้วจะทำให้สามารถอธิบายเรื่องราวในยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย
ในช่วงราว 3,500 – 2,300 ปี มาแล้วให้มีความชัดเจนขึ้นได้ และนอกเหนือจากความรู้ทาง
วิชาการที่จะได้รับแล้ว แหล่งโบราณคดีแห่งนี้ยังมีศักยภาพสูงมาก สำหรับการจัดแสดงหลุมขุด
ค้นทางโบราณคดี เช่นเดียวกับแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งการดำเนินการ
ดังกล่าว จะเป็นการประสานประโยชน์ระหว่างวิชาการกับการสร้างผลตอบแทนให้กับสังคม
ปัจจุบันได้อย่างสมดุล เมื่อมรดกทางวัฒนธรรมได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว แล้วจะส่งผลให้
ประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ดังนั้นแหล่งโบราณคดีต่างๆ หากมีการจัดการดำเนินการ
อย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว แหล่งโบราณคดีจะกลายเป็นทรัพยากรที่สามารถสร้างรายได้ให้กับ
ชุมชนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ประโยชน์ต่างๆ ที่ชุมชนจะได้รับตามมานอกจากเรื่องรายได้
แล้วก็คือจะมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการขึ้นรองรับการท่องเที่ยวซึ่งก็จะทำ
ให้ชุมชนที่มีแหล่งโบราณคดีมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ตำบลห้วยขุนรามมีแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ
เหมาะสมแก่การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมได้อย่างโดดเด่นได้ จะทำให้
ชุมชนหรือหมู่บ้านต่างๆ ของประเทศไทย ที่มีแหล่งโบราณคดีอยู่ในพื้นที่มาศึกษาดูงานเพื่อที่
ชุมชนต้องช่วยกันอนุรักษ์และลุกขึ้นมาปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทางด้านโบราณคดี
เพื่อโอกาสในการพัฒนาต่อไปในอนาคต และเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหาและการ
ป้องกันการลักลอบขุดโบราณวัตถุอย่างดี

ปัจจุบันนี้ชาวบ้านโป่งมะนาวได้ร่วมมือกันอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี และตระหนักถึง
ความสำคัญของแหล่งโบราณคดี จึงได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานชุมชนที่วัดบ้านโป่งมะนาว
ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ในแหล่งโบราณคดี โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากงบพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยวใหม่ตามยุทธศาสตร์จังหวัดลพบุรี, องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรีและองค์การ
บริหารส่วนตำบลห้วยขุนรามในการพัฒนาปรับปรุงบริเวณชั้นล่างศาลาการเปรียญวัดบ้านโป่งมะนาว
เพื่อเก็บรวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุที่ผู้ที่เข้ามาลักลอบขุดและทิ้งไว้ และยังคงเปิดหลุม
ขุดค้นเป็นการจัดแสดงแบบสภาพดั้งเดิมของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวด้วย

ข้อมูลสรุปยอดจำนวนนักท่องเที่ยวจากสมุดลงนามเยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ปี พ.ศ. 2546 จำนวน 5,648 คน ปี พ.ศ.2547 จำนวน 12,231 คน และปี พ.ศ.2548 จำนวน 42,606 คน
และพบว่ามีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น เนื้อหาสาระที่ผู้นำชมถ่ายทอดความรู้เรื่องแหล่ง
โบราณคดีบ้านโป่งมะนาวประกอบด้วยการบรรยายและการนำชมพบว่ามีกลุ่มผู้สนใจมาเที่ยว
ชมโดยเฉพาะคณะครู นักเรียน นักศึกษาและนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากเพิ่มขึ้นตามลำดับ

สภาพปัจจุบันผู้นำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมีเพียงอาสาสมัครจากผู้นำชุมชนบ้านโป่งมะนาวซึ่งเป็นกรรมการวัดบ้านโป่งมะนาวจำนวน 2 คนยกเว้นบางครั้งถ้านักท่องเที่ยวมีจำนวนมากก็จะมีพระสงฆ์และชาวบ้านมาช่วยกันต้อนรับ แต่มีนักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้ามาชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ผู้นำชมมีไม่พอเพียง

จากการที่ผู้นำชุมชนในท้องถิ่นร่วมกันจัดตั้งชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนรามขึ้นมา มีการประชุมระดมความคิดเห็นของชมรมอนุรักษ์ฯ และคณะกรรมการหมู่บ้านโป่งมะนาวเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการนำชม จึงได้ข้อสรุปว่าแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวจำเป็นต้องมีอาสาสมัครผู้นำชมประจำแหล่งโบราณคดีขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่นำชมและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และคณะบุคคลทั่วไป อาสาสมัครผู้นำชมประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวสมควรจะคัดเลือกจาก “เยาวชน” ในพื้นที่ แต่จากการสำรวจข้อมูลเยาวชนของตำบลห้วยขุนราม พบว่าเยาวชนในพื้นที่ตำบลห้วยขุนรามส่วนใหญ่เดินทางไปเรียนในอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง และเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจนหมด จึงทำให้ไม่สามารถค้นหาเยาวชนที่มีความสามารถเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครผู้นำชมประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาคัดเลือกกลุ่มนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียงแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่มีความสมัครใจทำหน้าที่เป็นผู้นำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยตกลงใช้ชื่อกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครนำชมว่า “ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว” แต่พบว่ายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่สมัครใจเข้ามาทำหน้าที่นำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวขาดความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประสบการณ์ และทักษะในการนำชม

จึงสมควรให้มีการวิจัยและพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เพื่อเป็นการให้ตัวแทนชุมชนโดยเฉพาะยุวมัคคุเทศก์ดำเนินการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเพื่อเป็นการให้ความรู้, สร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และให้มีการดูแลอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวอย่างยั่งยืนและเมื่อมีการจัดตั้งแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเสร็จเรียบร้อยแล้วหรือในกรณีที่คณะผู้จัดตั้งแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวหมดวาระในการดูแลหรือสิ้นไป ก็จะมีผู้ดูแลและจัดการต่อไปไม่เกิดการทิ้งร้างหรือขาดผู้ดูแลเหมือนอย่างแหล่งโบราณคดีหลายๆ แห่งในปัจจุบัน ผลการวิจัยและพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี นี้หากนำไปประยุกต์ปฏิบัติใช้จะทำให้เกิดความรัก ห่วงแหน ช่วยกันอนุรักษ์ และเข้าใจศิลปวัฒนธรรมทางด้านโบราณคดีที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดไป

คำถามการวิจัย

จะสามารถพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้อย่างไร โดยประกอบด้วยคำถามย่อย 3 คำถาม ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เป็นอย่างไร
2. แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรีคืออะไร
3. จะพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา และกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่

หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี มีจำนวน 97หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 400 คน แยกเป็นชาย 201 คน และหญิง 199 คน

2. ขอบเขตประชากร

การพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี มีผู้มีส่วนสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ซึ่งเป็นประชากรในการศึกษา เข้าร่วมในการศึกษาวิจัยในแต่ละขั้นตอนตามความเหมาะสม ประกอบด้วย

2.1 ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา ได้แก่ เยาวมัคคุเทศก์ ผู้ทำหน้าที่ผู้นำชมประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษาในชุมชนที่การสมัครใจเข้ารับการอบรมและผ่านการคัดเลือกโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน

2.2 ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประกอบด้วย

- 2.2.1 กรรมการแกนนำชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลห้วยขุนราม จำนวน 2 คน
- 2.2.2 ที่ปรึกษาชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านโบราณคดีและผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมมัคคุเทศก์ จำนวน 1 คน
- 2.2.3 ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม จำนวน 1 คน
- 2.2.4 กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ครูในท้องถิ่นในพื้นที่บ้านโป่งมะนาว และเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม จำนวน 2 คน
- 2.2.5 ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันตำบลห้วยขุนราม ประธานแม่บ้านตำบลห้วยขุนราม (ส่งเสริมด้านอาชีพ) และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลห้วยขุนราม จำนวน 3 คน

3. ขอบเขตเนื้อหา

การพัฒนาเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ในครั้งนี้ใช้ขั้นตอนการสร้างความรู้ ทักษะหรือเจตคติและการฝึกปฏิบัติ (knowledge attitude practice : KAP) ตามการพัฒนาเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เป็นกรอบในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการเป็นเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3.1.1 ความรู้เรื่องมัคคุเทศก์

3.1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3.2 เจตคติต่อการเป็นเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3.2.1 เจตคติต่อการเป็นเยี่ยมัคคุเทศก์

3.2.2 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3.3 การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3.3.1 บุคลิกภาพของเยี่ยมัคคุเทศก์

3.3.2 การบรรยายและการตอบคำถาม

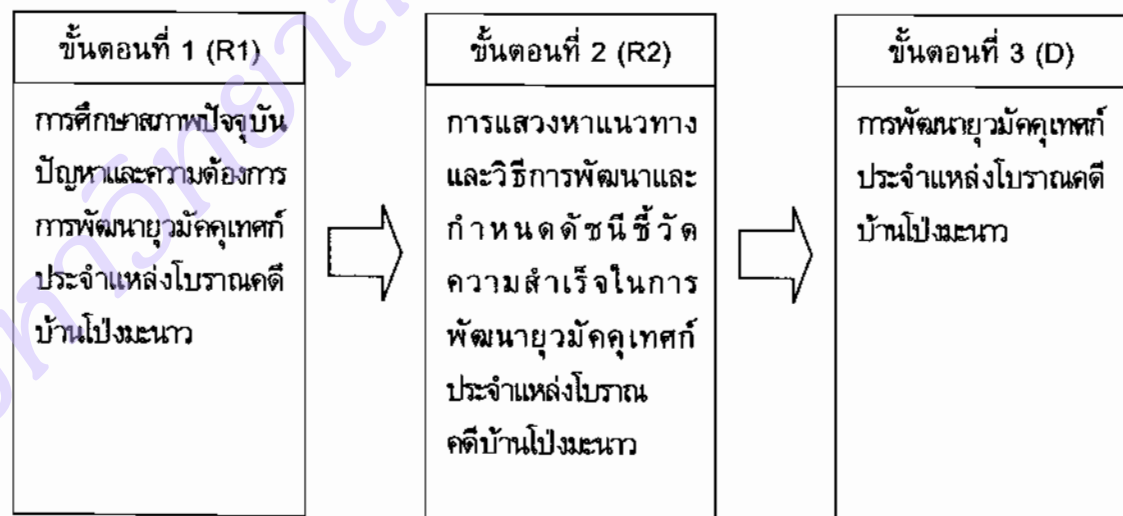
3.3.3 จรรยาบรรณของเยี่ยมัคคุเทศก์

4. ขอบเขตระยะเวลา

การวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ ได้กำหนดช่วงระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยและพัฒนาศึกษา คือ เดือนมกราคม พ.ศ.2548 – เดือน ธันวาคม พ.ศ.2549

วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เชื่อมั่นว่า ผู้ที่มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ ถ้าได้รับการเสริมพลัง (empowerment) ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการวิจัยและพัฒนา(Research and Development : R&D) เน้นการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในทุกขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา กำหนดการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนต่อเนื่องกันดังปรากฏในภาพ 1

ภาพ 1 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว หมายถึง เนินดินที่เคยเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งฝังศพ โบราณวัตถุของคนยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ หลุมขุดค้นทางวิชาการด้านโบราณคดี ทุก ๆ หลุม และอาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑ์สถานชุมชนบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

2. **ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว** หมายถึง เยาวชนในพื้นที่ ตำบลห้วยขุนรามผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

3. **การพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว** หมายถึง การพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในเรื่องความรู้ เจตคติและการนำชมแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

4. **ความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์** หมายถึง ความสามารถปฏิบัติงานและความเข้าใจ ที่ประกอบด้วยความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์ วิธีการปฏิบัติงาน บุคลิกภาพและจรรยาบรรณ ของยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

5. **ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว** หมายถึง ความสามารถปฏิบัติงาน และความเข้าใจที่ประกอบด้วยประวัติความเป็นมา คุณค่า และความสำคัญ การดำเนินงานและการ ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

6. **เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์** หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของยุวมัคคุเทศก์ที่มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์

7. **เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว** หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของยุวมัคคุเทศก์ที่มี อิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

8. **การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว** หมายถึง ยุวมัคคุเทศก์สามารถนำ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่ได้รับความรู้จากการอบรม การศึกษา ค้นคว้าเอกสาร รับรู้ข้อหรือจากประสบการณ์ทำงาน นำไปถ่ายทอดให้กับ นักท่องเที่ยวในการนำชม ประกอบด้วย

8.1 **บุคลิกภาพของยุวมัคคุเทศก์** หมายถึง บุคลิกภาพที่ดีทั้งภายนอกและภายใน โดยคำนึงถึงความสุภาพ ความเรียบร้อยและความมั่นใจของยุวมัคคุเทศก์

8.2 **การบรรยายและการตอบคำถาม** หมายถึง ความรู้ความสามารถในการบรรยาย และการตอบคำถามของยุวมัคคุเทศก์เกี่ยวกับเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

8.3 **จรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์** หมายถึง การที่ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาวได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกันเอง เอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยวทุกคนในกลุ่ม ยิ้ม แย้มแจ่มใสเสมอ สดชื่น ว่างมีอารมณ์ขัน ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและมีเจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชมภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรีในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. สามารถพัฒนาชุมชมภาคใต้เพื่อนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชมภาคใต้ประจำแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเองได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
2. ได้ผลการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชมภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่เหมาะสมได้คุณภาพที่เกิดจากการปฏิบัติจริง และยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วย
3. หน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลแหล่งโบราณคดี สามารถนำแนวทาง / วิธีการไปประยุกต์ใช้หรือขยายผลการพัฒนาไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ที่มีลักษณะความรับผิดชอบงานคล้ายกันต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาชุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
2. แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรม
4. ความรู้เกี่ยวกับชุมัคคุเทศก์
5. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)
6. ทฤษฎีการประเมินหลังการปฏิบัติ (after action review : AAR)

บ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

บ้านโป่งมะนาวตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ตามคำบอกเล่าของนายทองดี ภักติ (2547, มกราคม 5) ซึ่งมาอยู่อาศัยรุ่นแรกๆเล่าว่าเดิมบ้านโป่งมะนาว เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่คงพญาเย็น เมื่อประมาณ 50 ปีมานี้เริ่มมีกลุ่มคนเข้ามาบริเวณนี้ เมื่อช่วง เวลาประมาณต้นปี พ.ศ. 2500 (ประมาณ 2500 – 2510) ซึ่งต้องเข้ามาซื้อที่ดินทำกินจากผู้ที่มาถากถางจับจองพื้นที่ดินแต่เดิม เมื่อพร้อมแล้วจึงให้ครอบครัวย้ายตามเข้าไปอยู่ ผู้อพยพส่วนใหญ่มาจากลพบุรี บางคนก็มาจากนครราชสีมา ส่วนพวกเดิมที่มาอาศัยตั้งแต่แรกก็ขายที่แล้วย้ายไปอยู่ที่อื่น

อำเภอพัฒนานิคมเดิมทีสภาพเป็นป่าอยู่ปลายคงพญาเย็นจนเมื่อจอมพลป.พิบูลสงคราม มีนโยบายสร้างอาณานิคมกสิกร ผลักดันให้คนยากจนเข้ามาบุกเบิกป่าจับจองทำกิน ในปี พ.ศ. 2503 การรุกพื้นที่ป่าสร้างนิคม ซึ่งเริ่มจากในเขตอำเภอเมืองลพบุรีก็ขยายที่ทำกินบุกพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน

ส่วนสาเหตุของชื่อ "โป่งมะนาว" นั้น มีเรื่องเล่าอยู่ว่านายพรานชื่อ สุนโย ออกล่าสัตว์ป่า ได้พบพื้นที่ๆมีลักษณะเป็นโป่งมีต้นมะนาวอยู่ แต่มะนาวนั้นมีรสเปรี้ยวผิดจากมะนาวทั่วไปจึงเรียกขานที่บริเวณนี้ว่า "โป่งมะนาว"

1. อาณาเขต

บ้านโป่งมะนาวเป็นบ้านหมู่ที่ 7 จาก 11 หมู่บ้านในเขตของการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี อยู่ห่างอำเภอพัฒนานิคม 45 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดลพบุรี 85 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 2,465 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ในการเกษตรจำนวน 2,100 ไร่ นอกนั้นเป็นที่อยู่อาศัย มีสถานที่สำคัญของหมู่บ้านคือวัด

บ้านโป่งมะนาว เป็นที่ตั้งแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวและพิพิธภัณฑสถานชุมชนบ้านโป่งมะนาว และยังเป็นสถานที่สำคัญในการทำกิจกรรมตามประเพณีของหมู่บ้าน มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่หมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดหมู่บ้าน 6 ชับสนุ่น จังหวัดสระบุรีและหมู่บ้าน 4 สวนมะเดื่อ อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

ทิศใต้ ติด อำเภอมากเหล็ก จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันออก ติดอำเภอมากเหล็ก จังหวัดสระบุรี

ทิศตะวันตก ติดหมู่บ้าน 4 สวนมะเดื่อ อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

สภาพประเทศ เป็นที่ราบสูงมีป่าไม้และภูเขาอยู่ทั่วไปของพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่ในเขตของดงพญาเย็น ต่อมาสำนักงานปฏิรูปที่ดินได้จัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรประกอบอาชีพ ป่าไม้ในเขตนี้จึงได้ถูกตัดโค่นเพื่อใช้ที่ดินในการเพาะปลูก

ลำน้ำสำคัญที่ไหลผ่านหมู่บ้านโป่งมะนาว คือ คลองสวนมะเดื่อ เป็นลำคลองขนาดเล็กที่มีระดับน้ำค่อนข้างตื้นและมีก้อนหินขนาดใหญ่ที่ทำให้การไหลของน้ำเกิดการลุดหล่นกันเป็นน้ำตกขนาดเล็ก ที่ทางหมู่บ้านจะจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

สภาพภูมิอากาศมี 3 ฤดู มีช่วงระยะเวลาของฤดูกาล คือ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคมและฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม

2. ข้อมูลพื้นฐาน

ประชากรส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านโป่งมะนาวโดยมากจะอพยพมาจากจังหวัดสระบุรีและบางส่วนมาจากทางภาคอีสาน เพื่อมาตั้งรกรากที่จะทำมาหากินเพราะว่าเป็นพื้นที่ปฏิรูปที่ดินให้ประชากรเพื่อการเกษตรกรรม ประชากรที่อยู่อาศัยถาวรมีจำนวน 97 หลังคาเรือนจำนวน 400 คน (จำนวนคนที่อยู่อาศัยตามจริงปี 2549) แบ่งเป็นชาย 201 คน หญิง 199 คน

2.1 ภาษา

มีการใช้ภาษาไทยภาคกลาง และภาษายวน สระบุรี

2.2 อาชีพ

อาชีพหลักทำการเกษตรกรรม มีพืชเศรษฐกิจหลักคือ อ้อย มีเนื้อที่ในการเพาะปลูกมากเป็นส่วนใหญ่ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด และทำการเพาะปลูกพืชชนิดอื่น อีกบ้างบางส่วน เช่น ฝ้าย พริก ดอกทานตะวัน และพืชล้มลุกชนิดอื่นๆ ส่วนอาชีพเสริมมีการสนับสนุนจากภาครัฐบาลเพื่อส่งเสริมรายได้ให้เกษตรกรคือการเลี้ยงโคนม เพื่อรีดนมวัวส่งไปที่สหกรณ์โคนมสวนมะเดื่อและสหกรณ์โคนมตำบลซับสนุ่น ยังมีชาวบ้านบางส่วนมีอาชีพจากการรับจ้างทั่วไป รายได้เฉลี่ย 140 บาท / คน / วัน

2.3 กลุ่ม หรือองค์กรในหมู่บ้าน

ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ กลุ่มออมทรัพย์จะ กลุ่มกองทุนเงินล้าน กลุ่มสมาชิก ชกส. กลุ่มแม่บ้านสตรี การรวมกลุ่มของชาวบ้านส่วนมากเป็นการรวมกลุ่มตามที่ทางราชการสั่งการ

2.4 ระบบสาธารณูปโภค

ระบบประปา เข้าถึงแล้วทุกหลังคาเรือน

ระบบไฟฟ้า เข้าถึงทุกหลังคาเรือนแล้ว

ถนน เส้นทางคมนาคมหลักของหมู่บ้านตลอดหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง

หอกระจายข่าว มี 3 แห่ง

การสื่อสาร ในหมู่บ้านมีตู้โทรศัพท์สาธารณะจำนวน 1 ตู้ที่บริเวณวัดบ้านโป่งมะนาว

หน่วยงานราชการ สถานที่ราชการที่จำเป็นเช่น โรงเรียน สถานีตำรวจหรือป้อมตรวจและสถานีอนามัยที่ประจำไม่มีอยู่ในหมู่บ้าน เพราะเป็นหมู่บ้านเล็กและอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านขนาดใหญ่คือบ้านซับสนุน อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรีหรือบ้านสวนมะเดื่อ ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี จึงสามารถติดต่อหน่วยราชการได้จากหมู่บ้านใกล้เคียงทั้งสองหมู่บ้าน และเคยมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนระดับประถมศึกษาในหมู่บ้านแต่เนื่องจากไม่มีเด็กนักเรียนเข้าเรียนตามจำนวนนักเรียนขั้นต่ำ จึงได้ปิดทำการเรียนการสอนและให้เด็กนักเรียนในหมู่บ้านไปเรียนในโรงเรียนใกล้เคียงของหมู่บ้านอื่นแทน

2.5 เส้นทางคมนาคม

การเข้าถึงหมู่บ้านโป่งมะนาวนั้น ไม่มีรถโดยสารประจำทางที่จะสามารถเข้าถึงหมู่บ้านได้ ดังนั้นการที่จะเข้าถึงหมู่บ้านได้นั้นจึงต้องมีรถส่วนตัวหรือรถรับจ้างเข้ามาส่วนเส้นทาง การการเดินทางจากกรุงเทพ มาได้โดย เส้นทางหลวงหมายเลข A21 เมื่อถึงแยกพัฒนานิคม เลี้ยวรถกลับเข้าเส้นทางหมายเลข 3017 วิ่งรถไปตามเส้นทางจนถึงที่เขื่อนป่าสัก ให้เลี้ยวขวา วิ่งรถต่อจนถึงสี่แยกวังม่วง วิ่งตรงเข้าเส้นทางหมายเลข 2243 จนถึงบ้านสวนมะเดื่อ (น้ำตกสวนมะเดื่อ) วิ่งเข้าทางหลวงชนบท ชั้นที่ 3 หมายเลข 3130 และมีถนนลาดยางอีกหลายเส้นทางที่สามารถมาที่หมู่บ้านโป่งมะนาวได้ตลอดเส้นทางจะมีป้ายแนะนำทางไปแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตลอดเส้นทางจนถึงวัดโป่งมะนาว

แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ข้อมูลเบื้องต้นของการศึกษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวว่า ในภาพรวมเรื่องสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภาคกลางของประเทศไทยมีการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีในพื้นที่ของจังหวัดลพบุรีในช่วงตั้งแต่สิบกว่าปีที่ผ่านมาได้พบโบราณวัตถุและแหล่งโบราณคดีจำนวนมากซึ่งแสดงว่าพื้นที่ของจังหวัดลพบุรีในปัจจุบันนั้น มีมนุษย์เริ่มเข้ามาอยู่อาศัยมากมายตั้งแต่กว่า 4,000 ปีมาแล้ว และตั้งแต่นั้นมาก็มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมทั้งมีวัฒนธรรมและวิทยาการที่พัฒนายิ่งขึ้นตามเวลาที่ผ่านไป สุรพล นาถะพินธุ, (2545, หน้า 139) กล่าวถึง

พื้นที่ริมห้วยสวนมะเดื่อบริเวณวัดโป่งมะนาวก็เป็นแห่งหนึ่งที่มีมนุษย์สมัยโบราณเลือกเป็นที่สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้านถาวรและอยู่อาศัยต่อกันมาเป็นเวลานาน

โบราณวัตถุและหลักฐานทางโบราณคดีเท่าที่พบในขณะนี้ แม้ว่ามีเพียงส่วนน้อยที่เป็นตัวอย่างที่ได้มาโดยการขุดค้นตามหลักวิชาการ ในขณะที่ส่วนใหญ่เป็นวัตถุที่ถูกรบกวนขึ้นมาโดยการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุ แต่ก็ประกอบด้วยวัตถุประเภทเด่นที่เคยพบที่แหล่งโบราณคดีอื่น ๆ ในเขตภาคกลางของประเทศไทยมาก่อน จึงสามารถกำหนดอายุได้ค่อนข้างสะดวก การศึกษาตัวอย่างโบราณเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าบริเวณบ้านโป่งมะนาวเคยเป็นทั้งชุมชนและสุสานสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยอาจแบ่งได้เป็น 2 สมัยใหญ่ ๆ (สุรพล นาถะพินธุ, 2546ข, หน้า 122)

ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์สมัยแรกสุดของหมู่บ้านโป่งมะนาวอาจเป็นชุมชนขนาดใหญ่ไม่ใหญ่นัก น่าจะมีอายุเก่าแก่ถึงราว 3,000 ปีมาแล้ว โบราณวัตถุที่เป็นของสมัยดังกล่าวที่พบที่บ้านโป่งมะนาว ประกอบไปด้วย ขวานหินขัด ลูกปัดและกำไลข้อมือทำจากหินอ่อนสีขาว ลูกปัดและกำไลข้อมือทำจากเปลือกหอยทะเล

ส่วนชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์สมัยสุดท้ายของบ้านโป่งมะนาวนั้น คงมีอายุเริ่มต้นเมื่อช่วงใดช่วงหนึ่งระหว่าง 2,800 – 2,500 ปีมาแล้วและน่าจะมีช่วงสิ้นสุดลงเมื่อช่วงใดช่วงหนึ่งระหว่าง 1,800 – 1,500 ปีมาแล้ว โบราณวัตถุและร่องรอยทางโบราณคดีที่เป็นของสมัยดังกล่าวที่พบที่บ้านโป่งมะนาว ได้แก่ โครงกระดูกคนจำนวนมากซึ่งล้วนมีสิ่งของเครื่องใช้เครื่องประดับฝังรวมอยู่ด้วย สิ่งของที่มีกพบฝังรวมอยู่กับโครงกระดูก ได้แก่ ภาชนะดินเผา กำไลและแหวนสำริด เครื่องมือเหล็ก ลูกปัดหินกึ่งอัญมณี เช่นหินโมราและหินโมกุล ลูกปัดแก้ว ส่วนสิ่งของที่พบในปริมาณน้อยได้แก่ แม่พิมพ์ทำด้วยดินเผาใช้สำหรับหล่อหัวลูกศรโลหะ แวดินเผาสำหรับใช้ปั้นเส้นด้าย ลูกกระสุนดินเผา เป็นต้น

หลักฐานทางโบราณคดีเท่าที่พบทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าตั้งแต่เมื่อสมัยก่อนประวัติศาสตร์ช่วงราว 2,500 – 2,300 ปีมาแล้วนั้น บริเวณบ้านโป่งมะนาวได้พัฒนาชุมชนขนาดใหญ่มาก ชุมชนนี้มีการจัดพื้นที่บางส่วนไว้เป็นสุสานโดยเฉพาะ แม้ว่าสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องประดับทำจากวัสดุต่าง ๆ ที่คนสมัยโบราณอุทิศให้ศพแต่ละศพจะถูกลักลอบขุดไปขายนักสะสมโบราณวัตถุ ทำให้ขาดหลักฐานสำหรับการศึกษาหาความรู้ แต่ก็พอจะทราบได้ว่าเคยมี

การพบโบราณวัตถุมากมายในศพบเหล่านี้ วัตถุบางชิ้นเป็นสิ่งที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นทั้งที่อยู่ใกล้และไกล (สุรพล นาถะพินธุ, 2546ก, หน้า 142)

ซึ่งแสดงว่าชุมชนนี้มีระบบการจัดระเบียบสังคม มีประเพณีการทำศพที่ยึดถือร่วมกัน ในชุมชนโครงกระดูกคนนับร้อยโครงที่พบและถูกกลักรอบขุดทำลายไปแล้วที่บริเวณวัดโป่งมะนาว เป็นหลักฐานที่ชี้ชัดเจนว่า ชุมชนนี้มีประชากรหนาแน่นมาก ได้พัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางประชากร ศูนย์กลางเศรษฐกิจและศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทยโดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณรอยต่อระหว่างที่ราบภาคกลางกับที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ศูนย์กลางทางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายดังเช่นแหล่งโบราณคดีที่บ้านโป่งมะนาวนี้น่าจะเป็นชุมชนที่มีส่วนร่วมสำคัญที่ก่อให้เกิดพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมครั้งใหญ่ในสมัยโบราณของภาคกลางประเทศไทย เมื่อช่วงสมัยหลังต่อมาอีกเล็กน้อย คือในราว 1,500 ปีมาแล้ว ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ภาคกลางของประเทศไทยได้เริ่มมีชุมชนขนาดใหญ่ที่มีคูและคันดินล้อมรอบชุมชน ซึ่งมักถูกเรียกโดยรวมๆ ว่า “เมืองโบราณสมัยวัฒนธรรมทวารวดี” ขึ้นมา

การศึกษาศิลปวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมีการศึกษาค้นคว้าที่ดำเนินการมาถึงขณะนี้นับว่าคืบหน้าเป็นที่พอใจ และสามารถสกัดเอาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมสมัยโบราณที่แหล่งโบราณคดีนี้ได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามการศึกษาทั้งชั้นการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และชั้นการวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีในห้องปฏิบัติการยังคงต้องดำเนินการอีกมาก เนื่องจากยังมีหลักฐานทางโบราณคดีอีกหลายประเภท ที่ต้องอาศัยนักวิชาการสาขาอื่น ๆ โดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์สาขาต่างๆ มาช่วยดำเนินการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อสนเทศที่เหมาะสมสำหรับนำมาแปลความหมายถึงสังคมและวัฒนธรรมสมัยโบราณของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ถูกต้องซึ่งจะจัดได้ว่า เป็นความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมสมัยอดีต ที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านต่างๆ แก่สังคมปัจจุบันต่อไป (สุรพล นาถะพินธุ, 2548, ตุลาคม 10)

การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรม

บุคลากรหรือ ทรัพยากรมนุษย์ คือ องค์ประกอบที่สำคัญมากประการหนึ่งขององค์กร ทั้งนี้เพราะองค์กรหนึ่งๆ จะบรรลุเป้าหมายการดำเนินการได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในองค์กรนั้นๆ นอกจากนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยหรือ องค์ประกอบอื่นๆ ของการดำเนินงาน ได้แก่ เงิน วัตถุดิบ เครื่องจักร การตลาดและบริหารจัดการแล้ว ทรัพยากรมนุษย์คือ ปัจจัยหรือองค์ประกอบที่มีความสำคัญที่สุด (จำเนียร จวงตระกูล 2536, หน้า 45)

หน่วยงานองค์กรประกอบย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเป็นไปโดยลักษณะที่ก้าวขึ้นหรือเสื่อมลง ถ้าองค์กรหรือหน่วยงานเปลี่ยนแปลงไปในทางที่

เจริญก้าวหน้ามีการขยายอัตราการเจริญเติบโต ต้องเพิ่มการผลิตมีการติดต่อสื่อสารมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถที่จะใช้เครื่องมือเครื่องจักรกลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อทำหน้าที่ที่รับมาใหม่จะต้องเรียนรู้ในเรื่อง กฎระเบียบ ข้อบังคับและข้อพึงปฏิบัติกับเพื่อนร่วมงานหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องในขณะเดียวกัน บุคลากรที่ทำงานอยู่ในองค์กรก็มีความจำเป็นที่จะต้องเข้ารับการฝึกอบรมเช่นเดียวกันเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญและทักษะความชำนาญงานโดยเฉพาะเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

สำหรับองค์กรหรือหน่วยงานที่เสื่อมลงจะพบว่าปัจจัยหลักมักพบเห็นอยู่เสมอ คือปัจจัยที่มาจาก "บุคคล" ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหา ก็คือการฝึกอบรมบุคคลให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขเหตุแห่งการเสื่อมลง ดังนั้นการฝึกอบรมบุคลากร ซึ่งเป็นเครื่องมือหรือวิธีหนึ่งของการพัฒนาองค์กรและบุคลากร จึงมีความสำคัญมากต่อความอยู่รอดและความสำเร็จขององค์กร (ชูชัย สมितिไกร ,2542,หน้า1)

1. ความหมายของการฝึกอบรม

ได้มีผู้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้หลายลักษณะกล่าวคือ

ชูชัย สมितिไกร (2542,หน้า 5) กล่าวว่า การฝึกอบรม คือกระบวนการจัดการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างหรือ เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติ ของบุคลากร อันจะช่วยให้ปฏิบัติงานมีคุณภาพสูงขึ้น

บีช (Beach, 1980, หน้า193) กล่าวว่า การอบรมหมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้น เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และมีความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง มุ่งให้บุคคลรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลไปในทิศทางที่ต้องการ

จูเชียส (Jucius, 1971, หน้า243) กล่าวว่า การอบรมหมายถึง กระบวนการที่จะช่วยเพิ่มพูนความถนัด ความสามารถและความชำนาญ ของบุคคลให้ปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

เปรีอง กุมุท(2520, หน้า2) กล่าวว่า การอบรมหมายถึง โปรแกรมการศึกษา ที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีประสบการณ์ทางการศึกษา อันเป็นทางที่จะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติ อันเป็นเป้าหมายของการฝึกอบรม

จากความหมายของการฝึกอบรมดังกล่าว พอสรุปความหมายของการฝึกอบรมได้ว่า เป็นกระบวนการอย่างมีแบบแผน ให้บุคคลได้เรียนรู้ ได้พัฒนาความคิด ทักษะ เจตคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม โดยจัดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสภาพการณ์และระยะเวลาที่เหมาะสม

ในการวิจัยและพัฒนาได้ใช้การฝึกอบรมเพื่อเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ และเจตคติในการพัฒนาภูมิภาคพิเศษ ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

2.1 การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงานเฉพาะอย่าง สมคิด บางโม (2544, หน้า 14-15) จำแนกวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมได้ 4 ประการเรียกย่อ ๆ ว่า KUSA ดังนี้

2.1.1 เพื่อเพิ่มพูนความรู้ (knowledge, K) ให้มีความรู้ หลักการ ทฤษฎี แนวคิด ที่ใช้ในเรื่องอบรมเพื่อนำไปใช้ในการทำงาน

2.1.2 เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ (understand, U) เป็นลักษณะที่ต่อเนื่องจากความรู้ กล่าวคือเมื่อรู้ในหลักการและทฤษฎีแล้ว สามารถตีความ แปลความ ขยายความและอธิบายให้คนอื่น ทราบได้ รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

2.1.3 ด้านทักษะ (skill, S) ทักษะ คือความชำนาญหรือ ความคล่องแคล่วในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดย อัตโนมัติ เช่น การใช้เครื่องมือต่างๆ การขับรถ การขี่จักรยาน เป็นต้น

2.1.4 ด้านทัศนคติ (attitude, A) เจตคติหรือทัศนคติ คือความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดี ต่อสิ่งต่างๆ การฝึกอบรมมุ่งให้เกิดหรือ เพิ่มความรู้สึกที่ดี ต่อองค์กร ต่อผู้บังคับบัญชา ต่อเพื่อนร่วมงาน และต่องานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ เช่น ความจงรักภักดีต่อบริษัท ความภาคภูมิใจ ต่อสถาบัน ความสามัคคีในหมู่คณะ ความรับผิดชอบต่องาน ความเอาใจใส่ต่องาน เป็นต้น

2.2 การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กรมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ (ชูชัย สมิทธิไกร 2542 หน้า 5-6) ดังนี้

2.2.1 เพื่อปรับปรุงระดับความตระหนักรู้ในตัวเอง (self – awareness) ของแต่ละบุคคล โดยการเรียนรู้ของตัวเอง ได้แก่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบ ของตัวเองในองค์กร การตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ตนปฏิบัติจริงกับปรัชญาที่ยึดถือ การเข้าใจทัศนคติที่ผู้อื่นมีต่อตัวเอง และการเรียนรู้ว่าการกระทำของตนมีผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างไร เป็นต้น

2.2.2 เพื่อเพิ่มพูนทักษะการทำงาน (job skill) ของแต่ละบุคคล โดยอาจเป็นทักษะด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านก็ได้

2.2.3 เพื่อเพิ่มพูนแรงจูงใจ (motivation) ของแต่ละบุคคลอันจะทำให้การปฏิบัติงานเกิดผลดีแม้ว่าบุคคลหนึ่ง ๆ จะมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานแต่หากขาดแรงจูงใจในการทำงานแล้วบุคคลนั้นก็อาจมิได้ใช้ความรู้และความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ และผลทงท้ายจะไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นควรรสร้างแรงจูงใจในการทำงานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในองค์กร

3. ความสำคัญของการฝึกอบรม

สมคิด บางโม (2544,หน้า15-16) กล่าวว่า

3.1 เพื่อความอยู่รอดขององค์กรเอง เพราะปัจจุบันมีสภาพการแข่งขันระหว่างองค์กรรุนแรงมาก การฝึกอบรมจะช่วยให้องค์กรเข้มแข็ง และช่วยให้พนักงานมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น

3.2 เพื่อให้องค์กรเจริญเติบโตมีการขยายการผลิต การขยาย การขยายงานด้านต่างๆ ออกไป ในการนี้จำเป็นต้องสร้างบุคคลที่มีความสามารถเพื่อที่จะรองรับงานเหล่านี้

3.3 เมื่อรับพนักงานใหม่จำเป็นต้องให้เขารู้จักองค์กรเป็นอย่างดีในทุกๆด้าน และต้องฝึกอบรมให้รู้จักการทำงานขององค์กรแม้จะมีประสบการณ์มาจากที่อื่นแล้วก็ตามเพราะสภาพการทำงานในแต่ละองค์กรย่อมแตกต่างกัน

3.4 ปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมากจึงจำเป็นต้องฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ทันสมัยเสมอ ถ้าพนักงานมีความคิดล้าหลัง องค์กรก็จะล้าหลังตามไปด้วย

3.5 เมื่อพนักงานทำงานเป็นเวลานานจะทำให้เฉื่อยชา เบื่อหน่าย ไม่กระตือรือร้น การฝึกอบรมจะช่วยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.6 เพื่อเตรียมพนักงานสำหรับรับตำแหน่งใหม่ที่สูงขึ้น โยกย้ายงานหรือหาคนแทนที่ลาออกไป

4. องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย 4 ส่วนคือ (เต็มดวง รัตนัทศนีย์, ม.ม.ป)

4.1 วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม อาจตั้งจากหน่วยงานหรือแผนกเป็นการระบุเป้าหมายปลายทางของพฤติกรรมที่ปรารถนา การกำหนดวัตถุประสงค์การอบรมต้องกำหนดออกมาในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ที่สามารถวัดและสังเกตได้

4.2 เนื้อหาวิชา

การกำหนดเนื้อหาวิชาในการฝึกอบรมนั้น ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ความเป็นแก่นสาร ความน่าเชื่อถือ ความทันสมัยและความถูกต้องของความคิดรวบยอด สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ของผู้เข้ารับการอบรมตลอดทั้งสถานการณ์และปัญหาที่เป็นจริงในปัจจุบันและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เนื้อหา ควรมีความสมดุลทั้งความกว้างและความลึก

4.3 การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ รวมถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนของวิทยากร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เทคนิคการฝึกอบรม สื่อและโสตทัศนูปกรณ์ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการฝึกอบรม เช่น การบรรยาย การนำอภิปราย การอภิปรายหมู่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การอภิปรายกลุ่มย่อย การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษารณี การสาธิต การสัมภาษณ์ การสัมมนา เกมการบริหาร การฝึกปฏิบัติ การศึกษา นอกสถานที่ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การสอนแบบสืบสวนสอบสวน ฯลฯ

4.4 การประเมินผล

การประเมินผล เป็นการศึกษาพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและเกณฑ์ที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมว่า บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินผลการอบรม อาจดำเนินการประเมินเป็น 3 ระยะคือ ประเมินก่อนการฝึกอบรม ประเมินระหว่างการฝึกอบรม ประเมินหลังการฝึกอบรม โดยประเมินความพร้อมด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกวิทยากร ผู้เข้ารับการอบรม เนื้อหา วิธีการ อุปกรณ์ เอกสารประกอบการฝึกอบรม สื่อ/อุปกรณ์ ในส่วนของการประเมินหลักสูตรนั้นเช่น ความยากง่าย ความเหมาะสม ความครอบคลุม การนำไปใช้ประโยชน์ ระยะเวลาและช่วยเวลาที่จัดไว้เหมาะสมเพียงไร

5. ประโยชน์ของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมช่วยให้บุคลากรมีคุณภาพสูงขึ้น ในยุคของข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยี อันทันสมัยที่สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและเป็นไปอย่างรวดเร็ว การพัฒนา “คน” ให้มีความเหมาะสมกับงาน และให้งานมีความเหมือนสมกับคน จึงจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การฝึกอบรมมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลของหน่วยงานเป็นอย่างมากซึ่ง สมคิด บางโม (2544, หน้า 16-17) ได้เสนอไว้อย่างกว้างๆ 3 ระดับคือ

5.1 ระดับองค์กรหรือหน่วยงาน การฝึกอบรมมีประโยชน์ในระดับองค์กร ดังนี้

5.1.1 การเพิ่มผลผลิตขององค์กรทั้งทางตรง และทางอ้อม

5.1.2 ลดค่าใช้จ่ายต่อแรงงาน

5.1.3 สร้างขวัญและกำลังใจ ให้แก่พนักงานทำให้พนักงานทำงานเต็มความสามารถ

สามารถ

5.1.4 ลดความสูญเสียวัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายต่างๆ

5.1.5 การแก้ไขปัญหาต่างๆขององค์กรทำให้ข่าวสารภายในองค์กรดีขึ้น

5.1.6 ทำให้ก้าวหน้าสามารถแข่งขันกับผู้อื่นได้ต้องค้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

5.2 ระดับผู้บังคับบัญชา การฝึกอบรมมีประโยชน์ดังนี้

5.2.1 ช่วยเพิ่มผลผลิตในส่วนรวมของตนให้สูงขึ้น

5.2.3 ลดเวลาในการสอนงานและลดเวลาในการพัฒนาพนักงาน

5.2.4 ลดภาระในการปกครองบังคับบัญชา

5.2.5 ช่วยให้พนักงานตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง

5.2.6 สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและพนักงาน

- 5.3 ระดับพนักงานหรือตัวผู้เข้ารับการฝึกอบรมเอง การฝึกอบรมมีประโยชน์ดังนี้
- 5.3.1 เพิ่มความรู้ความสามารถเป็นการเพิ่มคุณค่าให้ตนเอง
 - 5.3.2 ลดการทำงานผิดพลาดหรืออุบัติเหตุ
 - 5.3.3 ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน เพื่อนร่วมงาน และองค์กร
 - 5.3.4 เพิ่มโอกาสในความก้าวหน้าในด้านต่างๆ เช่น ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่และรายได้เพิ่มขึ้น หรือโอกาสในการเปลี่ยนงาน
 - 5.3.5 ลดเวลาในการเรียนรู้งาน
 - 5.3.6 สร้างความรู้สึกที่ดีแก่ตนเอง ทำให้รู้สึกกระปรี้กระเปร่ามีกำลังใจมากยิ่งขึ้น
 - 5.3.7 ทำให้รู้จักคนมากขึ้น กว้างขวางขึ้นทำให้ปฏิบัติงานสะดวกขึ้น

6. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรม

ซูซีย์ สมิทธิไกร (2542, หน้า 15-16) ความสำเร็จและประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการดังนี้

6.1 องค์กรจะต้องถือว่าการฝึกอบรมเป็นหนทาง (means) ที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังนั้นผู้บริหารต้องมองว่าการฝึกอบรมเป็นเครื่องมือของการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ องค์กร

6.2 ฝ่ายบริหารขององค์กรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการฝึกอบรมถึงแม้ว่าพนักงานจะสามารถเรียนรู้งานได้เองจากการปฏิบัติงานจริง แต่ประสิทธิภาพของการเรียนรู้แบบนี้ จะไม่ดีเท่ากับการได้รับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ดังนั้นฝ่ายบริหารขององค์กรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการและพัฒนาการฝึกอบรมขึ้นมา

6.3 ฝ่ายบริหารขององค์กรจะต้องมีความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาและการจัดโครงการอบรม ถ้าหากไม่มีผู้ใดมีความรู้ดังกล่าว องค์กรก็ควรจะได้ว่าจ้างผู้มีความสามารถในการจัดฝึกอบรมได้ เพราะการฝึกอบรมเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง และผู้ที่ทำงานนี้ก็ควรจะมีผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการฝึกอบรมอย่างแท้จริง

6.4 บรรยากาศภายในองค์กรควรจะมีลักษณะที่ส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอบรม กล่าวคือ ยอมรับและความสำคัญต่อประโยชน์ของการฝึกอบรม โดยฝ่ายบริหารจะต้องจัดโครงสร้างและระบบขององค์กรเพื่อให้พนักงาน รู้สึกว่าเป็นการฝึกอบรมมีความหมายต่อความก้าวหน้าของอาชีพของเขา

7. กระบวนการจัดฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ

การฝึกอบรมอย่างเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งขององค์กรและมีปฏิสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง ซูซีย์ สมิทธิไกร (2542, หน้า 27-34) กล่าวถึงกระบวนการและขั้นตอนการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยให้ทราบข้อมูลที่จำเป็น สำหรับการออกแบบและพัฒนาโครงการฝึกอบรม เพื่อให้ฝึกอบรม สอดคล้องกับความต้องการ ขององค์กร และเกิดประโยชน์สูงสุด

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ ความต้องการในขั้นตอนแรก จะเป็นสิ่งที่นำไปใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ ของการฝึกอบรม ซึ่งจะเป็นเสมือนเข็มทิศสำหรับการออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมต่อไป และยังเป็น สิ่งที่กำหนดแนวทางการประเมินผลโครงการฝึกอบรมอีกด้วย วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ดี นั้นควรเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกและออกแบบโครงการฝึกอบรม กระบวนการนี้เน้นว่า ละเอียดอ่อน และต้องอาศัยการพิจารณาไตร่ตรองรอบครอบเป็นอย่างมาก นักจัดการฝึกอบรม จะต้องมีความรู้ทั้งด้านในและหลักการเรียนรู้และการเลือกสรรการสอนที่เหมาะสมกับผู้เข้ารับ การอบรม การออกแบบและพัฒนาโครงการฝึกอบรม จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นหัวข้อวิชา เนื้อหา รูปแบบและวิธีการอบรม สื่อการสอน วิทยากรและเวลา สำหรับฝึกอบรม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเกณฑ์ สำหรับการประเมินผลการฝึกอบรมซึ่งควรทำควบคู่ไปกับการ คัดเลือกและออกแบบโครงสร้างการฝึกอบรม โดยเกณฑ์ที่สร้างขึ้นจะต้องอิงหรือสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่กำหนดไว้ และควรระบุว่าพฤติกรรมใดที่ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมจะต้องมีการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะหรือความสามารถ โดยควรระบุระดับ ต่ำสุดของพฤติกรรมที่จัดว่าผ่านเกณฑ์ไว้ด้วย

ขั้นตอนที่ 5 จัดการฝึกอบรมหลังจากการวางแผนและเตรียมฝึกอบรมเรียบร้อยแล้ว ในการดำเนินการฝึกอบรมจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับสถานที่ อุปกรณ์และสื่อการสอนต่างๆ การ ดูแลและประสานงานกับวิทยากร และอาจต้องเตรียมการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไว้ด้วย

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลการอบรม ซึ่งจะบ่งชี้ว่าการฝึกอบรมได้ผลตรงกับ ความต้องการหรือวัตถุประสงค์การฝึกอบรมหรือไม่ การฝึกอบรมที่ประสบผลสำเร็จจะต้องให้ ประโยชน์ และคุณค่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์

ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมััคคุเทศก์(ประกอบด้วยเนื้อความตาม พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมััคคุเทศก์(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545)ได้ให้ความหมาย "มััคคุเทศก์" ว่า เป็นผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ และให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคลโดย ได้รับค่าตอบแทน มัคคุเทศก์ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะทำ หน้าที่นำท่องเที่ยวให้รู้ถึงความสวยงามของบ้านเมือง ความประณีตของศิลปะ ความสูงส่งของ

ศิลปวัฒนธรรมและอื่นๆ อีกมาก จึงนับได้ว่ามัคคุเทศก์ย่อมมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างแน่นอน

การจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชนโดยเฉพาะที่แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ไม่สามารถมีมัคคุเทศก์อยู่ประจำได้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จึงประชุมร่วมกันว่าต้องมี “ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว” ซึ่งได้มาจากนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษาในชุมชนที่สมัครใจเข้ารับการอบรมและผ่านการคัดเลือกโดยคณะกรรมการหมู่บ้านมาทำหน้าที่นำท่องเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ผู้ทำหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวควรจะได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ คุณสมบัติที่จำเป็นที่ยุวมัคคุเทศก์ควรมีตลอดจนมารยาทและการวางตัว เพื่อจะได้เป็น ยุวมัคคุเทศก์ที่ดีทำชื่อเสียงให้กับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ช่วยเพิ่มพูนจำนวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมมากขึ้น

1. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบยุวมัคคุเทศก์ มีดังนี้

1.1 เป็นตัวแทนของชุมชน

1.1.1 สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวและหลีกเลี่ยงที่จะทำให้ภาพลักษณ์เสีย

1.1.2 ให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่มาเที่ยวชมเข้าใจถึงเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ขนบธรรมเนียมประเพณีและชีวิตความเป็นอยู่

1.1.3 ให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลเข้าใจสถานที่ท่องเที่ยวของตำบลห้วยขุนราม

1.2 รับผิดชอบงานตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2. การพัฒนาความสามารถในการนำชมของยุวมัคคุเทศก์

ยุวมัคคุเทศก์ หมายถึง นักเรียนระดับประถมศึกษาและเยาวชนผู้ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้นำเที่ยวเข้าใจเรื่องราว ความเป็นมาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุกสนาน ได้รับความสะดวกสบายและท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายของคำว่า “เยาวชน” ไว้ดังนี้

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์และไม่ใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายสากลของคำว่า “เยาวชน” หมายถึงคนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี

ความหมายของ “เยาวชน” ใน พระราชบัญญัติเยาวชนฯ เปลี่ยนแปลงจากความหมายในกฎหมายเด็กและเยาวชนเดิม เพราะกฎหมายเดิมไม่ให้หมายรวมถึงบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว

นิติภาวะแล้วด้วยการสมรส ซึ่งกฎหมายแพ่งกำหนดว่าบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบเจ็ดปีบริบูรณ์สามารถทำการสมรสได้และถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสหรือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบเจ็ดปีบริบูรณ์สามารถทำการสมรสได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งบุคคลเหล่านี้ถ้าได้กระทำการอันเป็นความผิด แม้อายุยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ กฎหมายเดิมไม่ถือว่าเป็นเยาวชนและต้องถูกฟ้องยังศาล แต่ในกฎหมายใหม่เห็นว่าบุคคลที่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสนั้นยังมีสภาพจิตใจและสภาพร่างกายที่ควรต้องได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับบุคคลที่ยังไม่ได้สมรสจึงไม่บัญญัติยกเว้นมิให้อยู่ในความหมายของเยาวชน ดังนั้นบุคคลที่อายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์แม้ว่าจะบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส แล้วจึงอยู่ในความหมายของเยาวชนตามพระราชบัญญัติเยาวชนฯ นี้

3. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร (curriculum) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมทุกๆระดับ เพราะเป็นตัวกำหนดหรือกรอบของแนวปฏิบัติที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรมบรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตรตามแนวคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้

กู๊ด (Good, 1973, หน้า149) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อให้สำเร็จในวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่นหลักสูตรในรายวิชาสังคมศึกษา หลักสูตรภาษาต่างประเทศ

2. หลักสูตร หมายถึง โปรแกรมทั่วไป หรือโปรแกรมเฉพาะทางที่ทางโรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้ในการอาชีพต่อไป ซึ่งหมายถึงหลักสูตรในระดับโรงเรียนคือ หลักสูตรทั้งฉบับซึ่งรวมเอารายวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน

3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน ซึ่งหมายถึงหลักสูตรทั้งฉบับอันประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่งและประสบการณ์ส่วนหนึ่ง

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า เป็นโครงการหรือแผนหรือข้อกำหนด อันประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความสามารถโดยส่งเสริมให้เอกัตบุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเองและรวมถึงลำดับขั้นประสบการณ์ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมด้วย

สมิตร์ คุณานุกร (2518, หน้า 3) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการที่ประมวลผลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียน ไม่ว่าจะป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากการศึกษาความหมายของหลักสูตรข้างต้นสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยมีองค์ประกอบดังนี้คือ

หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรม วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดหมายที่กำหนดไว้

4. มนุษยสัมพันธ์ (human relation) และจิตวิทยาในการบริการ

ผู้วิจัยได้รวบรวมมนุษยสัมพันธ์ (human relation) และจิตวิทยาในการบริการจากประสบการณ์การทำงานในชุมชนไว้ดังนี้ คำว่า "มนุษยสัมพันธ์" หมายความว่า เป็นความสัมพันธ์ในระหว่างบุคคลในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งหากมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีก็จะก่อให้เกิดความชอบพอ และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและกันส่งผลให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน ถ้าหากมนุษยสัมพันธ์ไม่ดีแล้วจะก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่เข้าใจกัน และส่งผลให้งานส่วนรวมขององค์กรประสบความล้มเหลวได้ มนุษยสัมพันธ์นั้นเป็นกระบวนการจูงใจคนให้ร่วมกันทำงานอย่างมีผลและมีประสิทธิภาพโดยมีความ "พอใจ" โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจและสังคม

จึงอาจสรุปได้ว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นเรื่องการติดต่อเกี่ยวข้องกับระหว่างคน การคบคน การเอาชนะใจคนและการครองใจคนโดยสันติวิธี

4.1 วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในการบริการ

การสร้างมนุษยสัมพันธ์หรือการสร้างสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นโดยเฉพาะในธุรกิจบริการนั้นผู้ให้บริการจำเป็นต้องมีเทคนิควิธีในการปฏิบัติตนให้เหมาะสม จึงจะสามารถชนะใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ประทับใจให้กับผู้รับบริการได้ วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในงานบริการที่สำคัญๆ อาจสรุปได้ดังนี้ (ฉันทิช วรรณถนอม, 2546, ไม่ปรากฏเลขหน้า)

4.1.1 การเป็นมิตรต่อทุกคน ผู้ทำงานบริการจะต้องมีทัศนคติที่ดีและเป็นมิตรต่อทุกคนที่มาติดต่อหรือรับบริการ ต้องไม่เลือกที่รักมักที่ชังเลือกปฏิบัติต่อบุคคลอย่างไม่เท่าเทียมกัน จะต้องพยายามจะต้องสำนึกเสมอว่าทุกคนเป็นเพื่อนของเราและเราต้องปฏิบัติต่อเพื่อนที่ดีเหล่านี้ทุกคนด้วยความเต็มใจ และบริสุทธิ์ใจโดยมิได้มุ่งหวังผลตอบแทนประการใด

4.1.2 การให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นเสมอ การติดต่อพูดคุยหรือให้บริการใดๆ แก่ผู้รับบริการต้องให้ความสำคัญเสมอ โดยจะต้องสุภาพเรียบร้อย อ่อนน้อมไม่แสดงอาการใดๆ ที่เป็นการดูหมิ่นหรือไม่ให้เกียรติ และสิ่งหนึ่งที่จะต้องปฏิบัติให้ได้ คือต้องจำชื่อนักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องแม่นยำเพราะการเรียกชื่อกันได้อย่างถูกต้องย่อมแสดงถึงการให้ความสำคัญแก่บุคคลนั้นอย่างจริงใจ

4.1.3 การรู้จักพูดคุยด้วยความสุภาพและเป็นประโยชน์ การพูดคุยหรือเจรจากับผู้ที่มารับบริการจากเรา ผู้ให้บริการจะต้องใช้วาจา หรือ ท่าทีที่สุภาพ อ่อนน้อม ไม่พูดจาที่เป็นการดูหมิ่นหรือเหยียดหยามโดยเด็ดขาด และเรื่องที่จะพูดต้องเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์หรือเป็นมงคล เรื่องไม่ดีหรือเรื่องร้ายๆ นั้นถ้าไม่เกี่ยวข้องหรือไม่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลใดก็ไม่ควรจะไปบอกกล่าวหรือพูดคุย

4.1.4 การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยบริสุทธิ์ใจ ผู้ที่ทำงานให้บริการนั้นจำเป็นต้องมีพื้นฐานจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุขหวังในสิ่งที่ต้องการโดยมิได้มุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทนในการบริการนั้นผู้ที่ทำงานบริการจะต้องกระตือรือร้นพร้อมที่จะให้บริการช่วยเหลือได้อย่างเต็มความสามารถ

4.1.5 การเป็นคนที่ยืดหยุ่นอดทนอดกลั้น ในการทำงานบริการนั้นบางครั้งต้องพบกับปัญหาอุปสรรคหลายประการ และปัญหาบางประการอาจมีสาเหตุมาจากตัวของผู้รับบริการ ทั้งที่เจตนาหรือไม่เจตนา แม้ว่าจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่องานบริการหรือผู้ให้บริการก็ตามที่ ผู้ให้บริการจะต้องมีความอดทนอดกลั้นและหนักแน่น ไม่ถือว่าเป็นเหตุที่ต้องโกรธเคืองหรือทำการโต้ตอบด้วยอารมณ์รุนแรงต้องพยายามปฏิบัติต่อบุคคลนั้นอย่างละมุนละม่อมและเข้าใจอันดี เพื่อคลี่คลายปัญหาและสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นโดยในฐานะของผู้ให้บริการจำต้องระลึกไว้เสมอว่า ผู้ที่มาใช้บริการคือแขกของเราที่เราจะต้องดูแล ยกย่องและให้เกียรติโดยจะต้องพยายามไม่กล่าวโทษแขกเด็ดขาด

4.1.6 การเป็นนักฟังที่ดี แม้ว่าผู้ให้บริการจะต้องพูดคุยและให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ผู้มาติดต่อและรับบริการอยู่เสมอก็ตาม แต่บ่อยครั้งที่ต้องพบกับผู้รับบริการที่ช่างพูดช่างเจรจาหรือประเภทรู้มาก ผู้ให้บริการต้องอดทนรับฟังด้วยท่าทีที่สนใจ กระตือรือร้นและให้เกียรติ ไม่จำเป็นก็ไม่ควรไปขัดแย้งหรือโต้ตอบ แต่ควรหาวิธีการที่เหมาะสมในการหลีกเลี่ยงหรือยุติการพูดและการฟังนั้นในเวลาและจังหวะที่เหมาะสมต่อไป

4.1.7 การสร้างบรรยากาศที่ดีในการติดต่อสัมพันธ์และให้บริการแก่ผู้รับบริการ ผู้ให้บริการต้องพยายามสร้างบรรยากาศของการให้บริการที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นเป็นกันเอง สุขสบายและปลอดภัย เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความมั่นใจและพึงพอใจต่อการรับบริการ เพื่อให้เกิดความมั่นใจและพึงพอใจต่อการรับบริการ อันจะก่อให้เกิดความปรารถนาที่จะกลับมาใช้บริการอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนั่นก็คือจุดมุ่งหวังของธุรกิจบริการนั่นเอง

4.1.8 การขำจริงใจซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมอันดี ประเพณีวัฒนธรรมไทยหลาย ๆ อย่างเป็นเรื่องที่ดีสวยงาม และมีความลึกซึ้งที่สามารถสร้างความประทับใจให้แก่ผู้พบเห็นทุกได้เสมอเช่น การไหว้ การยิ้มทักทายอันกลายเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่ชาวต่างประเทศนิยมชมชื่นมาก สิ่งเหล่านี้จึงเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่ไทยควรค่าแก่การสืบทอดเป็นมรดกต่อไปซึ่งผู้ให้บริการควรจะได้นำมาปฏิบัติในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลทุกคนที่มาติดต่อและรับบริการจากเราเพราะจะเป็นเทคนิควิธีการปฏิบัติที่ชนะใจ และประทับใจผู้รับบริการได้อย่างแน่นอน

วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในการบริการเป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการต้องคำนึงถึงในขณะที่ทำงานที่ให้บริการต่าง ๆ ตามภารกิจและตามที่ต้องการหรือคาดหวังว่าจะได้รับจากธุรกิจบริการของเรา ทั้งนี้โดยผู้รับบริการต้องมิได้มีความมุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทนเป็นการส่วนตัว

แต่ประการแอบแฝงอยู่แต่มุ่งให้บริการเพื่อบรรลุความสำเร็จของธุรกิจบริการนั้นคือการที่สามารถให้บริการแก่ผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าประทับใจที่สุดนั่นเอง

ข้อคิดเกี่ยวกับหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีดังนี้

1. รู้จักเกี่ยวข้อง
2. คลั่งใจด้วยบรรยากาศ
3. ฉลาดใช้วาจา
4. พิจารณาท่าที
5. รู้จักมีเหตุผล
6. แยกย่อยด้วยกลวิธี
7. มีสมานฉันท์
8. ยึดมั่นในความซื่อสัตย์
9. ผูกมัดด้วยยุติธรรม

หลัก 9 ประการโน้มนำประทับใจ

ผู้นำชมที่ดีต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยว(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545)

1. การรู้เขารู้เรา ผู้นำชมจะต้องรู้ว่านักท่องเที่ยวเป็นใคร ชาติใด เพื่อปฏิบัติให้เป็นที่ถูกใจของนักท่องเที่ยวเช่น นักท่องเที่ยวชาวไทยชอบขบขบบั้งซ็ือของมากกว่าสิ่งอื่น นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศสชอบฟังบรรยายข้อมูลทางประวัติศาสตร์
2. รู้จักอดทน อดกลั้น ยิ้มแย้ม ไม่นำสิ่งที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวมากล่าวเช่น ไม่พูดถึงเรื่องสงครามโลกครั้งที่ 2 กับนักท่องเที่ยวญี่ปุ่น
3. มีความรับผิดชอบและต้องมีความรู้อย่างดีกับเรื่องที่เล่า สามารถตอบคำถามได้
4. ต้องเข้าใจว่านักท่องเที่ยวนั้นต่างมีความเชื่อทาง ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนพื้นฐานทางการศึกษาแตกต่างกัน ฉะนั้นต้องไม่แสดงอาการดูถูกหรือตำหนิ ควรใช้คำพูดที่สุภาพ เช่น "กรุณา" หรือ "please" แทนคำว่า "อย่า" หรือ "don't"
5. เราจะต้องมีลีลาที่สุภาพเหมาะสมเช่น รู้จักการใช้ถ้อยคำและ การแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
6. เราจะต้องรู้จักการสื่อภาษาที่ดี ซึ่งอาจใช้ได้หลายวิธีเช่น การเขียน การพูด การใช้สัญญาณ การเคลื่อนไหว กิริยาท่าทาง
7. เราจะต้องรู้วิธีการนำเข้าสู่เรื่อง เริ่มตั้งแต่การแนะนำตัวอย่างสุภาพและเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยว
8. เราจะต้องสนใจและให้เกียรติกับนักท่องเที่ยวทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
9. เราจะต้องรู้จักแสดงท่าทางให้เหมาะสม

เทคนิคการใช้มนุษยสัมพันธ์ในการบริการ

การใช้มนุษยสัมพันธ์ในงานบริการมีเทคนิควิธีที่ผู้ปฏิบัติงานบริการควรคำนึงถึงอยู่เสมอหลายประการดังนี้

1. การให้บริการเป็นภารกิจและความภูมิใจของผู้ให้บริการ ผู้ให้บริการต้องตระหนักอยู่เสมอว่างานบริการเป็นภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบของเรา ไม่จำเป็นต้องคิดหวังสิ่งตอบแทนอื่นใดจากใครอีก ความคิดเช่นนี้จะทำให้เราปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุขไร้กังวลตลอดไป

2. ผู้รับบริการทุกคนเป็นผู้มีเกียรติเสมอ พึงคิดเสมอว่าผู้รับบริการ คือ แขนงของเราที่มีเกียรติฉะนั้นในส่วนตัวของผู้รับบริการตลอดจนอาชีพของผู้รับบริการจึงไม่ใช่สิ่งที่จะมาเกี่ยวข้องกับบริการของเราเลย ผู้ให้บริการจึงต้องไม่มีความคิด หรือ ความรู้สึกใดๆ ที่เป็นการดูหมิ่นในฐานะหรืออาชีพของผู้รับบริการเป็นอันขาด

3. การให้บริการต้องเคารพและไม่ล่วงล้ำในเรื่องส่วนตัวของผู้รับบริการ ผู้ให้บริการต้องเข้าใจ และ ตระหนักในฐานะบทบาทให้ดี อย่างกระทำตัวเป็นเพื่อนสนิท และเข้าไปก้าวล่วงล้ำในเรื่องส่วนตัวของผู้รับบริการเด็ดขาดโดยเฉพาะในเรื่องที่ผู้รับบริการถือว่าเป็นส่วนตัวที่ต้องการไม่ให้เข้ามายังไม่ว่าเรื่องใด

4. การปฏิบัติต่อผู้รับบริการต้องทำด้วยความจริงใจ ผู้ให้บริการจะต้องปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา เปิดเผย และโปร่งใสชัดเจนไม่มีการซ่อนเร้นและแสเสร้าง เพื่อเป็นการป้องกันการสับสนและความเข้าใจผิดของผู้รับบริการที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง อันจะส่งผลเสียต่อธุรกิจบริการในที่สุด

ข้อห้ามสำคัญในการพูดสนทนาในงานบริการ

การพูดคุยสนทนาเป็นเรื่องสำคัญยิ่งสำหรับผู้ทำธุรกิจในการบริการ เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจความสำเร็จหรือล้มเหลวของธุรกิจบริการ ฉะนั้นในการพูดคุยหรือสนทนาดังกล่าวผู้มาติดต่อหรือรับบริการผู้ปฏิบัติงานให้บริการทุกคนจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงข้อห้ามต่างๆ ต่อไปนี้เสมอ

1. การผูกขาดการพูดเพียงผู้เดียว

ในการพูดคุยสนทนาผู้ให้บริการต้องพยายามเตือนตัวเองให้พูดคุยสนทนาให้พอเหมาะเฉพาะที่จะเป็นไม่ว่าพูดเพื่อเจ้า คุยไม้ อวดเบ่ง หรือ พูดไม่รู้จบจนกระทั่งผู้ที่เราพูดด้วยไม่มีโอกาสพูดเท่าที่ควร เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากที่ต้องระมัดระวัง โดยเฉพาะคนที่พูดเก่งต้องระวังตัวให้มาก เพราะไม่มีใครที่ชอบพูดคุยสนทนากับผู้ที่พูดไม่หยุดคนเดียวเนื่องจากเขาไม่มีโอกาสในการพูดคุยสนทนาด้วยเลยจะมีโอกาสเพียงแคร์ับฟังการพูดเท่านั้น

2. อย่างนิ่งเฉยหรือโต้เถียงเมื่อผู้อื่นพูด

คนส่วนใหญ่จะขาดมารยาทที่ดีในการรับฟังผู้อื่นพูด กล่าวคือ ขณะที่พูดคุยสนทนากันเมื่อถึงตอนที่ผู้อื่นคุย บางคนก็จะไม่สนใจหรือตั้งใจฟัง โดยจะนั่งเฉยครุ่นคิดแต่จะพูดมากกว่าฟัง ตามมารยาทแล้ว เมื่อผู้อื่นคุยเราต้องใจฟังให้ดี และควรที่จะตอบรับหรือซักถาม

ตามสมควร ซึ่งเป็นการแสดงความสนใจและให้เกียรติต่อผู้พูด การที่บุคคลจะวาจาโต้เถียงหรือขัดจังหวะการพูดคุยของผู้อื่นตลอดเวลา เพื่อแสดงให้เห็นว่าตนมีความคิดที่เหนือกว่าทุกประการ ซึ่งนับว่าเป็นการเสียมารยาทอย่างมากเช่นกัน

3. อย่ายึดถือความคิดของตนเองต้องถูกต้องเสมอ

ข้อสำคัญในเรื่องนี้คือ แม้ว่าเราจะมีความคิดเห็นแตกต่างจากคนอื่นโดย ไม่เห็นด้วยกับความคิดของเขาก็ตาม แต่เราก็ต้องให้ความเคารพแก่ความคิดของเขาเหล่านั้นโดยไม่สรุปว่าความคิดของเขาเหล่านั้นผิดและความคิดของตนเองเท่านั้นที่ถูกต้อง

4. อย่าแสดงตนเป็นผู้รู้

และสั่งสอนผู้อื่นในทุกๆ เรื่อง แม้ว่าเราจะมีความรู้ในเรื่องใดมาเพียงไรก็ตาม ในฐานะของผู้ให้บริการเราควรที่จะพูดคุยตอบคำถามหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ระบบบริการมากน้อยเพียงไรจึงจะเหมาะสม ทั้งนี้ต้องยึดหลักความต้องการของผู้รับบริการเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามเราก็ควรระมัดระวังวาจาและ ท่าทีของเราแสดงออกต้องไม่เป็นลักษณะโอ้อวดตัวเองหรือทำตัวเป็นผู้รู้ในทุกๆ เรื่องเที่ยวสั่งสอนบุคคลอื่นทุกคนเพราะจะเป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความล้มเหลวในการพูดจาและสร้างสัมพันธที่ดีต่อบุคคลอื่น

5. อย่าพูดวาจาล่วงเกินผู้ที่อาวุโสกว่า

วัฒนธรรมไทยยึดถือในตัวบุคคลมาก โดยผู้ที่อาวุโสน้อยกว่าจะต้องให้ความเคารพนับถือต่อผู้ที่มีอาวุโสสูงกว่าจึงควรระมัดระวังในการพูด

สิ่งที่ผู้นำชมฟังปฏิบัติ

1. ต้องรู้จักขอโทษและขอบใจ
2. หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเสมอ
3. ต้องรู้ว่ นักท่องเที่ยวพร้อมที่จะรับฟังหรือยัง เช่น บางคนกำลังถ่ายรูป
4. ต้องตามใจนักท่องเที่ยวถ่ายรูปโดยประมาณระยะเวลาสำหรับการถ่ายรูปเพราะนักท่องเที่ยวบางคนถือเรื่องถ่ายรูปเป็นเรื่องสำคัญมาก เนื่องจากบางคนมีโอกาสเที่ยวเพียงครั้งเดียว ส่วนเรื่องที่เรารอขยายให้ฟังนั้นพอเขาพ้นไปจากสถานที่นั้นๆ ก็ลืมแล้ว

5. ต้องรักษาภิรียมารยาทที่ติงามของคนไทยไม่ให้ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจ ไม่คิดว่านักท่องเที่ยวเป็นคนต่างชาติแล้วจะใช้ภิรียมารยาทที่ไม่งดงามกับเขา เพราะจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเข้าใจผิดไปได้

6. ต้องถ่อมตัวเพราะนักท่องเที่ยวในขณะบางคนอาจมีผู้ดีกว่าเรา ถ้ามีนักท่องเที่ยวถามหรือขัดคอขึ้นมา เราต้องแสดงความสนใจ ถ่อมตนและขอให้เขาพูดบ้าง

7. ต้องให้ความสนใจและช่วยดูแลคนแก่ เด็ก เช่น การขึ้นบันได ขึ้น – ลงรถ ข้ามถนน ถ้าเห็นว่าเหนื่อยควรให้พักในที่ร่ม หรือจัดหาผ้าดื่มให้เมื่อกระหายน้ำ

8. ในขณะที่นักท่องเที่ยวขึ้นอยู่บนรถ อย่าปล่อยให้บรรยากาศเงียบโดยเว้นระยะ ไม่พูดอะไรเลย อย่างน้อยก็กล่าวคำต้อนรับ เล่าเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนในย่านที่รถแล่นผ่าน เล่าเรื่องที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในสถานที่ที่กำลังจะเดินทางไปชม

สิ่งที่ผู้นำชมไม่พึงปฏิบัติ

1. ไม่ตะโกนหรือตบมือดังๆ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยวให้มาหาเพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ
2. ไม่พูดจาคุัดนเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงที่นัดหมายเข้าไป เพราะนักท่องเที่ยวอาจไม่เข้าใจ หรืออาจทำให้เกิดความอาย นักท่องเที่ยวคนอื่น ทำให้หมดสนุกในการเที่ยวรายการต่อไป
3. ไม่ทำตัวเป็นครูตั้งหน้าแต่จะสอนเพราะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน
4. ไม่โกธรเมื่อนักท่องเที่ยวซักถามเมื่อเล่าประวัติเรื่องราวต่างๆ ให้ฟังแล้ว
5. ไม่ขัดใจนักท่องเที่ยวถ้าเขาถ่ายรูปนานเพราะรูปถ่ายอาจมีความหมายสำหรับนักท่องเที่ยวบางคน
6. ไม่ควรพูด-เล่าเรื่องตลกของชาติใดชาติหนึ่ง คนอีกชาติหนึ่งอาจคิดว่าจะไม่ตลกก็ได้ นอกจากเราจะเป็นคนชาติเดียวกับนักท่องเที่ยว

จรรยาบรรณของเจ้าบ้านและยุวมัคคุเทศก์ที่ดี

ผู้นำเที่ยวเป็นอาชีพที่ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวและ เป็นตัวแทนของแหล่งท่องเที่ยวหรือท้องถิ่นนั้นๆ ในการให้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น เจ้าบ้านควรมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้ (ฉันทิช วรรณถนอม, 2546, หน้า 2)

1. ความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบ ผู้นำเที่ยวพึงปฏิบัติหน้าที่ของตนเองเต็มกำลัง ความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อตลอดเวลาที่ปฏิบัติงานไม่ทอดทิ้งให้นักท่องเที่ยวเผชิญปัญหาเพียงลำพังหรือละเลยไม่ดูแลอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว
2. ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ปล่อยให้ความโลภ ความเห็นแก่ตัวได้เข้าครอบงำ และถือโอกาสจากความไว้วางใจของนักท่องเที่ยว ทำให้ท่องเที่ยวถูกเอาเปรียบ
3. ความรู้จักประมาณตน พึงเข้าใจว่าตนอยู่ในฐานะผู้ให้บริการ นักท่องเที่ยวเป็นผู้รับบริการ จึงไม่ควรตีตนเสมอกับนักท่องเที่ยวด้วยกิริยาท่าทาง ความประพฤติและวาจา เช่น ไม่ตะโกน หรือตบมือดังๆ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยว ไม่แสดงอาการขัดเคืองหรือเบื้อหน้า นักท่องเที่ยวเมื่อพลาดเวลานัดหมายไม่เกรี้ยวกราด เอาแต่ใจหากเกิดปัญหาขึ้นให้ผู้นำเที่ยวหาทางออกอย่างละมุนละม่อม โดยไม่ก่อให้เกิดความหมางใจแก่นักท่องเที่ยว
4. ความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ พึงเข้าใจว่ามนุษย์ทุกคนปรารถนาความรัก ความเอาใจใส่ดูแล ต้องการให้เห็นว่าตนเป็นคนที่สำคัญ จึงควรปฏิบัติกับนักท่องเที่ยวอย่างเสมอหน้า เอาใจใส่อย่างถึงถึงไม่เลือกที่รักมักที่ชังพึงยึดหลักเอาใจเขามาใส่ใจเราในการปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว

5. ความเมตตากรุณาปรารภณาให้ผู้อื่นมีความสุข พึงเข้าใจจุดประสงค์ของการท่องเที่ยวว่านักท่องเที่ยวต้องการความสุขและความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว ทั้งนี้เราสามารถสนองความประสงค์ได้โดยการกระตือรือร้นและเต็มใจ ไม่ก่อความไม่สบายใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น การเล่นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องทุกข์ร้อนเพื่อขอความเห็นใจ

6. ความประพฤติกิริยามารยาท ต้องมีความประพฤติที่ดี และกิริยามารยาทที่สุภาพไม่ควรเสพของมีนเมาหรือสุบบุหรี่ยขณะปฏิบัติหน้าที่แสดงความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวทุกคนให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ประพฤติตนในทางชู้สาวกับนักท่องเที่ยวเด็ดขาด

7. ความเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและความเอาใจใส่ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายไม่ทิ้งงานหรือมอบให้ผู้อื่นปฏิบัติหน้าที่แทน ไม่แสดงอาการเบื่อหน่ายหรือเฉื่อยชา แต่ต้องยิ้มแย้มแจ่มใสขณะปฏิบัติหน้าที่ ไม่แสดงสีหน้าบึ้งตึงหรือแสดงอารมณ์โกรธเกรี้ยว แม้ไม่พอใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ตาม และสิ่งที่สำคัญ คือต้องไม่ทะเลาะและโต้เถียงกับนักท่องเที่ยวเป็นอันขาด

8. การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง สิ่งที่ผู้นำชมอธิบายแก่นักท่องเที่ยวต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง มิใช่ข้อมูลที่ผิด ๆ อันเกิดจากการคาดเดา หรือรับฟังจากผู้อื่นที่มีผู้ใช้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือข้อมูลที่ได้จาก คำอธิบายของผู้นำชมอยู่แล้วหากให้ข้อมูลที่ผิด ๆ อาจก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตนเองและส่วนรวมได้

9. การตรงต่อเวลา การตรงต่อเวลาถือเป็นมารยาทที่สำคัญอย่างหนึ่ง และควรจะต้องตรงต่อเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น กำหนดการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ การนัดหมายเวลากับนักท่องเที่ยวในกรณีต่าง ๆ การผิดนัดหรือไม่ตรงต่อเวลา นอกจากจะเป็นการเสียมารยาท ยังอาจเกิดผลเสียในการปฏิบัติงานด้วย

10. การไม่กล่าวคำหยาบหรือใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น ผู้นำเที่ยวไม่ควรกล่าวคำหยาบคายหรือใส่ร้ายผู้อื่นให้นักท่องเที่ยวฟังอย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้ผู้นำชมยังควรหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงเรื่องต่อไปนี้

1. ไม่ควรผู้วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการเมือง
2. ไม่ควรพูดเรื่องศาสนาในลักษณะที่เป็นการเปรียบเทียบหรือให้ร้ายบางศาสนาเนื่องจากเรื่องศาสนาเป็นเรื่องศรัทธาของแต่ละบุคคลที่มีต่อศาสนาต่างๆแตกต่างกัน
3. ไม่ควรนำเรื่องส่วนตัวนักท่องเที่ยวมาพูด
4. ไม่ควรนำเรื่องส่วนตัวของตัวเองมาเล่าให้นักท่องเที่ยวฟัง

คุณลักษณะที่ดีของยุวมัคคุเทศก์

1. มีบุคลิกลักษณะที่ดี มีร่างกายแข็งแรง
2. พูดน้ำเสียงชวนฟัง เสียงดังชัดเจน

3. มีความรู้ภาษาต่างประเทศในขั้นพอใช้ได้ โดยเฉพาะภาษาพูด
 4. สนใจในการแสวงหาความรู้ มีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับสถานที่ที่ตัวเอง
 นำเที่ยว
 5. มีวิธีการที่จะอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจและสร้างความเพลิดเพลินให้แก่นักท่องเที่ยว

6. มีสติอารมณ์มั่นคง สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง
7. มีมารยาทงามและวางตัวเหมาะสม มีความซื่อสัตย์สุจริต และตรงต่อเวลา
8. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
9. มีความกระตือรือร้น (ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่เฉื่อยชาหรือแสดงอาการเบื่อหน่าย)
10. เป็นคนตรงต่อเวลา
11. มีน้ำใจชอบช่วยเหลือคนอื่น
12. มีความซื่อสัตย์สุจริต
13. มีอารมณ์ขัน
14. มีความรับผิดชอบ
15. มีความอดทน
16. มีจิตสำนึกในการบริการ
17. แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้
18. มีความเชื่อมั่นในตัวเอง

ยุวชนนำเที่ยวที่ดีต้องมีบุคลิกภาพ ทั่วไปดี ประกอบด้วยบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายใน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545)

บุคลิกภาพภายนอก ได้แก่

1. ร่างกาย ควรให้ความสำคัญแก่ร่างกายเป็นอันดับแรก โดยมีจุดสำคัญๆ ในร่างกายที่จะต้องคำนึงถึงคือ

- 1.1 ผม ไม่ปล่อยให้ยุ่งเหยิงตามบุญตามกรรม แต่ควรดูแลให้สะอาด และมองดูเรียบร้อย
- 1.2 หน้าตา แจ่มใส ไม่อยู่ยี่ หรือวงเงาหวานนอน
- 1.3 หู จมูก ฟัน ควรดูแลทำความสะอาดให้เรียบร้อยตั้งแต่ออกจากบ้าน การแกะหู จมูก ฟันในที่สาธารณะหรือต่อหน้าบุคคลอื่นเป็นมารยาทที่ไม่สุภาพ ไม่ควรปฏิบัติ
- 1.4 เล็บตัดให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมทั้งเล็บมือและเล็บเท้าการแกะเล็บในที่สาธารณะก็เป็นมารยาทที่ไม่ควรกระทำเช่นเดียวกัน

2. การแต่งกาย ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่โดยคำนึงถึงความเหมาะสม เรียบร้อย และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ

2.1 เสื้อผ้า กระโปรงหรือกางเกง ควรให้อยู่ในสภาพที่ควรจะเป็นทั้งรูปร่างลักษณะ สีสนับ นอกจากความสะอาด เรียบร้อยแล้ว ควรคำนึงถึงกาลเทศะที่ใช้เสื้อผ้าชุดนั้นๆ ด้วย สำหรับ เสื้อที่มีกระดุม จะต้องตรวจดูว่ามีสิ่งผิดปกติ เช่น มีคราบเหนียวโคล รอยขาด รูโหว่ ซิปแตก เป็นต้น ควรปรับปรุงแก้ไขให้อยู่ในสภาพที่ดีก่อนที่จะนำมาใช้

2.2 รองเท้า ถุงเท้า ต้องสะอาด ไม่ขาดหรือชำรุด และเหมาะสมกับโอกาสหรือ สถานที่ที่จะใช้ด้วยการแต่งกายที่สะอาด เรียบร้อย และเหมาะสมกับกาลเทศะ นอกจากจะช่วย สร้างบุคลิกภาพที่ดีแล้ว ยังช่วยให้ผู้แต่งกายเช่นนั้นมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นและช่วยสร้าง บรรยากาศที่ดีได้อีกด้วย

3. การพูดจา ควรระมัดระวังเกี่ยวกับคำพูด น้ำเสียง ปฏิกริยาของผู้ฟังดังนี้

3.1 คำพูด ควรระมัดระวังการใช้ถ้อยคำให้สุภาพ เหมาะสม ไม่ใช้คำหยาบหรือ คำที่มีความหมายสองแง่สองง่าม

3.2 น้ำเสียง ไม่พูดห้วนๆ ตวาดกระโชกโฮกฮาก ให้เน้นน้ำหนักเสียงหนักเบา ให้เหมาะสม พูดให้ชัดถ้อยชัดคำ ไม่ซ้ำหรือเร็วจนเกินไป

3.3 ปฏิกริยาของผู้ฟัง ขณะพูดควรสังเกตปฏิกริยาของผู้ฟังว่าสนใจหรือต้องการ ฟังมากน้อยเพียงใด มีผู้ใดต้องการซักถาม ไม่พูดสวนหรือแย้งพูด ควรมีจังหวะจะโคนในการพูด ให้เหมาะสม

4. กิริยามารยาท (etiquette) หมายถึง การแสดงออกทาง สีหน้า ท่าทาง และความ ประพฤติจะต้องอยู่ในอาการสำรวม เช่น ไม่ล้วง แคะ แกะ เกา คvik จิ้มร่างกายในที่ชุมชนและ ไม่กระทำการที่ควรกระทำในที่ลับไปกระทำในที่แจ้ง เช่น การจาม การไอ เกา หากจำเป็นก็ควร หันความสนใจของผู้ที่อยู่รอบข้างก่อน

บุคลิกภาพภายใน

บุคลิกภาพภายใน หมายถึง สิ่งที่เราแสดงออกจกความรู้สึภายในหรือที่ เรียกกันว่า “จรรยาบรรณ” (ethic) ที่สำคัญมีดังนี้

1. มีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ธุรกิจการท้องถิ่น และต่อประเทศชาติ
2. เกิดทุนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
5. มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อนักท้องถิ่นและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
6. มีสติในการปฏิบัติหน้าที่การงาน
7. ฟังเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นให้ยั่งยืนทั้งทาง ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม
8. มีน้ำใจต่อนักท้องถิ่น
9. มองโลกในแง่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์

10. มีความรับผิดชอบในหน้าที่

จรรยาบรรณที่สำคัญดังกล่าวข้างต้นนี้ จะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้นำชมสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างดี และมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่ผู้นำชมมักประสบ คือปัญหาเฉพาะหน้าในระหว่างการนำชม ข้อเสนอแนะบางประการสำหรับผู้นำชมไว้ดังนี้

1. มีความเป็นกันเอง
2. ลดความเห็นแก่ตัว
3. เอาใจใส่นักท่องเที่ยวทุกคนในกลุ่ม
4. ยิ้มแย้มแจ่มใสเสมอ
5. สดชื่น ร่าเริง มีอารมณ์ขัน
6. รู้ให้จริง (อย่ายกเมฆ)
7. จำชื่อเขาให้ได้เรียกชื่อเขาให้ถูกต้อง
8. หัดเป็นนักอ่านสังเกตและจดจำ
9. เป็นนักฟังที่ดี
10. สร้างทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย

บุคลิกภาพภายนอกสำหรับผู้ชมที่มีศิลปะในการพูด

1. รูปร่างหน้าตามีเสน่ห์ชวนมอง ยิ้มแย้มแจ่มใส
2. การแต่งกาย สะอาด เรียบร้อย เหมาะสมกับกาลเทศะ
3. การปรากฏตัว คล่องแคล่วกระฉับกระเฉง
4. การใช้ท่าทาง นอบน้อมให้เกียรติผู้อื่น
5. การสบสายตา มองผู้ฟังขณะพูดคุย
6. การใช้น้ำเสียง ไม่ดังหรือค่อยเกินไป
7. การใช้ถ้อยคำภาษาถูกต้องและเหมาะสม

บุคลิกภาพภายในสำหรับผู้นำชมที่มีศิลปะในการพูด

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. มีความกระตือรือร้น
3. มีความจริงใจ
4. มีความคิดริเริ่ม
5. มีความรอบรู้
6. มีความสังเกตและจดจำดี
7. มีอารมณ์ขัน

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาต้องมีความรู้ เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) การมีส่วนร่วม เป็นการที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการขั้นตอนของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยตรง คือ เข้าไปมีส่วนร่วม ด้วยตนเองหรือโดยทางอ้อม คือผ่านกรรมการที่เป็นฝ่ายบริการงานของหมู่บ้าน

1. รูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

เฉลียว บุรีภักดี, และคณะคนอื่นๆ (2545, หน้า 115) กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมมีลักษณะ ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (marginal participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่าหรือมีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่า

1.2 การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (partial participation) รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย โดยที่รัฐไม่รู้จักความต้องการของชาวบ้าน ดังนั้นการมีส่วนร่วมก็เพียงแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนเท่านั้น

1.3 การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (full participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางการแก้ปัญหา และความเท่าเทียมกันของทุกฝ่าย

ตาราง 1 เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างกลุ่ม ที่มีส่วนร่วมกับกลุ่มทั่วไป

กลุ่มที่สมาชิกมีส่วนร่วม	กลุ่มทั่วไป
ทุกคนมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงแค่พูด คนในกลุ่มให้เวลาคคนอื่นคิดและหาทางออก	คนคิดเร็วและพูดเก่งได้โอกาสมากกว่า สมาชิกมักขัดคอตนเอง
ผู้ที่มีความเห็นขัดแย้งก็มีส่วนร่วมได้	ความคิดเห็นที่แตกต่างจะถูกมองว่ามีความ ขัดแย้งที่ต้องกำจัดทิ้งหรือแก้ไข
สมาชิกช่วยกันและกันด้วยการตั้งคำถามว่า “เรื่องนี้ใช้ที่คุณว่ามั๊ย?”	คำถามมักกลายเป็นการทำนายราวกับว่า คนที่ถูกถามทำอะไรผิด
สมาชิกทุกคนตั้งใจฟังผู้พูด	ถ้าผู้พูดไม่พยายามดึงความสนใจผู้ฟัง คน อื่นจะใจลอย นั่งขีดเขียนอะไรเล่นหรือคอยดูนาฬิกา

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มที่สมาชิกมีส่วนร่วม	กลุ่มทั่วไป
สมาชิกนั่งฟังความคิดเห็นของคนอื่น เพราะรู้ว่าความเห็นของตนเองก็จะมีคนฟังเช่นกัน	สมาชิกไม่อยากฟังคนอื่นเพราะกำลังเตรียมว่าตัวเองจะพูดอะไรบ้าง
สมาชิกพูดข้อโต้แย้งโดยรู้ว่าตนเองมีจุดยืนอยู่ที่ใด	สมาชิกบางคนนั่งเงียบโต้แย้ง ไม่รู้ว่าตัวเองมีจุดยืนที่ใด
สมาชิกสามารถพูดถึงแนวคิดของกันและกัน แลกเปลี่ยนกันอย่างถูกต้อง แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยก็ตาม	ยากที่สมาชิกจะพูดถึงแนวความคิดและอธิบายเหตุผลแทนกันให้กับผู้ที่มีความคิดตรงข้ามกับความคิดตนเอง
สมาชิกไม่พูดกลับหลังผู้อื่น	ในที่ประชุม สมาชิกรู้สึกว่า ไม่ได้รับอนุญาตให้พูดตรงไปตรงมา จึงพูดกลับหลังคนอื่น นอกห้องประชุม
แม้จะอยู่ต่อหน้าฝ่ายตรงข้าม สมาชิกก็กล้าที่จะยืนยันความเชื่อของตน	สมาชิกที่ขัดแย้งกัน สมาชิกที่เป็นฝ่ายข้างน้อยจะไม่กล้าพูดออกมา
เมื่อมีข้อตกลงร่วมงาน ก็จะสรุปว่าการตัดสินใจนั้น สะท้อนมาจากแนวคิดของหลายคน	เมื่อมีข้อตกลงร่วมกันจะสรุปว่า สมาชิกทุกคนคิดเหมือนกันหมด

ที่มา : (ประพีร์ เกิดเพิ่มพูน, 2544, หน้า 3 - 4)

2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

กรมการพัฒนาชุมชน (2546, หน้า 5 - 10) กล่าวถึงการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาที่พยายามส่งเสริมให้คนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเกิดพลังอย่างสร้างสรรค์ ทั้งทางความคิดและการทำงาน เพื่อให้เกิดแนวทางใหม่ในการพัฒนาของทุกฝ่าย โดยเฉพาะบทบาทภาครัฐที่จะไม่เป็นผู้สั่งการอีกต่อไป แต่จะต้องทำบทบาทเป็น ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเกิดการเรียนรู้จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น โดยมีหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งประกอบด้วยหลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 อย่าง คือ

2.1 การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (experiential learning) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม

2.2 กระบวนการกลุ่ม (group process) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้คนได้มีส่วนร่วมสูงสุด (maximum participation) และบรรลุงานสูงสุด (maximum performance)

3. ประโยชน์ของการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา

3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ย่อมก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือหมู่บ้านของตน ผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการ

3.2 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการสะท้อนถึงความจริงใจของรัฐที่มีต่อการสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ และกำหนดชะตากรรมของท้องถิ่นของตน

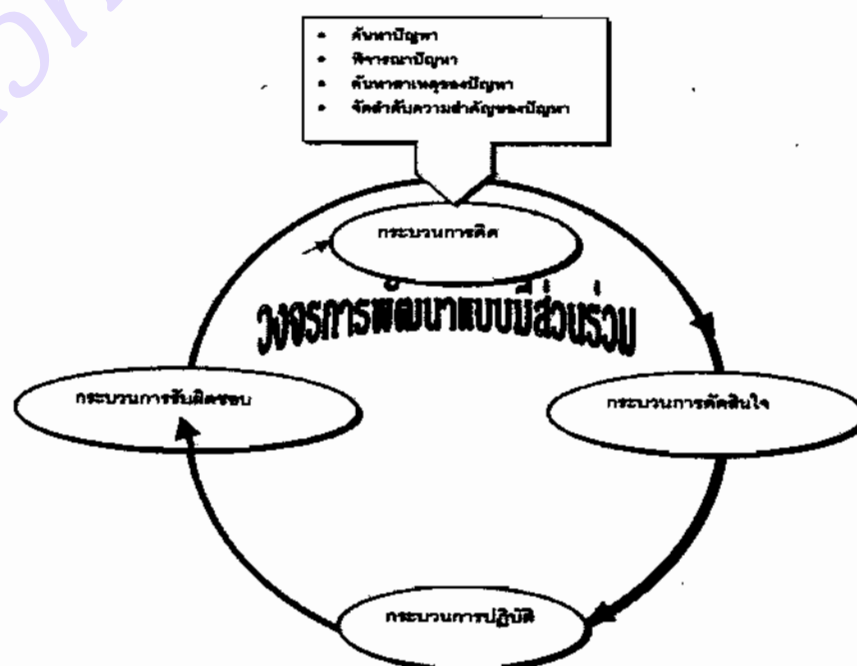
3.3 เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่นได้ถูกต้องตรงประเด็น

3.4 เป็นการสร้างฉันทามติร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นการสร้างข้อตกลงที่เกิดจากการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม

3.5 เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคล เพราะในกระบวนการมีส่วนร่วม ย่อมจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดเห็นระหว่างกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเสมือนเวทีในการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก

3.6 เป็นการสนับสนุนการพัฒนาความรักท้องถิ่นและความรับผิดชอบต่อสังคม ให้เกิดขึ้นในพฤติกรรมของประชาชนในท้องถิ่น

3.7 ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน อันเนื่องมาจากโครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน และจะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการดูแลรักษา

ภาพ 2 วงจรการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ที่มา : (เจลีเยว บุรีภักดี, และคณะคนอื่นๆ, 2545, หน้า 121)

4. กระบวนการที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการประชุมหรือวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาของประชาชน ในชุมชนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ในการระดมสมองร่วมกัน โดยผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่บ้าน จะต้องระดมความคิด การวางแผน และการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดข้อสรุปของงานที่จะเป็น ประโยชน์ต่อชุมชน วิธีการที่สามารถนำมาใช้สำหรับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งปฏิบัติมาแล้ว ในชุมชนและบังเกิดผลดี มีดังนี้

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

5.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นความพยายามของนักวิชาการและ นักพัฒนาในการสังเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของงานวิจัยส่วนหนึ่งกับงานพัฒนาอีกส่วนหนึ่ง และพยายามเชื่อมโยงสาระสำคัญของการพัฒนาและการวิจัยออกมาเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยและพัฒนา (research and development : R & D) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วม (PAR) จึงเป็นการวิจัยและพัฒนาแบบหนึ่งที่ทำกับชุมชน และมีการเชื่อมโยงส่วน ที่เป็นการวิจัย (research) กับส่วนที่เป็นการพัฒนาหรือแก้ปัญหา (development) เข้าด้วยกัน

5.2 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

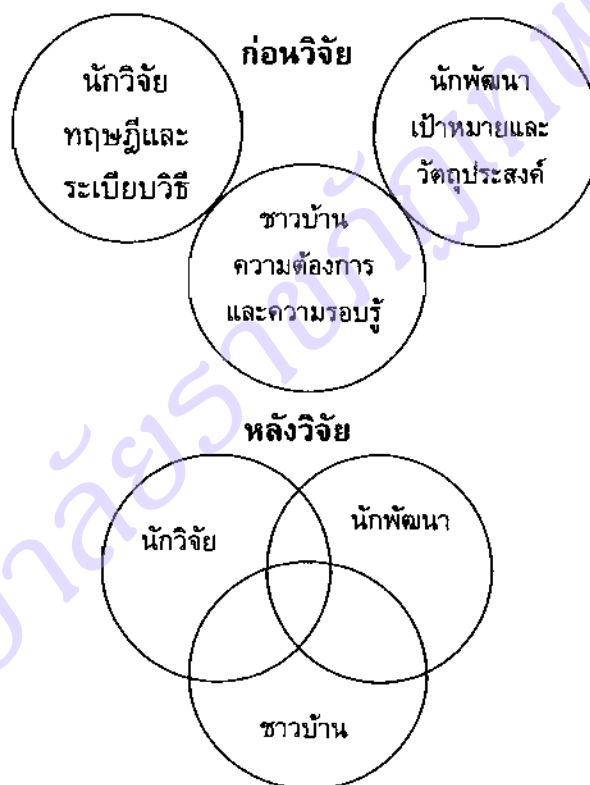
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ผู้คนจำนวนหนึ่งใน องค์กรหรือชุมชนเข้ามาร่วมศึกษาปัญหา โดยกระทำร่วมกับนักวิจัยผ่านกระบวนการวิจัยตั้งแต่ ต้น จนกระทั่งเสร็จสิ้นการเสนอผลและการอภิปรายผลการวิจัย เป็นการเริ่มต้นของคนที่อยู่กับ ปัญหา (problems people) ค้นหาปัญหาที่ตนเองมีอยู่ร่วมกับนักวิชาการ จึงเป็นกระบวนการที่ คนในองค์กรหรือชุมชนมิใช่ผู้ถูกกระทำ แต่เป็นผู้กระทำที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและมี อำนาจร่วมกันในการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวทางวิจัยที่ต่างไปจากการวิจัย เชิงวิทยาศาสตร์ธรรมชาติหรือทางสังคมศาสตร์ เพราะเน้นการยอมรับหรือความเห็นพ้อง จาก ฝ่ายชาวบ้าน ในการวิจัยชนิดนี้สิ่งที่นักวิจัยต้องคำนึงถึงคือ การประเมินความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้วิจัยกับชาวบ้านอยู่ตลอดเวลา และการทบทวนวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นครั้งคราว เพื่อให้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของชาวบ้าน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเกิดการ เปลี่ยนแปลงของชุมชน

5.3 ปรัชญาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เชื่อในปรัชญาว่าชาวบ้านเป็นผู้ที่อยู่ กับข้อมูล อยู่กับความจริงเป็นผู้ที่รู้ดีเท่ากับนักวิจัยหรืออาจจะรู้มากกว่านักวิจัยการเลือกปฏิบัติ ไต ๆ ก็ตามที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงต้องเริ่มจากชาวบ้านด้วยไม่ใช่จากสมมติฐาน ของผู้วิจัยหรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียวและผู้ที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ทั้งชาวบ้าน นักวิจัยและ

นักพัฒนาควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดปัญหาและเลือกแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาบทบาทของทั้งสามฝ่ายต่างก็มีความเท่าเทียมกัน การวิจัยลักษณะนี้จึงเป็นการเรียนรู้ผสมผสานระหว่างความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนักพัฒนารวมทั้งความต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้านดังภาพประกอบ

ภาพ 3 เปรียบเทียบโลกทัศน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย
ที่มา : (สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร, 2546, หน้า 23)

จากภาพ วงกลมแต่ละวงที่แสดงโลกทัศน์ หรือวิธีมองปัญหาของคนแต่ละกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย โลกทัศน์ของแต่ละฝ่ายต่างกันไปตามกรอบแนวคิดที่ตนยึดถือ หลังจากเข้าสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คนทั้งสามกลุ่มจะมี “โลกทัศน์ร่วม” และความเข้าใจร่วมกันในการพัฒนา ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการวิจัยและการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ในลักษณะการศึกษาชุมชนเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา คือ ค่อย ๆ ศึกษาไปแล้วทำกิจกรรมไป กลุ่มประชากรผู้ถูกวิจัยเปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้ร่วมในการกระทำวิจัยโดยการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ นับตั้งแต่การเริ่มตัดสินใจว่าจะศึกษาวิจัยในชุมชนนั้นหรือไม่ การประมวลเหตุการณ์ หลักสูตรและข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหา การวิจัย การเลือกกระบวนการแก้ปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และเสนอสิ่งที่ค้นพบ

นอกจากนี้ สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร (2546, หน้า 24-27) ได้เสนอปรัชญา แนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสรุปได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิ (right) เป็นเอกสิทธิ (privilege) เป็นการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นกระบวนการบริหารการพัฒนาชนบท และเป็นเครื่องมือชีวิตการพัฒนาชนบท

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่มีชีวิต (dynamic and organic process) เริ่มต้นจากสภาพจริงในปัจจุบันมุ่งไปถึงจุดที่ควรจะเป็นไปได้ในอนาคต จะมีลักษณะที่มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่สามารถกำหนดเวลาและกิจกรรมล่วงหน้าได้ เชื่อว่าผู้ด้อยโอกาสมีความสามารถที่จะร่วมทำงานได้ จะต้องเริ่มจากคนที่รู้สึก (feel) ต่อปัญหาหรือความต้องการของตนไปสู่การคิด (think) การกระทำ ซึ่งยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (transformation) ทั้งในตัวเองและชุมชน ทั้งในด้านสติปัญญา จิตใจและมีดีด้านกายภาพสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

3. กระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ประกอบไปด้วยการแสวงหาความรู้และการกระทำ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุดตราบเท่าที่ผู้ด้อยโอกาสยังสามารถรวมกลุ่มกันได้ และคำนึงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความสำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภูมิปัญญาของนักวิชาการ

4. การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเกิดจากการปรับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากการสั่งการจากหน่วยเหนือมาเป็นชุมชนหรือชาวบ้านผู้ได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการดำเนินการ ด้วยความเชื่อในความสามารถของมนุษย์ที่แก้ไขปัญหาด้วยตัวเองได้ถ้าเขารู้และเข้าใจเป้าหมายการพัฒนาตนเองและชุมชน การวิจัยลักษณะนี้เป็นการจุดพลัง ให้ชุมชนรับรู้การเรียนรู้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เป็นการเรียนรู้ของชุมชนอื่น เกิดจากการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกในชุมชน ทำการศึกษาชุมชน เน้นการวิเคราะห์ชุมชน เพื่อค้นหาศักยภาพ ปัญหา แนวทางแก้ปัญหาด้วยการวางแผน ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ประเมินงานเป็นระยะเพื่อปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้

5. เป้าหมายสุดท้ายของการวิจัย คือ การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างถอนราก ถอนโคน เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เพราะฉะนั้นจึงต้องให้ประชาชน มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันและเต็มทีตลอดกระบวนการของการวิจัยตั้งแต่ การทำความเข้าใจและนิยามปัญหาของการวิจัย การเลือกวิธีการแก้ปัญหา การวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ การทำกิจกรรม ที่จะตามมาจากผลการวิจัย และยังคงให้กลุ่มคนไร้อำนาจต่อรอง (powerless group) เข้ามา มีส่วนร่วมในการวิจัยด้วย ทั้งนี้เพื่อจะก่อให้เกิดจิตสำนึกในหมู่ประชาชน เกิดความหวงแหนทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเองและมุ่งไปสู่การพึ่งตนเอง นักวิจัยภายนอกเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ ตลอดกระบวนการวิจัยเท่านั้น

5.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ได้พัฒนาตนเองในการทำไปสู่การพัฒนาชุมชนและสังคมทุกด้านซึ่งสามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

5.4.1 เพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้ตระหนักในปัญหาของตนเองและเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน

5.4.2 เพื่อดำเนินการวิจัยโดยเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยในการตัดสินใจ กำหนดปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยอาจร่วมกับองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ

5.4.3 เพื่อร่วมกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

5.4.4 เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชน อีกทั้งผลักดันให้กิจกรรมทั้งหมดดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

5.5 วิธีการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

5.5.1 เน้นการศึกษาชุมชน เป็นการให้ความสำคัญกับข้อมูลและความคิดของชาวบ้าน การเก็บข้อมูลเป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดเห็นร่วมกันเพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาในชุมชนหรือความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นการช่วยกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบันในชุมชน นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงทรัพยากรในชุมชนที่เอื้อต่อการแก้ปัญหาและการพัฒนา

5.5.2 เน้นการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาทรัพยากรท้องถิ่นที่จะนำไปสู่วิธีการแก้ไขปัญหา

5.5.3 เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกโครงการเพื่อนำไปสู่การนำไปปฏิบัติ ซึ่งอาจจะต้องคำนึงเชิงเศรษฐศาสตร์ในแง่ของความคุ้มค่า ความเหมาะสมกับเงื่อนไข ทางวัฒนธรรม ความเชื่อและอื่น ๆ ร่วมด้วย

5.5.4 เน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาทุกขั้นตอนและสามารถดำเนินการได้เองหลังจากสิ้นสุดการวิจัยหรือเมื่อนักวิจัยออกจากพื้นที่แล้ว

5.6 ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นระเบียบวิธีที่ไม่ยึดติดรูปแบบอันเป็นมาตรฐานใด ๆ การรวบรวมข้อมูลทำได้ในหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งโดยมากจะใช้วิธีเดียวกันกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีขั้นตอนมากกว่างานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการปฏิบัติการและกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามา ตลอดจนการติดตามประเมินสถานการณ์ และการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสม การรวบรวมข้อมูลตั้งแต่การเข้าสนาม การ

สร้างความสัมพันธ์ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ เน้นการมีส่วนร่วมของฝ่ายประชาชน วิธีการทำได้หลายวิธี เช่น การตะล่อม (probe) การประชุมกลุ่ม การใช้ วัสดุทัศน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การสำรวจ การให้คำปรึกษา การทำแผนที่ของชุมชน การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การอภิปราย ส่วนการที่จะได้ข้อมูลที่ต้องการโดยใช้วิธีการใดนั้น ต้องมีความกลมกลืนและขึ้นอยู่กับการตกลงร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับประชาชนในชุมชน

5.7 บทบาทของนักวิจัยในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

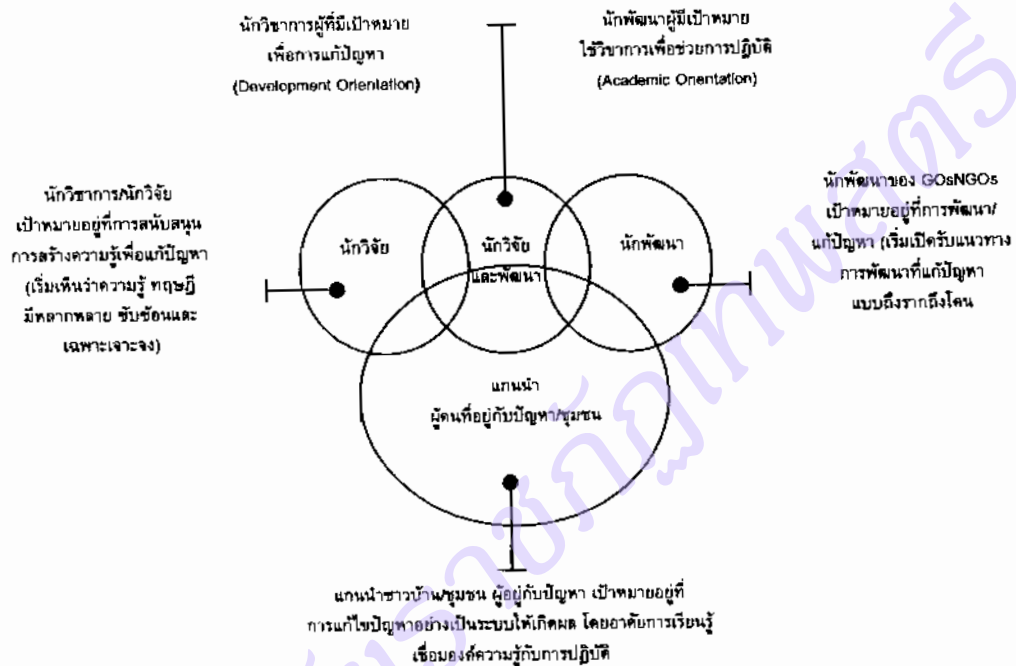
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยต้องมีบทบาท ดังนี้

5.7.1 ต้องตระหนักในข้อจำกัดของตนเอง มีความรู้สึกที่ไม่รู้ นอกจากนี้ยังต้องตระหนักในระบบคุณค่าของตนเองเมื่อต้องสัมพันธ์กับค่านิยมของประชาชนในท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปจากตนเอง

5.7.2 ยอมรับการไม่รู้และพยายามเรียนรู้จากคนในชุมชนโดยผ่านมิตรภาพ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน

5.7.3 หลังจากที่ได้ข้อมูลพอสมควร หรือเข้าใจปัญหาของท้องถิ่น ต้องร่วมกันกับชาวบ้านหาทางออกหรือการแก้ไขปัญหา ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นงานหนักและมักเกี่ยวพันกับความขัดแย้งอันเกิดจากโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น แต่การก้าวเดินอย่างมีจังหวะ ปลูก กระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนักและเปิดใจกว้างออก จะช่วยให้ชาวบ้านได้เรียนรู้และเห็นทางออกที่ไม่จำเป็นต้องมีการปะทะหรือนำไปสู่ความขัดแย้งเสมอไป นอกจากนั้นการแก้ไขปัญหโดยชาวบ้านมีส่วนร่วมเป็นระบบการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาไปด้วย

5.7.4 คนนอกที่เข้าไปเรียนรู้ในชุมชนหรือชนบท ต้องเตรียมเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ ความขัดแย้งของชนชั้นผู้นำในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขาทั้งอำนาจภายนอก อิทธิพลของเขาต่อนโยบายและการปฏิบัติในการพัฒนา

ภาพ 4 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (จุดประสงค์อยู่ที่การแก้ปัญหาแบบยั่งยืน)
ที่มา : (สิทธิธัญ ประพุกนิตินสาร, 2545, หน้า 45)

จากแผนภาพ แสดงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งนักวิจัย นักพัฒนาหรือนักวิจัยละพัฒนา ร่วมกับแกนนำของคนที่อยู่กับปัญหาในชุมชนเป็นหุ้นส่วนมีการผสมผสานระหว่างจุดแข็งของแต่ละหุ้นส่วนเข้าด้วยกันอย่างเลือกสรรและกลมกลืนคือ นักวิชาการแข็งในด้านการวิเคราะห์ แต่ไม่รู้จักปฏิบัติ ไม่มีหน้าที่ปฏิบัติ นักปฏิบัติแข็งในด้านการปฏิบัติมีทรัพยากร แต่ไม่รู้จักวิเคราะห์และวิเคราะห์ที่สู้นักวิชาการไม่ได้ และแกนนำผู้อยู่กับปัญหา รู้ปัญหาลึกซึ้งดี แต่การวิเคราะห์และศักยภาพในการระดมทรัพยากรมีน้อยกว่านักปฏิบัติ

เพราะฉะนั้น การวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผลของกระบวนการเรียนรู้จะทำให้ทุกฝ่ายที่เป็นหุ้นส่วนได้รับ (take) และได้ให้ (give)

จะเห็นได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) เป็นกลไกสำคัญในกระบวนการพัฒนา เนื่องจากเป็นการวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ที่สามารถพัฒนาไปสู่การปฏิบัติได้ ขณะเดียวกันก็ยังสามารถเป็นแนวคิดในการสร้างกระบวนการพัฒนาเพื่อที่จะจัดการปัญหาในอนาคตได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่ต้องการองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

ทฤษฎีการประเมินหลังการปฏิบัติ (after action review : AAR)

การประเมินผลโครงการหรือการถอดบทเรียนมีหลากหลายวิธีการ และมีเครื่องมือที่สำคัญเครื่องมือหนึ่งคือ การวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (after action reviews : AAR) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลและคณะทำงานในโครงการได้เรียนรู้จากความสำเร็จ และความล้มเหลวของการทำโครงการในช่วงที่ผ่านมา ด้วยการวิเคราะห์และสะท้อนความเห็นอย่างตรงไปตรงมาในระหว่างคณะทำงานด้วยกันเอง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงการทำงานในโครงการให้ดีขึ้น (specific actionable recommendations : SARS) ในอนาคต การวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ จึงเป็นกระบวนการให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นระบบต่อคณะทำงานเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานที่ได้ทำไปแล้ว ทำให้คณะทำงานมีความตื่นตัวและรู้สึกผูกพันอยู่กับงาน ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาศักยภาพในการดำเนินโครงการให้กับคณะทำงานแล้ว ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจระหว่างคณะทำงานอีกด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับบุคคลและกลุ่มองค์กรโดยผ่านประสบการณ์จากการทำโครงการ (learn through experience) (กนกภรณ์ ชูเชิด, และสภรรจ์ พรหมศิริ, 2548, หน้า 27-33)

การเรียนรู้หลังปฏิบัติการ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินกิจกรรมในโครงการพัฒนาการของการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการเกิดขึ้นในกองทัพสหรัฐอเมริกาเพื่อใช้ในการถอดบทเรียนจากสถานการณ์รบจำลอง เพื่อทบทวนความสำเร็จหรือล้มเหลวภายหลังจากกลุ่มปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมาย เพื่อหาทางที่จะทำให้เกิดดีต่อไปในภายหน้า ปัจจุบันการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการถูกนำมาใช้ในองค์กรหรือโครงการพัฒนาต่างๆอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีถอดบทเรียนที่ได้รับ การกล่าวขวัญมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบันนี้ หัวใจของกระบวนการการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการคือการเปิดใจและความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์ เพราะมิใช่การประเมินผลการปฏิบัติงาน

กระบวนการจัดทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ระยะ คือ การวางแผนเพื่อทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (planning) ระยะเตรียมการเพื่อทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (preparing) ระยะดำเนินการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (conducting) และระยะติดตามผล (following up) โดยที่แต่ละระยะประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. การวางแผนเพื่อทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (planning) มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ได้แก่

1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการซึ่งควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการเพื่อสร้างให้เกิดการยอมรับและยึดมั่นในกระบวนการของการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ

1.2 เลือกวิทยากรกระบวนการ (facilitator) เพื่อเป็นผู้ดำเนินการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ

1.3 กำหนดผู้เข้าร่วมกิจกรรมการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการซึ่งควรจะเป็น คณะทำงานทุกคนที่รับผิดชอบกิจกรรมที่ถูกเลือกมาทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ

1.4 กำหนดระยะเวลาที่ทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการควรดำเนินการจัดทำ การวิเคราะห์หลังปฏิบัติการทันทีเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมหรือเหตุการณ์ ขณะที่คณะทำงานทุกคนยังสามารถจดจำรายละเอียดต่างๆ ของกิจกรรมได้และเมื่อคณะทำงานทุกคนพร้อมที่จะเข้าร่วมทำ การวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ

1.5 กำหนดสถานที่ในการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการจะเป็นสถานที่ใดก็ได้ที่ ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกสะดวกสบายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้และไม่มีสิ่งรบกวนต่างๆ เพื่อให้สมาชิกมีสมาธิในการฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดกระบวนการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ

1.6 กำหนดผู้ที่จะทำหน้าที่บันทึกสาระสำคัญระหว่างทำการวิเคราะห์หลัง ปฏิบัติการ

2. ระยะเตรียมการ (preparing) เพื่อทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ มีกิจกรรมที่ต้อง ดำเนินการ เช่น

2.1 การทบทวนวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ

2.2 เลือกกิจกรรม เหตุการณ์สำคัญๆ ที่จะนำมาทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการซึ่ง ควรเป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายของโครงการ เป็นกิจกรรมที่จะต้องมีการทำซ้ำหรือ ท่อทำอย่างต่อเนื่อง

2.3 เตรียมประเด็นพูดคุยหรือคำถามที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเกิดการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางก่อนการเริ่มต้นทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการและ หากเป็นไปได้ควรส่งประเด็นดังกล่าวให้ผู้เข้าร่วมก่อนทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ

2.4 จัดเตรียมสถานที่เพื่อการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการซึ่งควรมีวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นสำหรับการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการให้พร้อม เช่น กระดาษ flipchart กระดาน สำหรับติด flipchart กระดาน white board

3. ระยะดำเนินการการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (conducting) เป็นกิจกรรมที่ต้อง ดำเนินการ เช่น

3.1 การแจ้งกฎ กติกา ในการดำเนินการ

3.2 การร่วมกันทบทวนวัตถุประสงค์ เป้าหมายโครงการ

3.3 สรุปสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

3.4 การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในคำถามหลัก ประเด็นสำคัญที่ เกี่ยวข้องและสรุปเป็นชุดของข้อเสนอแนะที่เฉพาะเจาะจง และสามารถนำไปปฏิบัติได้ (specific actionable recommendations : SARS)

3.5 การจดบันทึกข้อเสนอแนะและประเด็นที่จะนำไปปฏิบัติต่อไปนั้น จะต้องให้รายละเอียดเพียงพอสำหรับการติดตามผลเช่น รายละเอียดเกี่ยวกับภาระงานและผู้รับผิดชอบ ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3.6 จัดทำรายงานสรุปกระบวนการและผลที่ได้จากการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการแต่ละครั้ง

3.7 ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของรายชื่อ ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ และรายละเอียดสำหรับการติดต่อประสานงานของผู้เข้าร่วมทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการทุกคน

3.8 ขอความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการจากผู้เข้าร่วมและต้องแน่ใจว่าเนื้อความที่จดบันทึกไปนั้น เป็นข้อมูลที่สะท้อนกระบวนการประชุมได้อย่างถูกต้องเป็นจริง

4. ระยะติดตามผลจากการใช้การวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ (following up) ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

4.1 ติดตามงานให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะ และภาระงานที่ได้ตกลงร่วมกันในการทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการที่ผ่านมา โดยต้องรายงานความก้าวหน้ากลับไปให้ผู้เข้าร่วมทำการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการได้รับรู้

4.2 จัดทำรายงานการทบทวนและวิเคราะห์การดำเนินงานตามภาระงานและข้อตกลงของเวทีการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการที่ผ่านมา โดยควรระบุเกี่ยวกับแนวโน้มการทำงานที่สำคัญ ตลอดจนบทเรียนที่ไม่สามารถดำเนินการได้รวมทั้งข้อสังเกตต่างๆ ที่ได้จากการปฏิบัติงาน

ในกระบวนการของการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) มีบทบาทในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ทุกคนที่เข้าร่วมมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ทุกคนมีสิทธิเสมอเหมือนไม่ว่าจะเป็นเจ้านายหรือลูกน้อง ผู้อำนวยความสะดวก มีหน้าที่ที่จะให้ผู้เข้าร่วม “เรียนรู้จากคำตอบ” มิใช่เพียงทำหน้าที่ “ให้ได้คำตอบ” ทั้งผู้เข้าร่วมเกิดการเรียนรู้ตนเองและกลุ่มเกิดการเรียนรู้

หลักการสำคัญของการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ

1. ควรทำทันทีหลังจากทำกิจกรรมเสร็จ
2. สมาชิกทุกคนในที่มงานต้องเข้าร่วม
3. เน้นกระบวนการภายใน คิดเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ
4. ใช้กระบวนการกลุ่มและคำถามปลายเปิด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
5. เน้นกระบวนการเรียนรู้เป็นทีม
6. ผลลัพธ์ของการทำ คือ ชุดข้อเสนอแนะที่เจาะจงและปฏิบัติได้
7. เป็นกระบวนการที่มีโครงสร้างและมีการอำนวยความสะดวกให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

คำถามหลักของการประเมินผลด้วยกระบวนการวิเคราะห์หลังปฏิบัติการ

- ของทีมงาน)
1. อะไรคือสิ่งที่ควรเกิดขึ้น (วัตถุประสงค์ เป้าหมายของกิจกรรม ความคาดหวัง)
 2. สิ่งที่เกิดขึ้นจริงจากกิจกรรม คืออะไร และเพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น
 3. อะไรคือสิ่งที่ทีมทำได้ดี อะไรที่ทำได้ไม่ดี และเพราะอะไร
 4. อะไรคือสิ่งที่เราจะทำแตกต่างไปจากเดิมในกิจกรรมต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

บทที่ 3

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การพัฒนาภูมิภาคตะวันตก ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

ในการนำเสนอสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนาการพัฒนาภูมิภาคตะวันตก ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. คำถามการวิจัย
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สภาพการดำเนินงานของภูมิภาคตะวันตก ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
5. ปัญหาและความต้องการการพัฒนาภูมิภาคตะวันตก ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

คำถามการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 1 นี้ มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามวิจัยที่สำคัญ 2 คำถาม คือ

1. สภาพการดำเนินงานของภูมิภาคตะวันตก ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ในปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. ปัญหาและความต้องการการพัฒนาภูมิภาคตะวันตก ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี คืออะไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 1 นี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของภูมิภาคตะวันตก ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการการพัฒนาภูมิภาคตะวันตก ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาสภาพการดำเนินงานปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) โดยในขั้นตอนที่ 1 (R1) นี้เป็นการสร้างโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมสำคัญในการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ทุกฝ่ายได้เข้ามาร่วมกันศึกษา และเรียนรู้ สภาพปัจจุบัน ร่วมกันระบุปัญหาและความต้องการพัฒนาการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยการประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบกัน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กรอบการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้เป็นกรอบการวิจัยและพัฒนาการดำเนินงานการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย

- 1.1 ความรู้เกี่ยวกับการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
 - 1.1.1 ความรู้เรื่องมัคคุเทศก์
 - 1.1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
- 1.2 เจตคติต่อการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
 - 1.2.1 เจตคติต่อการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์
 - 1.2.2 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
- 1.3 การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
 - 1.3.1 บุคลิกภาพของเยาวชนมัคคุเทศก์
 - 1.3.2 การบรรยายและการตอบคำถาม
 - 1.3.3 จรรยาบรรณของเยาวชนมัคคุเทศก์

2. ประชากร

ประชากรที่ศึกษาประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ดังนี้

2.1 ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา ได้แก่ เยาวชนมัคคุเทศก์ (อาสาสมัครเยาวชน) ผู้ทำหน้าที่ผู้นำชมประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในชุมชนที่การสมัครใจเข้ารับการอบรมและผ่านการคัดเลือกโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน

2.2 ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประกอบด้วย

2.2.1 กรรมการแกนนำชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลห้วยขุนราม จำนวน 2 คน

2.2.2 ที่ปรึกษาชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านโบราณคดีและผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมมัคคุเทศก์ จำนวน 1 คน

2.2.3 ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม จำนวน 1 คน

2.2.4 กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ครูในท้องถิ่นในพื้นที่บ้านโป่งมะนาว และเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม จำนวน 2 คน

2.2.5 ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันตำบลห้วยขุนราม ประธานแม่บ้านตำบลห้วยขุนราม (ส่งเสริมด้านอาชีพ) และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลห้วยขุนราม จำนวน 3 คน

3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้วิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โดยใช้ 4 วิธีดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาเอกสารต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบทการนำชม ของเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในปัจจุบันเป็นอย่างไรตลอดจนการศึกษาวิธีการเรียนรู้ของชุมชน ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการดำเนินงานการพัฒนาเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participatory observation) ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบันบริบทชุมชน โดยเฉพาะบริบทที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนาเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

3.3 การสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview) โดยดำเนินการ ดังนี้

สัมภาษณ์กลุ่มเยาวชนที่เป็นเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จำนวน 15 คน เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2548 เวลา 14.00 - 16.30 ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว (รายชื่อตั้งปรากฏในภาคผนวก ก) เพื่อเก็บเป็นข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ และถูกต้องมากที่สุด รวมทั้งเป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าไปพร้อมกันด้วย โดยการดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่ม ประเด็นการสนทนาประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับการเป็นเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เจตคติต่อการเป็นเยี่ยมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3.4 จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี รวมจำนวน 9 คน (รายชื่อดังปรากฏในภาคผนวก ก) เมื่อวันที่เสาร์ที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2548 เวลา 16.00 - 18.30 น. ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว เพื่อให้กลุ่มได้รับทราบ ทบทวน ยืนยัน และปรับปรุงแก้ไขสภาพการดำเนินงานการพัฒนาภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ร่วมกัน จนสามารถสรุปสภาพการดำเนินงานการพัฒนาภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้อย่างถูกต้องตรงประเด็นมากที่สุด นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมการประชุมยังได้ร่วมกันสะท้อนความต้องการ การพัฒนาการดำเนินงานการพัฒนาภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในบางส่วนอีกด้วย

ในการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. นำกรอบความคิดในการวิจัยดังกล่าวมาใช้เป็นหลักการในการกำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด
3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์กับกรอบความคิดในการวิจัยโดยขอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์จริงรวมทั้ง ทดสอบกับภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

4. ขณะที่สัมภาษณ์ เมื่อพบประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ปรับปรุงข้อคำถามเพิ่มเติมเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการมากที่สุด การสัมภาษณ์บางคำถามที่เป็นคำถามเฉพาะของผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะทำกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้สัมภาษณ์จะข้ามไปหรือใช้วิธีทดสอบความคิดเห็นในภาพกว้าง ในมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ กรณีที่พบว่า ข้อมูลที่ได้รับพาดพิงถึงบุคคลอื่น จะติดตามสัมภาษณ์ บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนต่อไป

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ ตามประเด็นการศึกษาที่ตั้งไว้ ดังนี้

- 4.1 การเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อ นัดหมาย วัน เวลา ที่สะดวกที่สุดที่สามารถสัมภาษณ์ได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเวลาในวันหยุดราชการ

- 4.2 การดำเนินการสัมภาษณ์ เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ริเริ่มพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จึงทำให้ได้รับสะดวกและความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างดียิ่ง โดยผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและประเด็นในการสัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง แล้วดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ที่ประเด็นจนครบทุกประเด็น

- 4.3 การจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้วิจัยที่ได้ใช้วิธีการจดบันทึกเนื้อหาเป็นประเด็น

สำคัญ ๆ ไว้ ขณะเดียวกันก็ขออนุญาตบันทึกเสียงไว้ด้วย เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการสรุป ดังนั้นเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นผู้วิจัยได้ ทบทวนและสรุปประเด็น เพื่อให้ผู้ให้ ข้อมูลได้ยืนยันข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง ทำเช่นนี้จนครบทุกประเด็น

4.4 การปิดการสัมภาษณ์ เมื่อสัมภาษณ์ครบทุกประเด็นแล้ว ผู้วิจัยได้ขอบคุณผู้ให้ ข้อมูลพร้อมทั้งขอความร่วมมือติดต่อทางโทรศัพท์ เพื่อขอข้อมูลหรือความคิดเห็นเพิ่มเติมกรณี ที่ต้องการความชัดเจนในบางประเด็น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ทำหนังสือจากชมรมอนุรักษแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม,กำนันตำบลห้วยขุนราม ซึ่งเป็นผู้นำในชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาของความร่วมมือผู้ที่เกี่ยวข้องในการวิจัยแต่ละขั้นตอน และขออนุญาตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในพื้นที่ หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการร่วมกันพัฒนาชุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวกับผู้ทำวิจัย

ผู้วิจัยได้ชี้แจง รูปแบบการวิจัย วิธีการวิจัย วัตถุประสงค์และพัฒนาแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมัคคุเทศก์, ผู้เชี่ยวชาญการวิจัยและพัฒนาด้านโบราณคดีและชุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เพื่อให้เกิดความเข้าใจและร่วมกันเก็บ ข้อมูลให้ตรงความจริงมากที่สุด

4.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดย การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participatory observation), การสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview) และการจัดเวทีประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

5. การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อได้เก็บข้อมูลด้วยวิธีต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบกันดังรายละเอียดข้างต้นแล้ว เพื่อให้ การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปด้วยความถูกต้องมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้ตรวจสอบข้อมูลทั้งการตรวจสอบ ความตรง (validity) และการตรวจตรวจสอบความเที่ยง (reliability) โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

5.1 การตรวจสอบความตรง ผู้วิจัยได้เริ่มพัฒนากรอบการวิจัย ในครั้งนี้อย่างเป็น ขั้นตอน และกำหนดเกณฑ์การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนไว้ชัดเจน เช่น การเลือกผู้มีส่วนร่วม สำคัญในการพัฒนาชุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี การให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดเป็นต้น ซึ่ง เป็นการขจัดการอคติในการทำการวิจัย ผู้วิจัยจึงเป็นการตรวจสอบความตรงไปแล้วขั้นหนึ่ง นอกจากนั้นผู้วิจัยยังใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) คือ

5.1.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (data triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจาก แหล่งข้อมูล เวลา สถานที่ และบุคคล ที่ต่างกันต้องได้ข้อมูลที่ตรงกัน

5.1.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีในเรื่องเดียวกัน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสาร

นอกจากนั้นการที่ผู้วิจัยได้จัดประชุม โดยเชิญผู้ที่มีส่วนอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการพัฒนาชุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ทุกฝ่ายมาประชุมร่วมกัน เพื่อรับทราบ ทบทวน ยืนยัน และปรับแก้ไขข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ จนสามารถสรุปสภาพการพัฒนาระดับแผนงานการพัฒนาชุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้อย่างถูกต้องแม่นยำตรงมากที่สุด นับเป็นการตรวจสอบทางตรงของข้อมูลอีกทางหนึ่งด้วย

5.2 การตรวจสอบความเที่ยง ผู้วิจัยตรวจสอบความไว้วางใจได้หรือความเที่ยง โดย

5.2.1 ได้แสดงถึงกรอบความคิดการวิจัยการได้มาของข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5.2.2 ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจะนำมาวิเคราะห์ดังนี้โดยการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (qualitative analysis) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต, การสัมภาษณ์กลุ่มชุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว, การจัดเวทีประชุมกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวและการศึกษาเอกสารที่ได้ตรวจสอบแล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบกัน โดยผู้วิจัยได้ยึดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบสร้างข้อสรุป โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (typological analysis) ตามกรอบการวิจัยที่ได้เสนอไว้ คือ จำแนกข้อมูลที่วิเคราะห์ตามความเหมาะสมของข้อมูล ใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้วิจัยช่วยประกอบกับคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาโดยจำแนกข้อมูลชนิดต่างๆ ก่อนแล้ว พิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล อธิบายถึงความสัมพันธ์และสาเหตุของปรากฏการณ์ โดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลัก ให้ได้สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาชุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เป็นประเด็นไปสู่การวิจัยในระยะที่ 2 ต่อไป

สภาพการดำเนินงานยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว พบว่าสภาพเดิมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมีอาสาสมัครนำชมซึ่งเป็นคณะกรรมการวัดบ้านโป่งมะนาวมีเพียง 2 คน และมีอาสาสมัครเยาวชนจำนวน 15 คนสลับเปลี่ยนกันมาวันละ 2 – 3 คน ไม่นั่นอน มาทำหน้าที่เป็นยุวมัคคุเทศก์ผู้นำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว แต่พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมีเป็นจำนวนมากจากข้อมูลปี พ.ศ. 2547 จำนวน 12,231 คน และปี พ.ศ.2548 จำนวน 42,606 คน พบว่าแนวโน้มนักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาจากการสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่มยุวมัคคุเทศก์ในวันที่ 4 มิถุนายน 2548 และการจัดเวทีในวันที่ 18 มิถุนายน 2548 โดยกลุ่มเป้าหมาย คือยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว (รายชื่อดังปรากฏในภาคผนวก ก) สามารถสรุปสภาพการดำเนินงานของการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ตามกรอบการวิจัย คือ ความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.1 ความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์ ประกอบด้วย ความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มยุวมัคคุเทศก์ พบว่ามี 1 คนเท่านั้นที่มีความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์ คิดเป็นร้อยละ 6.67 แต่อีกจำนวน 14 คนยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์มีมากถึง ร้อยละ 93.33

ยุวมัคคุเทศก์มีความสำคัญอย่างไรก็ได้คำตอบจาก ด.ช.ชนารัตน์ อินทรีย์ ว่า

“ไม่รู้ว่ายุวมัคคุเทศก์มีความสำคัญอย่างไร แต่น่าจะมีหน้าที่นำเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็นหลัก”

สอบถามเกี่ยวกับปฏิบัติตนของยุวมัคคุเทศก์ ด.ช.บุญมา สิงห์ทา ตอบว่า

“ยังไม่รู้เหมือนกันว่าเป็นยุวมัคคุเทศก์แล้วต้องปฏิบัติตนอย่างไร”

สรุปสภาพความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวโดยการสัมภาษณ์กลุ่มยุวมัคคุเทศก์ พบว่ายังไม่มีความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์ ความเข้าใจความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์ วิธีการปฏิบัติตน บุคลิกภาพ และจรรยาบรรณมาก ถึงร้อยละ 93.33

1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประกอบด้วยความเป็นมาคุณค่าและความสำคัญ การดำเนินงานและการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.2.1 คุณค่าและความสำคัญ

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่าทุกคนยังไม่มีความรู้เรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเลย ดังตัวอย่างคำพูดของยุวมัคคุเทศก์เมื่อให้ทุกคนเล่าเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวว่ามีคุณค่าและความสำคัญอย่างไร พบว่า

จ.ช.อภิชาติ สิงห์ทา พูดว่า

“ไม่รู้เหมือนกันว่าแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมีคุณค่าและความสำคัญอย่างไร แต่เพียงรู้ว่าเคยมีขโมยมาลักลอบขุดค้นที่วัดบ้านโป่งมะนาวแล้วเมื่อหลายปีที่ผ่านมา”

ค.ญ.กุลธิดา ราชจินดา พูดว่า

“เรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเล่าไม่ได้เลยคะ เพราะว่ายังไม่ได้มาเรียนรู้จริง ๆ เพียงแต่มาเดินเที่ยวชมระหว่างที่ ๆ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปากรมาขุดเท่านั้น”

1.2.2 การดำเนินงานและการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่าทุกคน ยังไม่รู้และไม่เข้าใจในการดำเนินการและดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเลย ดังตัวอย่างคำพูดว่า

ค.ช.นิรันดร์ พริงดี พูดว่า

“ยังไม่ทราบว่าจะช่วยกันดำเนินงานและดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวอย่างไร”

จ.ช.กฤษณะ สุขประจบ พูดว่า

“การดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีน่าจะไม่ใช่หน้าที่ของยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว”

สรุปสภาพการดำเนินงานและการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ยุวมัคคุเทศก์ทุกคนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการดำเนินงานและการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเลย

2. เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2.1 เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่าทุกคน ยังไม่มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ดังตัวอย่างคำพูด

ด.ช.องอาจ ยังทรัพย์ พูดว่า

“ยังไม่รู้ว่าการเป็นยุวมัคคุเทศก์คืออะไร เพียงแต่ว่าอยากจะเป็นผู้นำชมแหล่งโบราณคดีที่ตึกก็พอใจแล้ว”

2.2 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มยุวมัคคุเทศก์ พบว่าทุกคน ไม่รู้และไม่เข้าใจต่อเจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ดังตัวอย่างคำพูด

ด.ช.อภิชาติ สิงห์ทา พูดว่า

“ไม่เข้าใจว่าแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมีคุณค่าอย่างไรแต่ถ้ามีความรู้สึกว่แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็นของชุมชนเราต้องช่วยกันดูแลรักษา”

สรุปสภาพเจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว พบว่าทุกคนยังไม่มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3.1 บุคลิกภาพของยุวมัคคุเทศก์

จากการสำรวจพบว่าบุคลิกภาพของยุวมัคคุเทศก์ใหม่ทั้ง 15 คน มีการแต่งตั้งไว้เรียบร้อยเพียง 1 คนคือแต่งตั้งสะอาดเรียบร้อยใส่รองเท้านักเรียน ร้อยละ 6.67 แต่ที่เหลือแต่งตัวตามสบายใส่กางเกงขาสั้น บางคนใส่กางเกงขายาวแต่รูปทรงแบบเอวต่ำมากๆ เสื้อที่สวมใส่ก็ตัวเล็กมากๆ เช่นกันสวมรองเท้าแตะ ทรงผมออกจะเป็นแบบวัยรุ่นหัวไม่เรียบร้อย มีการใส่กำไลที่แขนตามแบบวัยรุ่นจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 93.33

3.2 การบรรยายและการตอบคำถาม

จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มพบว่าทั้งหมดทุกๆ คน ยังไม่กล้าบรรยาย เนื่องจากยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเลยจึงขาดความมั่นใจ ไม่กล้าบรรยายและตอบคำถามเลย

ด.ญ.กัณภรณ์ ยังทรัพย์ พูดว่า

“ไม่กล้าบรรยายเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวให้ฟังคะเพราะว่ายังไม่รู้ไม่เข้าใจเลยจึงไม่กล้าที่จะบรรยาย ต้องเรียนรู้ฝึกอบรมเสียก่อนจึงจะมีความมั่นใจ”

3.3 จรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์
 จากการสัมภาษณ์ แล้วพบว่า
 ด.ญ.สุภรัตน์ ภักดี พูดว่า
 “ยังไม่รู้เหมือนกันว่าจรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์เป็นอย่างไรแต่ น่าจะเป็น
 ข้อยึดถือปฏิบัติในการทำงานในหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์”
 ด.ญ.รัชนิกร สายคำ พูดว่า
 “จรรยาบรรณ คืออะไรยังทราบเหมือนกันจะต้องฝึกอบรมเสียก่อน จึงจะ
 เข้าใจ”

สรุปสภาพการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว พบว่าสภาพปัญหาในด้าน
 บุคลิกภาพของยุวมัคคุเทศก์ไม่สุภาพ สะอาดเรียบร้อย สำหรับด้านการบรรยายและการ
 ตอบคำถามพบว่ายังไม่มีความมั่นใจในการบรรยายและตอบคำถามเลย ประเด็นสุดท้ายเกี่ยวกับ
 จรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์พบว่ายังไม่มีความรู้ ความเข้าใจเช่นเดียวกัน

ปัญหาและความต้องการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบล ห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การดำเนินงานการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบล
 ห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี นับว่าเป็นการเริ่มต้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
 ด้านศิลปวัฒนธรรมด้านโบราณคดีโดยชุมชน สำหรับการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่ง
 โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ยังพบสภาพปัญหาผู้นำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมีน้อย
 มากยังไม่เพียงพอ ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวก็ยังขาดความรู้ ความ
 เข้าใจ และยังไม่มียุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีเพื่อบริการการนำชมให้นักท่องเที่ยว
 อย่างเพียงพอ

จากการศึกษาจากการสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่มยุวมัคคุเทศก์ในวันที่ 4 มิถุนายน 2548
 และการจัดเวทีในวันที่ 18 มิถุนายน 2548 โดยกลุ่มเป้าหมาย คือยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี
 บ้านโป่งมะนาวผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้าน
 โป่งมะนาว (รายชื่อดังปรากฏในภาคผนวก ก) สามารถสรุปสภาพปัญหาและความต้องการ
 การพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนา
 นิคม จังหวัดลพบุรี ตามกรอบการวิจัย คือ ความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่ง
 โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
 และการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

สภาพการดำเนินงานและการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ยุวมัคคุเทศก์ ทุกคนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานและการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเลย

2. เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

สภาพเจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว พบว่า ทุกคนยังไม่มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

สภาพการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว พบว่าพบสภาพปัญหาในด้านบุคลิกภาพของยุวมัคคุเทศก์ไม่สุภาพ สะอาดเรียบร้อย สำหรับด้านการการบรรยายและการตอบคำถามพบว่ายังไม่มีความมั่นใจในการบรรยายและตอบคำถามเลย ประเด็นสุดท้ายเกี่ยวกับจรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์พบว่ายังไม่มีความรู้ ความเข้าใจเช่นเดียวกัน

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้เกิดให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนสำคัญและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เมื่อกล่าวเฉพาะในระยะที่ 1 นี้ ได้ให้โอกาสผู้มีส่วนพัฒนากับการดำเนินงานการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เข้ามาร่วมกันค้นหาศักยภาพของชุมชนร่วมกันรวมทั้งร่วมกันศึกษาเพื่อสรุปทเรียนความสำเร็จ ปัญหาและความต้องการในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จนสามารถสรุปได้โดยสังเขปข้างต้น

ผู้วิจัยได้จัดเวทีประชาคมโดยเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมรับฟังข้อมูลพร้อมเปิดเวทีประชุมร่วมกันเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2548 เวลา 16.00 – 18.30 น. ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ก) เพื่อรับทราบ ยืนยันและปรับแก้ข้อมูลการศึกษาสภาพการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในปัจจุบัน จนสามารถสรุปสภาพปัญหาในการดำเนินงานการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้อย่างถูกต้องแม่นยำมากที่สุด นอกจากนั้นผู้ร่วมประชุมยังได้สะท้อนความต้องการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในบางส่วนอีกด้วย

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวกความรู้ให้แก่สมาชิกที่เข้าร่วมสนทนา จำนวน 23 คน หลังจากร่างสัมพันธภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ตามกรอบเนื้อหา 3 ประการคือ ความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประเด็นในการซักถาม บรรยายภาคเป็นกันเอง มีการแลกเปลี่ยนสรุปประเด็นร่วมกัน ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตาราง 2 สรุปสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาเยาวชนมัลคฤเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ประเด็น	สภาพการดำเนินงานในปัจจุบัน	ปัญหาและความต้องการพัฒนา
1. ความรู้เกี่ยวกับเยาวชนมัลคฤเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	1.1 ความรู้เรื่องมัลคฤเทศก์ -เยาวชนมัลคฤเทศก์ยังไม่รู้ความสำคัญ, ไม่รู้วิธีปฏิบัติตน, มีปัญหาบุคลิกภาพ และไม่เข้าใจจรรยาบรรณ 1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว -เยาวชนมัลคฤเทศก์ยังไม่รู้ความเป็นมา, คุณค่า, ความสำคัญ, การดำเนินการ และการดูแลรักษา	1.1 ควรมีการเพิ่มเติมความรู้ให้แก่เยาวชนมัลคฤเทศก์ 1.2 ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวแก่เยาวชนมัลคฤเทศก์
2. เจตคติต่อการเป็นเยาวชนมัลคฤเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	2.1 เจตคติต่อการเป็นเยาวชนมัลคฤเทศก์ -เยาวชนมัลคฤเทศก์ยังไม่มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นเยาวชนมัลคฤเทศก์ 2.2 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว -เยาวชนมัลคฤเทศก์ยังไม่มีเจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	2.1 ควรมีการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเป็นเยาวชนมัลคฤเทศก์ให้แก่เยาวชนมัลคฤเทศก์ 2.2 ต้องสร้างเจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวให้แก่เยาวชนมัลคฤเทศก์
3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	3.1 บุคลิกภาพของเยาวชนมัลคฤเทศก์ -การแต่งกายไม่สุภาพ ขาดความสะอาดระเบียบ บุคลิกภาพยังไม่ดี 3.2 การบรรยายและการตอบคำถาม -ขาดความมั่นใจในการบรรยายและการตอบคำถามเนื่องจากการไม่รู้ 3.3 จรรยาบรรณของเยาวชนมัลคฤเทศก์ -ไม่รู้ไม่เข้าใจจรรยาบรรณของเยาวชนมัลคฤเทศก์	3.1 ควรมีการพัฒนาบุคลิกภาพเยาวชนมัลคฤเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว 3.2 ควรมีการฝึกปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการบรรยายและการตอบคำถาม 3.3 ควรมีการกำหนดและพัฒนาจรรยาบรรณให้แก่เยาวชนมัลคฤเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

บทที่ 4

แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการ
ดำเนินงานการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม
อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โดยนำเสนอเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. คำถามการวิจัย
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สภาพการดำเนินงานของยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ในปัจจุบัน
5. ปัญหาและความต้องการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้าน
โป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

คำถามการวิจัย

- การวิจัยในระยะที่ 2 มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามการวิจัยที่สำคัญ 2 คำถาม คือ
1. แนวทางและวิธีการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบล
ห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เป็นอย่างไร
 2. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี คืออะไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

- การวิจัยในระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการคือ
1. เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้าน
โป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
 2. เพื่อกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี
บ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จังหวัดลพบุรี ในการวิจัยในระยะที่ 2 นี้เป็นการสร้างโอกาสให้ผู้มีส่วนอย่างสำคัญและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้มาร่วมกันพิจารณาเพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการที่มีประสิทธิภาพ และมีความเป็นไปได้สูงในการพัฒนาพร้อมทั้งร่วมกันกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ซึ่งเป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ 1 โดยตั้งอยู่บนความเชื่อมั่นว่าผู้นำชุมชนที่เป็นแกนนำในการพัฒนาร่วมกับยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ถ้าได้รับการเสริมพลัง (empowerment) ที่เหมาะสม ดังนั้นในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ผู้วิจัยจึงใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กรอบการวิจัย

ในการวิจัยในระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ใช้กรอบการวิจัยเดียวกับที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 1 มาเป็นกรอบในการวิจัยดังนี้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.1.1 ความรู้เรื่องมัคคุเทศก์

1.1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.2 เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.2.1 เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์

1.2.2 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.3 การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.3.1 บุคลิกภาพของยุวมัคคุเทศก์

1.3.2 การบรรยายและการตอบคำถาม

1.3.3 จรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์

ทั้งนี้ได้นำปัญหาและความต้องการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ที่ได้พบจากการวิจัยในระยะที่ 1 มาพิจารณาร่วมกับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการแสวงหาแนวทางและวิธีการการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมเป็นสำคัญ

2. ประชากร

ในการวิจัยในระยะที่ 2 นี้ ประชากรประกอบด้วย

2.1 ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา ได้แก่ ยูวมัคคุเทศก์ (อาสาสมัครเยาวชน) ผู้ทำหน้าที่ผู้นำชมประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี จำนวน 15 คน

2.2 ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประกอบด้วย

2.2.1 กรรมการแกนนำชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลห้วยขุนราม จำนวน 2 คน

2.2.2 ที่ปรึกษาชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านโบราณคดีและผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมมัคคุเทศก์ จำนวน 1 คน

2.2.3 ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม จำนวน 1 คน

2.2.4 กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ครูในท้องถิ่นในพื้นที่บ้านโป่งมะนาว และเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม จำนวน 2 คน

2.2.5 ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันตำบลห้วยขุนราม ประธานแม่บ้านตำบลห้วยขุนราม (ส่งเสริมด้านอาชีพ) และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลห้วยขุนราม จำนวน 3 คน

3. วิธีการและเครื่องมือ

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย ใช้เทคนิคและวิธีการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ที่จะกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนและเสริมสร้างพลังให้กับ ยูวมัคคุเทศก์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนายูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ร่วมกันระดมความคิดเพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาโดยใช้การประชุมกลุ่มเฉพาะ (focus group discussion) ที่ก่อให้เกิดการระดมสมอง เป็นการสนทนาตามกรอบการวิจัย ซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ 1 โดยอาศัยองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหาและความต้องการการพัฒนายูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ผู้ที่ลงมือปฏิบัติการเป็นสมาชิกยูวมัคคุเทศก์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ยูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ร่วมกันคิดและสังเคราะห์ไว้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การดำเนินงานการวิจัยในระบายนี เป็นการศึกษาโดยวิธีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ให้ความสำคัญกับการระดมความคิดและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือข้อมูลความรู้ ความจริงอย่างมีเหตุผลในการตัดสินใจ ใช้ความรู้ที่ศึกษาร่วมกันมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน ศึกษาและวิเคราะห์รวมทั้งแสวงหาและวิธีการพัฒนาการดำเนินงานการพัฒนายูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

3.1 สรุปบทเรียนการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางและวิธีการพัฒนาการดำเนินงาน การพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยการประชุมกลุ่มละจุดเวที ประชุมกลุ่มในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสรุปบทเรียนของการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของภูมิภาคภาคใต้และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ให้เกิดความตระหนักในการ แก้ไขปัญหาและการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวโดยจัดประชุม เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2548 มีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมประชุมคือภูมิภาคภาคใต้และผู้มีส่วน สำคัญเกี่ยวข้องในการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จำนวน 24 คน (รายชื่อดังปรากฏในภาคผนวก ก)

ในการประชุมครั้งนี้ได้มีการทบทวนผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 ซึ่งจะได้ รับทราบสภาพปัญหา รวมทั้งความต้องการการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาวและร่วมกันแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3.2 การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มและจุดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการกำหนดตัวชี้วัด ความสำเร็จในการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยจัดเวที ประชุมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2548 กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมประชุม คือภูมิภาคภาคใต้และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว จำนวน 24 คน (รายชื่อดังปรากฏในภาคผนวก ข) ได้ร่วมกันกำหนดตัวชี้วัด ความสำเร็จในการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการ วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบสร้างข้อสรุปการจำแนกชนิดของข้อมูลแบบไม่ใช้ ทฤษฎี คือการจำแนกข้อมูลที่วิเคราะห์ตามความเหมาะสมของข้อมูล โดยยึดกรอบการวิจัย เป็นหลักรวมทั้งสังเคราะห์สรุปเป็นแนวทางและวิธีการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ดังนี้

4.1 นำเสนอข้อมูลแนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการ พัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในการประชุมกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์ และตรวจสอบ

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ข้อสรุปเป็นบทเรียน แนวทางและวิธีการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว และใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์ระหว่างการศึกษาเก็บข้อมูล

แนวทางและวิธีการพัฒนาชุมชมคฤหบดีประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

จากสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รองศาสตราจารย์สุรพล นาถะพินธุคุณบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาด้านโบราณคดี ในด้านการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวว่า “เยาวชนคือกลุ่มเป้าหมายที่น่าจะสร้างให้เป็นมรดกเทศก์ท้องถิ่นที่ดีที่สุดเพราะถ้าเยาวชนเขาเข้าใจในเรื่องของความสำคัญตรงนี้ จนสามารถเป็นมรดกเทศก์ได้แล้ว เขาจะเป็นผู้ที่ร่วมมือกันอนุรักษ์ แล้วเยาวชนนั้นจะเป็นผู้ที่มีอายุยืนยาวกว่าเราในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นเยาวชนควรจะเป็นคนที่รับมอบภาระในงานอนุรักษ์ เพราะฉะนั้นการที่จะสร้างมรดกเทศก์นำชมที่ดี เป้าหมายที่น่าสนใจที่สุดแล้วก็น่าจะทำที่สุดก็คือการอบรมเยาวชนให้เป็นยุวมรดกเทศก์ที่น่าชมต่อไป”

จากการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเมื่อวันเสาร์ที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2548 เวลา 16.00 - 18.30 น. ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว พบว่า ร้อยละ 98 พบว่าเห็นควรมี “ยุวมรดกเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว” ซึ่งก็สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาด้านโบราณคดี

จากการจัดประชุมกลุ่มและการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของยุวมรดกเทศก์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชมคฤหบดีประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี นำไปสู่การแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาชุมชมคฤหบดีประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นมรดกเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ปัญหาและความต้องการการพัฒนาชุมชมคฤหบดีประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ปัญหาที่พบ แนวทางและวิธีการพัฒนา และกิจกรรมการพัฒนา รายละเอียดดังปรากฏในตาราง 2

ตาราง 3 แนวทาง วิธีการและกิจกรรมการพัฒนาชุมชมคฤหบดีประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวด้านความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมรดกเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ปัญหาและความต้องการพัฒนา	แนวทางและวิธีการพัฒนา	กิจกรรมการพัฒนา
1. ความรู้เรื่องมรดกเทศก์-ยุวมรดกเทศก์ยังไม่รู้ความสำคัญ ,ไม่รู้จักปฏิบัติตน,มีปัญหาบุคลิกภาพและไม่เข้าใจ	1. ควรมีการเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ยุวมรดกเทศก์	1.1 โดยการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมรดกเทศก์ 1.2 กำหนดเนื้อหาเรื่องมรดกเทศก์ไว้ในหลักสูตรให้ความรู้แก่ ยุวมรดกเทศก์โดย

ตาราง 3 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการพัฒนา	แนวทางและวิธีการพัฒนา	กิจกรรมการพัฒนา
2. ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว-ยุวมัคคุเทศก์ยังไม่รู้ความเป็นมา,คุณค่า, ความสำคัญ, การดำเนินการ และการดูแลรักษา	2. ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวแก่ยุวมัคคุเทศก์	จัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี 2. ให้ความรู้แก่ยุวมัคคุเทศก์โดยจัดทำเป็นเนื้อหาเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี

2. เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ปัญหาและความต้องการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวใน ด้านเจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว รายละเอียดดังปรากฏในตาราง 3

ตาราง 4 แนวทาง วิธีการและกิจกรรมการพัฒนากการดำเนินการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านเจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ปัญหาและความต้องการพัฒนา	แนวทางและวิธีการพัฒนา	กิจกรรมการพัฒนา
1. เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์-ยุวมัคคุเทศก์ยังไม่มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์	1. ควรมีการสร้างเจตคติที่ดีในเรื่องการเป็นยุวมัคคุเทศก์ให้แก่อยุวมัคคุเทศก์	1. กำหนดเนื้อหาและวิธีการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ให้ความรู้แก่อยุวมัคคุเทศก์โดยจัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี

ตาราง 4 (ต่อ)

ปัญหาและความต้องการพัฒนา	แนวทางและวิธีการพัฒนา	กิจกรรมการพัฒนา
2. เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว - ยูวมัคคุเทศก์ยังไม่มีเจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	2. ต้องสร้างเจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวให้แก่ ยูวมัคคุเทศก์	2. กำหนดเนื้อหาและวิธีการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวให้แก่ ยูวมัคคุเทศก์โดยจัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ยูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว 3. กำหนดกิจกรรมการแสดงออกคำกล่าวเพื่อเสริมสร้างอุดมการณ์ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการฝึกอบรมยูวมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key performant) ได้ร่วมกันพิจารณาเสนอแนะแนวทางและวิธีการในส่วนของปัจจัยสนับสนุนการพัฒนา ยูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ดังนี้

ในส่วนของคำกล่าวเพื่อเสริมสร้างอุดมการณ์ในการทำงานของ ยูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ให้มีคำสั่งปรบมืออุดมการณ์ ประกอบการเปล่งคำ

3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ปัญหาและความต้องการพัฒนา ยูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในขั้นตอนของการพัฒนา ยูวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยการจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ ยูวมัคคุเทศก์ รายละเอียดดังปรากฏในตาราง 4

ตาราง 5 แนวทาง วิธีการและกิจกรรมการพัฒนาชุมชมท้องถิ่นประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ปัญหาและความต้องการพัฒนา	แนวทางและวิธีการพัฒนา	กิจกรรมการพัฒนา
1. บุคลิกภาพของชุมชมท้องถิ่น -การแต่งกายไม่สุภาพ ขาดความสะอาดระเบียบ บุคลิกภาพยังไม่ดี	1. ต้องมีการพัฒนาบุคลิกภาพชุมชมท้องถิ่นประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	กำหนดเนื้อหาวิชาในการอบรมเชิงปฏิบัติการชุมชมท้องถิ่น ประกอบด้วย มนุษยสัมพันธ์และจิตวิทยาในการบริการ ,บุคลิกภาพ, จรรยาบรรณของชุมชมท้องถิ่นนำ
2. การบรรยายและการตอบคำถาม -ขาดความมั่นใจในการบรรยายและการตอบคำถาม เนื่องจากการไม่รู้	2. ต้องมีการฝึกปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการบรรยายและการตอบคำถาม	เที่ยวที่ดี เป็นต้น
3. จรรยาบรรณของชุมชมท้องถิ่น -ไม่รู้ ไม่เข้าใจและยังไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของชุมชมท้องถิ่น	3. ต้องมีการกำหนดและพัฒนาจรรยาบรรณให้แก่ชุมชมท้องถิ่นประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	

สรุปจากการแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาชุมชมท้องถิ่นประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ว่าต้องใช้วิธีการพัฒนาชุมชมท้องถิ่นประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวโดยใช้วิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งต้องประกอบไปด้วยเนื้อหาวิชาการดังต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นชุมชมท้องถิ่นประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประกอบไปด้วยเนื้อหาวิชาการ ดังนี้
 - 1.1 ความรู้เรื่องมรดกโลก
 - 1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. เจตคติที่ดีต่อการเป็นชุมชมท้องถิ่นประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประกอบไปด้วยเนื้อหาวิชาการ ดังนี้
 - 2.1 เจตคติที่ดีต่อการเป็นชุมชมท้องถิ่น
 - 2.2 เจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ประกอบไปด้วยเนื้อหาวิชาการ ต่อไปนี้

- 3.1 บุคลิกภาพของยุวมัคคุเทศก์
- 3.2 การบรรยายและการตอบคำถาม
- 3.3 จรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์

ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

จากการจัดประชุมกลุ่ม และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของยุวมัคคุเทศก์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว นำไปสู่การแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้มีการกำหนดกิจกรรมตามแนวทางการพัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในแต่ละกิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ตาราง 6 ดัชนีชี้วัดและเป้าหมายความสำเร็จในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

แนวทาง การพัฒนา	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการ พัฒนา	เป้าหมายความสำเร็จ
1. จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยมีการกำหนดเนื้อหาเรื่องมัคคุเทศก์ไว้ในหลักสูตรให้ความรู้แก่ยุวมัคคุเทศก์	1. มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยในหลักสูตรมีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	1. จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ 1 ครั้งโดยมียุวมัคคุเทศก์เข้ารับการอบรมทุกคน
2. ให้ความรู้แก่ยุวมัคคุเทศก์โดยจัดทำเป็นเนื้อหาเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ	2. หลังการอบรมยุวมัคคุเทศก์สามารถตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์ได้ถูกต้อง	2. ร้อยละ 80 ของข้อคำถาม

ตาราง 6 (ต่อ)

แนวทาง วิธีการและกิจกรรม การพัฒนา	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการ พัฒนา	เป้าหมายความสำเร็จ
ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่ง โบราณคดี	3. หลังการอบรม ยุวมัคคุเทศก์สามารถตอบ คำถามความรู้เกี่ยวกับ แหล่งโบราณคดีบ้าน โป่งมะนาวได้	3. ร้อยละ 80 ของข้อ คำถาม

ที่ประชุมกลุ่มได้ร่วมกันพิจารณาโดยมีความเห็นสอดคล้องกันว่าในขั้นตอนการให้ความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณคดีจากภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ยุวมัคคุเทศก์จึงจะได้ประสบการณ์ในการทำงานจริงนำมาถ่ายทอดเป็นความรู้เฉพาะ

2. เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ตาราง 7 ดัชนีชี้วัดและเป้าหมายความสำเร็จในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ด้านเจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

แนวทาง วิธีการและ กิจกรรมการพัฒนา	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการ พัฒนา	เป้าหมายความสำเร็จ
1. จัดให้มีการอบรมเชิง ปฏิบัติการโดยมีกำหนด เนื้อหาและวิธีการพัฒนา เจตคติที่ดีต่อการเป็น ยุวมัคคุเทศก์ให้ความรู้ แก่ยุวมัคคุเทศก์	1. อบรมโดยในหลักสูตรมี เนื้อหาและวิธีการในการสร้าง เจตคติที่ดีต่อการเป็น ยุวมัคคุเทศก์และต่อแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	1. จัดการอบรมเชิง ปฏิบัติการ 1 ครั้งโดยมี ยุวมัคคุเทศก์เข้ารับการ อบรมทุกคน
2. กำหนดเนื้อหาและวิธี การพัฒนาเจตคติที่ดีต่อ	2. ยุวมัคคุเทศก์เห็นคุณค่า และความสำคัญของการเป็น	2. ยุวมัคคุเทศก์สามารถ ตอบคำถามเกี่ยวกับคุณค่า

ตาราง 7 (ต่อ)

แนวทาง วิธีการและ กิจกรรมการพัฒนา	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการ พัฒนา	เป้าหมายความสำเร็จ
แหล่งโบราณคดีบ้าน โป่งมะนาวให้แก่ ยุวมัคคุเทศก์	ยุวมัคคุเทศก์	และความสำคัญของ ยุวมัคคุเทศก์ได้ร้อยละ 80 ของคำถาม
3. กำหนดกิจกรรมการ แสดงออกคำกล่าวเพื่อ เสริมสร้างอุดมการณ์ในการ ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ	3. ยุวมัคคุเทศก์เห็นคุณค่า และความสำคัญของแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว	3. ยุวมัคคุเทศก์สามารถ ตอบคำถามเกี่ยวกับคุณค่า และความสำคัญของแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้ร้อยละ 80 ของคำถาม
	4. ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว สามารถจำและกล่าวคำ อุดมการณ์ในการทำงานของ ยุวมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นได้ทุกคน	4. ยุวมัคคุเทศก์สามารถ ปรบมือและกล่าวคำ อุดมการณ์ในการทำงาน ของยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ได้ทุกคน

ที่ประชุมกลุ่มได้ร่วมกันพิจารณาโดยมีความเห็นสอดคล้องกันว่าในขั้นตอนการอบรม
ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ต้องมีคำกล่าวอุดมการณ์ในการทำงาน
ของยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และให้มีคำสั่งปรบมืออุดมการณ์
ประกอบการเปล่งคำ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกในการทำงานในหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ประจำ
แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่ดี ดังต่อไปนี้

“สร้างสรรค์ทีมงาน เร่งรัดรัดหน้า พัฒนาชุมชน”

3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ตาราง 8 ดัชนีชี้วัดและเป้าหมายความสำเร็จในการพัฒนาอุทยานมรดกประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในขั้นตอนการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

แนวทาง วิธีการและ กิจกรรมการพัฒนา	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการ พัฒนา	เป้าหมายความสำเร็จ
กำหนดเนื้อหาวิชาในการอบรมเชิงปฏิบัติการอุทยานมรดก ประกอบด้วย มนุษย์สัมพันธ์ และจิตวิทยาในการบริการ , บุคลิกภาพ,จรรยาบรรณของ อุทยานมรดกที่น่าเที่ยวที่ดี เป็นต้น	1. กำหนดเนื้อหาวิชาในการ อบรมเชิงปฏิบัติการ อุทยานมรดกประกอบด้วย มนุษย์สัมพันธ์และจิตวิทยา ในการบริการ ,บุคลิกภาพ, จรรยาบรรณของเจ้าบ้านและ อุทยานมรดกที่ดี 2. อุทยานมรดกมีการแต่ง กายที่เรียบร้อย 3. อุทยานมรดกสามารถ บรรยายและตอบคำถามได้ อย่างถูกต้อง 4. อุทยานมรดกต้อนรับและ นำชมด้วยความเป็นกันเอง เอาใจใส่ ยิ้มแย้มแจ่มใส	1. มีการจัดการอบรมเชิง ปฏิบัติการ 1 ครั้งโดยมี อุทยานมรดกเข้ารับการ อบรมทุกคน 2. ทุกคน 3. ร้อยละ 80

นอกจากนี้ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ร่วมกันพิจารณาว่าการเป็นอุทยานมรดกที่น่าชมแหล่งโบราณคดีนี้เป็นงานบริการสมควรที่จะดูความสำเร็จในการพัฒนาอุทยานมรดก จากมุมมองของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็น ผู้รับบริการซึ่งส่วนใหญ่จากทุกคณะนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมชมได้บันทึกความรู้สึกไว้ใน สมุดเยี่ยมชม อีกทางหนึ่งด้วย

พร้อมกันนี้ผู้มีส่วนสำคัญและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key performant) ได้ร่วมกันพิจารณาเสนอแนะแนวทางและวิธีการในส่วนของปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาอุทยานมรดกประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ดังนี้

1. การรับสมัครสมาชิกอุทยานมรดกใหม่ ไม่ควรจำกัดเฉพาะเด็กนักเรียนใน สถานศึกษาภายใต้บาลห้วยขุนราม ควรเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนที่อยู่เขตนอกตำบลห้วยขุนราม

แต่ต้องเป็นตำบลที่ใกล้เคียง และเยาวชนที่สนใจให้สามารถสมัครเข้ารับการพิจารณาคัดเลือก เป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวด้วย

2. หลักเกณฑ์การพิจารณาก่อนกรองยุวมัคคุเทศก์ใหม่ ต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนโดย เบื้องต้นต้องเริ่มพิจารณาจาก

2.1 ความสนใจของผู้สมัครมาเป็นลำดับแรก

2.2 เศรษฐกิจฐานะของผู้สมัคร ควรอยู่ในระดับยากจน – ปานกลาง เพราะ ยุวมัคคุเทศก์ต้องมีความมานะอดทนในการปฏิบัติงาน

2.3 ความสามารถด้านการกล้าแสดงออก

บทที่ 5

การพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ขอเสนอเป็น 6 ตอน ดังนี้

1. คำถามการวิจัยและพัฒนา
2. วัตถุประสงค์การวิจัยและพัฒนา
3. วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา
4. การพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ในปัจจุบัน
5. ผลการพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
6. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

คำถามการวิจัยและพัฒนา

จะสามารถพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัยและพัฒนา

เพื่อการพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยในระยะที่ 3 (D1) นี้ เป็นชั้นที่มีความสำคัญมากที่สุดที่ผู้มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ทุกฝ่ายจะได้เข้ามาร่วมกันปฏิบัติการ (action) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอายุมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ที่เกิดจากการปฏิบัติการจริง (interactive learning through action) ตามแนวทางและวิธีการที่ได้

พัฒนาไว้ เพื่อให้บรรลุตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาตามที่ได้กำหนดไว้ในกรวิจัยใน
ระยะที่ 2 ดังนั้นจึงใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กรอบการวิจัย

นำแนวทางวิธีการ การพัฒนาภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ซึ่งได้แก่ การฝึกอบรมการพัฒนา
ภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา
ภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ที่มีส่วนอย่างสำคัญได้ร่วมกันพัฒนาไว้ใน
การวิจัยในขั้นตอนที่ 2 (R2) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิจัยและพัฒนา โดยการพัฒนา
ภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีคุณลักษณะดังนี้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับการเป็นภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.1.1 ความรู้เรื่องภูมิภาคภาคที่

1.1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.2 เจตคติต่อการเป็นภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.2.1 เจตคติต่อการเป็นภูมิภาคภาคที่

1.2.2 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.3 การเข้าชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.3.1 บุคลิกภาพของภูมิภาคภาคที่

1.3.2 การบรรยายและการตอบคำถาม

1.3.3 จรรยาบรรณของภูมิภาคภาคที่

2. ประชากร

ในการพัฒนาภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในระยะที่ 3 นี้
ประชากรในการวิจัยประกอบด้วย ผู้ที่มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาภูมิภาคภาคที่ประจำแหล่ง
โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ดังนี้

2.1 ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา ได้แก่ ภูมิภาคภาคที่ (อาสาสมัครเยาวชน) ผู้ทำ
หน้าที่ผู้เข้าชมประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม
จังหวัดลพบุรี จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษาในชุมชนที่
การสมัครใจเข้ารับการอบรมและผ่านการคัดเลือกโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน

2.2 ผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ประกอบด้วย

2.2.1 กรรมการแกนนำชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติ
ตำบลห้วยขุนราม จำนวน 2 คน

2.2.2 ที่ปรึกษาชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วย
ขุนราม ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านโบราณคดีและผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมภูมิภาคภาคที่ จำนวน
1 คน

2.2.3 ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม จำนวน 1 คน

2.2.4 กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ครูในท้องถิ่นในพื้นที่บ้านโป่งมะนาว และเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม จำนวน 2 คน

2.2.5 ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันตำบลห้วยขุนราม ประธานแม่บ้านตำบลห้วยขุนราม (ส่งเสริมด้านอาชีพ) และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านตำบลห้วยขุนราม จำนวน 3 คน

3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดจากการปฏิบัติจริง (Interactive learning through action) โดยความร่วมมือของผู้มีส่วนอย่างสำคัญทุกฝ่าย ที่กระตุ้นส่งเสริม สนับสนุน และเสริมสร้างพลังให้กับยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่เป็นผลการจัดกิจกรรมการพัฒนาและผลการพัฒนาไปเปรียบเทียบกับตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาในแต่ละด้านตามที่ได้กำหนดไว้จากการวิจัยในระยะที่ 2

การพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การเสริมสร้างทักษะความรู้เป็นพื้นฐานให้แก่ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เพื่อให้เกิดการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จากการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 พบว่ายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ต้องเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการในระหว่างวันที่ 19 – 21 สิงหาคม พ.ศ.2548 ณ ศาลาการเปรียญ วัดบ้านโป่งมะนาว เพื่อทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดทักษะเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน และเป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

ดังนั้นในการวิจัยและพัฒนการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวครั้งนี้ จึงเน้นการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น เมื่อพิจารณาจากแนวทางและวิธีการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว พบว่าต้องใช้วิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยจึงใช้การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี และเพื่อให้ได้การฝึกอบรมที่ดีจึงได้จัดประชุมกลุ่มเฉพาะผู้มี

ส่วนสำคัญในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเมื่อวันอาทิตย์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2548 เวลา 13.00 – 15.00 น. ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว จำนวน 9 คน (รายชื่อปรากฏในภาคผนวก ค) โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันจัดทำแผนการฝึกอบรม ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มเฉพาะได้ร่วมกันนำผลการวิจัยในระยะที่ 2 มาเป็นประเด็นในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม (รายละเอียดหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในภาคผนวก จ)

ดังนั้นเมื่อผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ดำเนินการได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรต้นแบบการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนสำคัญได้ร่วมกันพิจารณาจัดทำโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ในระหว่างวันที่ 19 – 21 สิงหาคม พ.ศ.2548 ณ ศาลาการเปรียญวัดบ้านโป่งมะนาว โดยมีการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี, ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการท่องเที่ยวและวิทยาภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้หลักสูตรการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นที่จัดทำโดยผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยมอบหมายให้ชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม เป็นผู้ดำเนินการในการดำเนินการฝึกอบรมในครั้งนี้

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในระหว่างวันที่ 19 – 21 สิงหาคม พ.ศ. 2548 (รายละเอียดแนวคิดหลักของการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนายุวมัคคุเทศก์และโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในภาคผนวก ง) โดยการใช้วิทยากรภายในชุมชนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร โดยมีรายละเอียดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการดังต่อไปนี้

วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2548

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ในครั้งนี้เป็นการอบรมเพื่อการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ โดยมีกิจกรรมตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การลงทะเบียนในช่วงเช้า เสร็จแล้วจัดกิจกรรมการสร้างสัมพันธภาพ วิทยากรได้ให้ผู้เข้ารับการอบรมทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ร่วมกันใช้เกมส์และสอดแทรกเนื้อหาเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการพัฒนากล้าแสดงออกและมีความสุขในการอบรม

2. พิธีเปิด

ผู้กล่าวเปิดการฝึกอบรม คือ นายทองดี ภักดี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม หลังจากกล่าวเปิดแล้วได้บรรยายพูดคุยถึงความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์ ซึ่งขอให้ผู้เข้ารับการอบรมให้มีความภาคภูมิใจที่จะได้ทำหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวและดูแลรักษามรดกทางด้านโบราณคดีของตำบลห้วยขุนราม จึงขอให้ทุก ๆ คนที่เข้ารับการอบรมทำหน้าที่เป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่ดีตลอดไป

3. ความสำคัญและคุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทางโบราณคดี

บรรยายให้ความรู้โดยกำหนดสายบัว โมรา ซึ่งทำนเป็นประธานสภาวัฒนธรรมของตำบลห้วยขุนราม ได้บรรยายให้ยุวมัคคุเทศก์ทุกคนได้เห็นความสำคัญและคุณค่าของมรดกทางโบราณคดีของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยเฉพาะให้ช่วยกันดูแลรักษาและเฝ้าระวังการลักลอบขุดค้นทางด้านโบราณคดีในเขตพื้นที่ของตำบลห้วยขุนรามของเรา

4. เนื้อหาการฝึกอบรม แหล่งโบราณคดีในท้องถิ่น (แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว)

บรรยายให้ความรู้โดยผู้วิจัย นายสมส่วน บุรณพงษ์ ซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความรู้เกี่ยวแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวตั้งแต่พื้นที่วัดบ้านโป่งมะนาวได้ถูกลักลอบขุดค้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 และโครงการขุดไถ่จากนั้นชาวบ้านได้มีการร่วมกันจัดตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม ได้เข้ามาร่วมกับชาวบ้านและคณะอาจารย์, นักศึกษาจากภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรได้เข้าช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาขึ้นให้เป็นศูนย์การเรียนรู้การอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ได้ช่วยกันพัฒนาขุดหลุมขุดค้นทางวิชาการและจัดแสดงโบราณวัตถุโดยเฉพาะของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเท่านั้นไว้ภายศาลาการเปรียญชั้นล่างที่ใช้ชื่อว่า พิพิธภัณฑ์สถานชุมชนบ้านโป่งมะนาวและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงเสด็จมาเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2547

5. กิจกรรมสร้างอุดมการณ์ / จิตสำนึกในการทำงาน 1-2

วิทยากรกลุ่มสัมพันธ์นำโดยนายภาณุมาศ พิมพ์خالและคณะครูจากโรงเรียนท่าหลวงวิทยาซึ่งเป็นกัลยาณมิตรเครือข่ายการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี(เมืองโบราณชัยจำปา) ได้เข้าอบรมทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ร่วมกัน โดยฝึกหัดยุวมัคคุเทศก์ปรบมือเป็นจังหวะ 12-345 พร้อมตะโกนเปล่งเสียงว่า “สร้างสรรค์ทีมงาน” แล้วปรบมือเป็นจังหวะ 12-345 พร้อมตะโกนเปล่งเสียงว่า “เร่งรัดเร่งหน้า” แล้วปรบมือเป็นจังหวะ 12-345 พร้อมตะโกนเปล่งเสียงว่า “พัฒนาชุมชน” เสร็จแล้วให้ข้อมือกำปั้นข้างขวาพร้อมกันพร้อมตะโกนอย่างดัง ๆ ว่า “เฮ”

วิทยากรกลุ่มสัมพันธ์ได้ฝึกปฏิบัติจนมีความพร้อมของกลุ่มอยู่ในขั้นดีมากและขอใช้การสั่งปรบมืออุดมการณ์นี้ไปใช้ในการเริ่มต้นการบรรยายและปิดท้ายชั่วโมงการบรรยายตลอดการฝึกการอบรมต่อไป

วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2548

1. วิธีการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดี (บรรยายพร้อมสาธิต)

วิทยากรกลุ่มโดยคณะนักศึกษาปริญญาโท จากภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 4 คน มาช่วยกันบรรยายภาคทฤษฎี โดยสรุปบอกวิธีการในการดูแลรักษาโครงการขุดภายในหลุมขุดค้นทางโบราณคดี บอกเทคนิคในการดูแลรักษาความสะอาดภายในหลุมขุดค้นทางโบราณคดีโดยใช้แปรงทาสี และที่ดักขยะเท่านั้นห้ามใช้ไม้กวาดก้านมะพร้าวเพราะจะกระทบกับโครงกระดูก เวลาลงไปภายในหลุมขุดค้นต้องระมัดระวังการเหยียบ กดทับโครงกระดูก ถ้า

โครงการดูไม่สะอาดเนื่องจากขึ้นกริราบ (เนื่องจากปัญหามีกริราบเป็นจำนวนมากที่วัดบ้านโป่งมะนาว) ให้ใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำเล็กน้อยรีบทำความสะอาดทันที สำหรับภาชนะอาหาร พิพิธภัณฑสถานชุมชนบ้านโป่งมะนาวก็สอนเทคนิคการเปิดตู้การจัดแสดงโบราณวัตถุแล้วใช้แปรงทาสีอ่อน ๆ ค่อยขัด การทำความสะอาดอย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง เมื่อเข้าใจในวิธีการปฏิบัติแล้วจึงมีการแบ่งกลุ่ม เป็น 2 กลุ่ม ลงมือปฏิบัติงานจริง จนเข้าใจและปฏิบัติงานจริงได้

2. มนุษย์สัมพันธ์และจิตวิทยาในการบริการนำชมแหล่งโบราณคดี

วิทยากรโดยนายเฉลิมชัย รุจิรารัตน์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลางเขต 7 ได้มาบรรยายถึงเรื่อง มนุษย์สัมพันธ์,บุคลิกภาพและจิตวิทยาในการบริการนำชมแหล่งโบราณคดีพร้อมกับให้ยุวมัคคุเทศก์ทุก ๆ ได้มีโอกาสในการแสดงออกในการปฏิบัติจริง จนได้รับการประเมินผ่านทุก ๆ คน จากวิทยากร

3. จรรยาบรรณของเจ้าบ้านและยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวที่ดี

วิทยากรโดยนายเฉลิมชัย รุจิรารัตน์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลางเขต 7 ได้อธิบายและสาธิตจรรยาบรรณของเจ้าบ้านและยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวที่ดีพร้อมมีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบถ้าจรรยาบรรณของเจ้าบ้านและยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวไม่ดีเป็นอย่างไร ก็จะส่งผลเสียหายต่อการท่องเที่ยวอย่างมาก

วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2548

1. บทบาทหน้าที่ของยุวมัคคุเทศก์

วิทยากรโดยนายภาณุมาศ พิมพ์ชวล ตำแหน่งเลขานุการชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม ได้มีการอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของยุวมัคคุเทศก์ว่ามีบทบาทหน้าที่หลักคือการช่วยกันอนุรักษ์รักษาแหล่งโบราณคดี,การรักษาความสะอาดและการนำชมแหล่งโบราณคดี อย่างเต็มความสามารถและเต็มใจเพื่อสร้างภาพประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว

2. กฎหมายและระเบียบที่ควรรู้

วิทยากรโดยส.ต.อ.ประดิษฐ์ ศรีมาก ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม ได้มาบรรยายเกี่ยวกับกฎหมาย และระเบียบที่ควรรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดี

3. กิจกรรมสร้างอุดมการณ์ / จิตสำนึกในการทำงาน

วิทยากรกลุ่มสัมพันธ์ได้มาทบทวนการปรบมืออุดมการณ์ มีการเลือกหัวหน้ายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวโดยให้ยุวมัคคุเทศก์มีสิทธิเสนอชื่อเพื่อแข่งขันกัน ผลมติที่ประชุมเป็นเอกฉันท์ ได้นายคณาวุฒิ คำพุก เป็นประธานยุวมัคคุเทศก์ผู้เข้ารับการอบรมได้ช่วยกันในการพัฒนาปรับปรุงการปรบมืออุดมการณ์ใหม่ เพื่อเป็นการปลุกฝังสร้างอุดมการณ์/จิตสำนึกในการทำงานยุวมัคคุเทศก์ และวิทยากรกลุ่มสัมพันธ์ก็ช่วยกันออกแบบการปรบมืออุดมการณ์จนเป็นที่ตกลงกันได้แล้วจึงมีการซักซ้อมจนเข้าใจ จากนั้นหัวหน้ายุวมัคคุเทศก์ก็ได้ทำหน้าที่ออกคำสั่งการปรบมือโดยสังคะโกนดัง ๆ ว่า

“ยุวมัคคุเทศก์ปรบมืออุดมการณ์” จากนั้นยุวมัคคุเทศก์ปรบมือเป็นจังหวะ 12-345 พร้อมตะโกนเปล่งเสียงว่า “สร้างสรรค์ทีมงาน” แล้วปรบมือเป็นจังหวะ 12-345 พร้อมตะโกนเปล่งเสียงว่า “เร่งรัดเร่งหน้า” แล้วปรบมือเป็นจังหวะ 12-345 พร้อมตะโกนเปล่งเสียงว่า “พัฒนาชุมชน” เสร็จแล้วให้ชุมชนกำปั้นข้างขวาพร้อมกันพร้อมตะโกนอย่างดังว่า “เฮ”

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนการปฏิบัติงาน

โดยทีมวิทยากรกลุ่มแบ่งกลุ่มยุวมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 7-8 คน ฝึกให้ช่วยกันทำงานเป็นทีมแล้วเขียนแผนปฏิบัติงานที่จะช่วยกันดูแลรักษามรดกทางโบราณคดี, การนำความรู้ไปเผยแพร่ในชุมชนและสุดท้ายการแบ่งกลุ่มเพื่อ สับเปลี่ยนกันมาปฏิบัติงานที่แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

5. การนำเสนอผลและการวางแผนปฏิบัติงาน

ยุวมัคคุเทศก์ได้นำเสนอผลงานการประชุมกลุ่มโดยมีการวางแผนงานกัน สลับทีมงานโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม แบ่งกันมาทุกๆ วันหยุด สลับกันตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป แล้วมีการจัดทำตารางแผนการปฏิบัติงาน ส่วนแผนในชุมชนที่ประชุมให้มีการนำความรู้ ความเข้าใจทั้งหมดไปเผยแพร่ภายในครอบครัวตนเองก่อน แล้วขยายไปยังกลุ่มเครือข่ายให้รับรู้ต่อไป

6. พิธีปิดการอบรม

โดย นายทองดี ภักดี นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม และนายสายบัว โมรา กำนันตำบลห้วยขุนราม ได้มาเป็นประธานในการปิดการอบรมยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ทั้ง 2 คนกล่าวให้กำลังใจแก่ยุวมัคคุเทศก์ทุก ๆ คนที่สมัครใจมาทำหน้าที่เพื่อชื่อเสียงของชาวตำบลห้วยขุนราม ต่อจากนั้นเป็นพิธีการมอบวุฒิบัตรให้แก่ยุวมัคคุเทศก์ทุก ๆ คน

ผลการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

จากการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่ดำเนินการไปแล้วนั้นผลของการพัฒนา แบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

1. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. การมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. การมีทักษะในการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

รายละเอียดของการพัฒนาทั้ง 3 ประเด็น ปรากฏเปรียบเทียบกับดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาตามเกณฑ์ ที่ประชุมกลุ่มเฉพาะได้ร่วมกันกำหนดไว้เป็นการประเมินผลของการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยได้ประเมินผล ดังนี้

1. การประเมินผลความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้าน

โป่งมะนาว ได้ตามกำหนดโดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (after action review : AAR) ในการประเมิน ซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในดัชนีชี้วัดความสำเร็จ

1.1 ได้จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จำนวน 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 19 – 21 สิงหาคม พ.ศ.2548 ณ ศาลาการเปรียญวัดบ้านโป่งมะนาว โดยมียุวมัคคุเทศก์เข้ารับการอบรม จำนวน 15 คนครบทุกคน

1.2 การทดสอบความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์ ยุวมัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องร้อยละ 93.33

1.3 การทดสอบความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ยุวมัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องร้อยละ 86.67

หลังจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์แล้วพบว่าทุก ๆ คนมีความรู้ความเข้าใจในความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์และความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่ถูกต้อง โดยสำรวจดูจากสมุดบันทึก การลงความเห็นจากการนำชมของยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว พบว่าได้รับความชื่นชมในความสามารถของยุวมัคคุเทศก์อย่างดีระดับยอดเยี่ยมดังเช่นตัวอย่างบันทึกการเยี่ยมชม

นางรำพึง ศุภราศี และคณะจากโรงเรียนเมืองพิทยา จังหวัดชลบุรี

“ประทับใจในความรู้ ของยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวสามารถบรรยายเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้เข้าใจ และมีความประทับใจในการต้อนรับ ขอให้รักษาความดีนี้ไว้”

นางธัญญลักษณ์ เรืองงาม พร้อมคณะจากอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

“ต้อนรับยอดเยี่ยมประทับใจถามอะไรตอบได้หมดในเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว แล้วจะกลับมาเยี่ยมใหม่”

2. การประเมินผลเจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (after action review : AAR) ในการประเมิน ซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในดัชนีชี้วัดความสำเร็จพบว่า

2.1 ได้จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จำนวน 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 19 – 21 สิงหาคม พ.ศ.2548 โดยมียุวมัคคุเทศก์เข้ารับการอบรม จำนวน 15 คนครบทุกคน

2.2 หลังการอบรมพบว่ายุวมัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์ ได้ร้อยละ 86.67

2.3 หลังการอบรมพบว่ายุวมัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้มากกว่าร้อยละ 93.33

3. การประเมินผลความสามารถในการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (after action review : AAR) ในการประเมิน ซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในดัชนีชี้วัดความสำเร็จพบว่า

3.1 ได้จัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จำนวน 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 19 – 21 สิงหาคม พ.ศ.2548 ณ ศาลาการเปรียญวัดบ้านโป่งมะนาว โดยมีเยาวชนมัคคุเทศก์เข้ารับการอบรม จำนวน 15 คนครบทุกคน

3.2 การแต่งกายเยาวชนมัคคุเทศก์พบมีการเปลี่ยนแปลง มีการแต่งกายสะอาดสุภาพเรียบร้อยทุกคน

3.3 เยาวชนมัคคุเทศก์สามารถบรรยายและตอบคำถามได้อย่างถูกต้องร้อยละ 93.33

3.4 เยาวชนมัคคุเทศก์มีความสามารถในการต้อนรับและนำชมด้วยความเป็นกันเอง เอาใจใส่ ยิ้มแย้มแจ่มใสทุกคน

การประเมินผลพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง (behavior evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยสำรวจจากสมุดบันทึก การลงความเห็นจากการนำชมของ เยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว พบว่าได้รับความชื่นชมในความสามารถของเยาวชนมัคคุเทศก์อย่างดีระดับยอดเยี่ยมดังเช่นตัวอย่างจากบันทึกสมุดการเยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

นายประยุทธ์ ละม้ายแซ จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 2

“เยาวชนมัคคุเทศก์แนะนำให้ความรู้ดีมาก นำชื่นชมความร่วมมือของชุมชนที่รักษาแหล่งโบราณคดีไว้ได้อย่างดียิ่ง”

นางชัญญลักษณ์ เรืองงาม พร้อมคณะจากอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

“เป็นแหล่งโบราณคดี ที่ช่วยให้อนุชนรุ่นหลังได้รับความรู้ ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น เยาวชนมัคคุเทศก์เด็ก ๆ ช่วยกันทำงานเป็นทีมช่วยกันบรรยายได้เก่งมากขอชื่นชมให้รักษาความดีและการต้อนรับอย่างนี้ตลอดไป”

นายวิศวะ คงแก้ว วิทยาลัยประมงชุมพร อำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร

“ขอขอบคุณบุคคล คณะบุคคลโดยเฉพาะไกด์เด็ก ๆ ที่มีส่วนร่วมในการรักษาและพัฒนาสถานที่แห่งนี้ เป็นสมบัติของชาติสืบไป”

รศ.ดร.มนัส วัฒนาศักดิ์ คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล

“ขอเป็นกำลังใจและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนโป่งมะนาวด้านโบราณคดี เพื่อเป็นสมบัติของชาติและของโลกสืบไป”

รศ.ดร.ทวิข จิตรสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

“เป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทำให้รู้สึกภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทยเด็ก ๆ เยาวชนมัคคุเทศก์เก่งมากขอให้รักษาความดีไว้”

นายวีรชัย ผ่องเวหา วิทยาลัยเกษตรชัยนาท

“ประทับใจทุกอย่างเลย ผู้นำเที่ยวเก่ง – น่ารักมาก คงกลับมาอีก”

นายกีรติ กิจวิวัฒน์กุล อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

“การจัดระเบียบให้การดูแลผู้มาเยือนได้ดีมาก ๆ ถูกใจชาวบ้านอย่างเรา ๆ มากขอให้อนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานรุ่นหลัง”

นางวัชรินทร์ เกษี อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

“น้องมัคคุเทศก์มีการบริการให้ความรู้ได้ดีมากและยิ้มแย้ม แจ่มใสและสถานที่จัดได้ดีมาก ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย”

นางสาวสุรัชดา หงส์ทอง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

“มีความรู้ดีมีมัคคุเทศก์น้อยบริการบรรยายดีมากประทับใจคะแล้วจะมาเยี่ยมใหม่”

PRASHANT NARULA NEW DELHI INDIA

“Very good display & exhibition”

นายสมบูรณ์ เจริญสุข โรงเรียนบ้านไร่ประชาสรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

“ต้อนรับดีมาก ได้รับความรู้ มีความอบอุ่นคณะวิทยากรบรรยายได้ดีมาก และได้ความรู้ ได้ประโยชน์มาก”

นางสาวสมใจ ไสสะอาด และคณะจากนิคมอุตสาหกรรมบางพลี สมุทรปราการ

“ดีมาก มีความรู้สึกว่าส่วนมากสถานที่โบราณคดีต่าง ๆ จะมีแต่คนที่มียายุคอยแนะนำ แต่ที่นี่ให้เยาวชนคอยแนะนำ ประทับใจมาก ๆ”

นางสาวจักษุมาลย์ วงษ์ท้าวและคณะจากอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

“วิทยากรให้การต้อนรับดีมาก สถานที่มีการปรับปรุงเป็นอย่างดีเด็ก ๆ ในชุมชนที่นี่ มีความสนใจในประวัติศาสตร์ นับเป็นโอกาสที่ดีของเยาวชนที่จะสืบสานหน้าที่ของชุมชนแห่งนี้...เด็กไทยไปไกลกว่าที่คิด”

นางสาวศิริรัตน์ มัญญาหงส์และคณะ เขตดุสิต กรุงเทพฯ

“เด็กมีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน วิทยากรเด็ก ๆ พูดยดีให้รายละเอียด น่าฟัง”

นางสาวสายรุ้ง อภิรักษ์และคณะจากอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดสระบุรี

“วิทยากรเยาวชนพูดได้อย่างคล่องแคล่ว สามารถตอบคำถามทุกคำถามที่ถามได้ แต่คิดว่าน่าจะประชาสัมพันธ์ให้กว้างกว่านี้เพราะสิ่งมีค่าเหล่านี้สมควรอย่างยิ่งที่จะเผยแพร่ให้กับประชาชนได้ดู”

พระวุฒิพงษ์ วรบุญโญพร้อมคณะจากธรรมสถานมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

“ดีใจมากที่ได้มาเที่ยวชมโบราณคดี ได้รับความรู้ได้ดีมากโดยเฉพาะผู้นำชม และเด็กยุวมัคคุเทศก์”

คณะอาจารย์นงลักษณ์ ตราโต จากอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

“พัฒนาขึ้นจากเดิมมากค่ะ ตื่นตา ตื่นใจ โดยเฉพาะน้อง ๆ เยาวชนทุก ๆ คนที่จะเป็นกำลังของชาติในอนาคต”

“ได้เพิ่มพูนความรู้ของภูมิปัญญา บุคคลในสมัยโบราณ”

นายชัยยศ ปานทองและคณะจากอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

“ประทับใจมากค่ะ”

“ได้รับการต้อนรับและได้รับความรู้มาก ประทับใจมาก ๆ”

คณะนักศึกษาไทยคดีศึกษา มสธ.และนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กทม.

“ขอชื่นชมกับการจัดการของชุมชนและชื่นชมยุวมัคคุเทศก์ที่ทำหน้าที่
ได้ดีเยี่ยม”

นางสาวศิริพร เอ่งฉ้วนและคณะแพทย์ รพ.พระมงกุฎ กทม.

“ได้ความรู้ทางประวัติศาสตร์มากขึ้นและประทับใจที่มีการฝึกเยาวชนให้
กล้าพูด,กล้าแสดงออก,อยากให้โครงการนี้ทำต่อเนื่องไปนาน ๆ ค่ะ”

นางปนัดดา สรรพรชัยพงษ์และคณะจากอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

“น้อง ๆ ที่นำชมเก่งมา ความจำดี ยิ้มแย้มแจ่มใสน่าจะเป็นตัวอย่างให้
เยาวชนได้ปฏิบัติตามเพื่อแสดงถึงความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป”

คณะพิพิธภัณฑสถานฯ กทม.

“เสียดายคนไทยมาน้อยจังเลย เห็นแต่ฝรั่ง ทำไมคนไทยไม่ค่อยใส่ใจ
เรื่องของบรรพบุรุษ”

“ยุวมัคคุเทศก์เก่งและต้อนรับดีมาก ชอบคุณที่บริการนำชม”

นพ.อนุพงศ์ เพ็ญจันทร์ และคณะหมอ/พยาบาลราชวิถี กทม.

“แหล่งโบราณคดีล้ำค่า ขอขอบคุณที่ช่วยกันรักษาไว้ เอาใจช่วยนะ ะครับ
ประทับใจมาก ขอชื่นชมการทำงานเป็นทีมของทุกคนอย่างจริงใจ อยากให้มีคนดูแล
ตลอดไป”

จากการประเมินผลจากสมุดบันทึกการเยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในช่วง
หลังจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่ายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมี
ความรู้ ความเข้าใจ, มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และสามารถมีทักษะในการนำชมได้
อย่างประทับใจอย่างดีเยี่ยมแก่นักท่องเที่ยว

ผลการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวนอกจาก 3 ประเด็น
ดังกล่าวข้างต้นแล้วยังพบว่า

1. แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว หลังจากมียุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีมาบริการนำชมได้สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจมาเที่ยวชม ทำให้มีแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวและผู้สนใจมาเที่ยวชมเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น

2. มีหน่วยงานคือองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์โดยจัดสรรงบประมาณเพื่อการอบรมยุวมัคคุเทศก์รุ่นต่อไปตาม แผนการพัฒนาตำบลห้วยขุนราม ปี พ.ศ.2551-2553 และมีชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนรามเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบยุวมัคคุเทศก์ต่อไป

3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในทุก ๆ วันหยุดราชการได้มียุวมัคคุเทศก์จำนวนที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการนำชมและการอนุรักษ์ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมาทำหน้าที่เป็นประจำ

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ทุกฝ่ายได้สร้างเป็น “โอกาส” (space) และ “เวที” (forum) ที่มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่ายได้เข้ามา ร่วมกันเรียนรู้สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ร่วมค้นหาแนวทางและวิธีการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวและร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมการดำเนินงานของยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว กระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทุกฝ่ายนี้ ทำให้ทุกฝ่ายได้มาเรียนรู้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้เน้นให้เห็นว่าผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในฐานะ “คนใน” (insider) จะต้องเป็น “ผู้แสดง” หรือ “ผู้มีบทบาทสำคัญ” (actor) ในกระบวนการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งการเรียนรู้กระบวนการวิจัยแบบนี้ ทำให้ผู้มีส่วนสำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวทุกฝ่ายได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนาตาม บทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังนี้

1. ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

เป็นผู้มีส่วนสำคัญที่สุดในการพัฒนาภูมิภาคพิเศษประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการวิจัยและพัฒนาในเรื่องดังต่อไปนี้

1.1 บทบาทหน้าที่ของภูมิภาคพิเศษโดยเฉพาะความสามารถในด้านการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1.2 จรรยาบรรณ, มนุษยสัมพันธ์, บุคลิกภาพและจิตวิทยาในการนำชม

1.3 เกิดกระบวนการปลูกฝังจิตสำนึก อุทิศการณ์ในการพัฒนาและการอนุรักษ์ดูแลรักษาและคุณค่าของมรดกทางโบราณคดีโดยชุมชนเอง(ภูมิภาคพิเศษและชาวบ้าน)

2. คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม ผู้นำชุม, กลุ่มแม่บ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นับเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญในการพัฒนาภูมิภาคพิเศษประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้านการทำงานเป็นทีม และที่สำคัญเป็นผู้คอยแนะนำ กระตุ้นสร้างแรงจูงใจให้ภูมิภาคพิเศษประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์แก่ภูมิภาคพิเศษและก่อให้เกิดกระบวนการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

3. ผู้วิจัย

เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยกับผู้ใช้ผลงานการวิจัยและพัฒนา ควรเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกัน และเนื่องจากในการพัฒนาภูมิภาคพิเศษประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ดังนั้นทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกระบวนการวิจัยนี้

บทที่ 6

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการวิจัยและพัฒนาการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรีในครั้งนี้ ขอเสนอการสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ จากการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. สรุปการวิจัย
 2. อภิปรายผลการศึกษาวิจัย
 3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย
- ซึ่งแต่ละตอนมีรายละเอียด ดังนี้

สรุปการวิจัย

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เชื่อมั่นว่าผู้มีส่วนสำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวทุกฝ่ายมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ ถ้าได้รับการเสริมพลังโดยชุมชนเองอย่างเหมาะสม ดังนั้นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญจากผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในทุกขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาเริ่มตั้งแต่ร่วมกันศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนา การแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา กำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาและการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้เป็นการสร้างโอกาสให้ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวทุกฝ่ายได้มาร่วมเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในแต่ละขั้นตอนตามความเหมาะสม โดยใช้ความรู้เรื่องมัคคุเทศก์และความรู้เกี่ยวแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว, เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และเจตคติต่อแหล่งโบราณคดี, การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว เป็นกรอบการวิจัย ผลการวิจัยและพัฒนาที่สำคัญ คือ

1. สภาพการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

การพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวพบว่ายุวมัคคุเทศก์ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องมัคคุเทศก์และความรู้เกี่ยวแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว,

เจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และเจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดี,และขาดความสามารถในการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2. ปัญหาและความต้องการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จากการวิเคราะห์ สามารถจำแนกปัญหาและความต้องการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

2.1 ขั้นตอนความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2.1.1 ความรู้เรื่องมัคคุเทศก์ยุวมัคคุเทศก์ยังไม่เห็นความสำคัญ,ไม่รู้วิธีปฏิบัติตน มีปัญหาบุคลิกภาพและไม่เข้าใจจรรยาบรรณ

2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ยุวมัคคุเทศก์ยังไม่รู้ความเป็นมา,คุณค่า,ความสำคัญ,การดำเนินการและการดูแลรักษา

2.2 ขั้นตอนเจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2.2.1 เจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ยุวมัคคุเทศก์ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์

2.2.2 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ยุวมัคคุเทศก์ยังไม่รู้ไม่เข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2.3 ขั้นตอนการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2.3.1 บุคลิกภาพของยุวมัคคุเทศก์ การแต่งกายไม่สุภาพ ขาดความสะอาดระเบียบ บุคลิกภาพยังไม่ดี

2.3.2 การบรรยายและการตอบคำถาม ขาดความมั่นใจในการบรรยายและการตอบคำถามเนื่องจากการไม่รู้

2.3.3 จรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์ ไม่รู้ไม่เข้าใจและยังไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์

ผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบของการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว โดยเฉพาะชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม ต้องเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ให้เป็นกำลังหลักสำคัญในการนำชม และยังไม่มีการจัดทำและเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับยุวมัคคุเทศก์ ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวจึงต้องช่วยกันในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ(รายละเอียดตามภาคผนวก ง)

3. แนวทางและวิธีการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ใช้ “ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างทักษะการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว” เป็นสำคัญโดยเชื่อว่าเมื่อยุวมัคคุเทศก์มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องและเกิดความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการพัฒนายุวมัคคุเทศก์แล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนา

ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวให้เหมาะสม ซึ่งยุทธศาสตร์นี้จำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการการพัฒนาโดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความมีประสิทธิภาพและความเป็นไปได้เป็นสำคัญ ดังวิธีการสำคัญคือ

3.1 การประชุม

3.2 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

4. ดัชนีชี้วัดความสำเร็จวิธีการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนารั้งนี้สามารถจัดกิจกรรมการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ครบทั้ง 3 ขั้นตอน โดยผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทุกกิจกรรม

4.1 ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ ในขั้นตอนความรู้เกี่ยวกับการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีดังนี้

มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยในหลักสูตรมีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว หลังการอบรมยุวมัคคุเทศก์สามารถตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์และความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ถูกต้อง

4.2 ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ ในขั้นตอนเจตคติต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีดังนี้

มีการจัดอบรมอบรมเชิงปฏิบัติการโดยในหลักสูตรมีเนื้อหาและวิธีการในการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว หลังการอบรมยุวมัคคุเทศก์เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเป็นยุวมัคคุเทศก์และความสำคัญของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวสามารถจำและกล่าวคำอุดมการณ์ในการทำงานของยุวมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นได้ทุกคน

4.3 ดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ ในขั้นตอนการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีดังนี้

มีเนื้อหาวิชาในการอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ประกอบด้วยมนุษยสัมพันธ์ และจิตวิทยาในการบริการ ,บุคลิกภาพ,จรรยาบรรณของเจ้าบ้านและยุวมัคคุเทศก์ที่ดี หลังการอบรมพบว่ายุวมัคคุเทศก์มีการแต่งกายที่เรียบร้อย ยุวมัคคุเทศก์สามารถบรรยายและตอบคำถาม ได้อย่างถูกต้อง ยุวมัคคุเทศก์ต้อนรับและนำชมด้วยความเป็นกันเอง เอาใจใส่ ยิ้มแย้มแจ่มใส

5. ผลการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ จนเกิดผลการพัฒนา ดังนี้

5.1 ผลความสำเร็จของการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ ในขั้นตอนความรู้เกี่ยวกับการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีดังนี้

มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการจำนวน 1 ครั้ง โดยในหลักสูตรมีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวโดยมีเยาวชนมัคคุเทศก์เข้ารับการอบรมครบ 15 คน หลังการอบรมเยาวชนมัคคุเทศก์สามารถตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับเยาวชนมัคคุเทศก์ได้ถูกต้องได้ร้อยละ 93.33 และตอบคำถามความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ ร้อยละ 86.67

5.2 ผลความสำเร็จของการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ในขั้นตอนเจตคติต่อการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีดังนี้

มีการอบรมเชิงปฏิบัติการจำนวน 1 ครั้งโดยในหลักสูตรมีเนื้อหาและวิธีการในการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์และต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวและมีเยาวชนมัคคุเทศก์เข้ารับการอบรมครบทุกคน หลังการอบรมเยาวชนมัคคุเทศก์สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์ได้ ร้อยละ 86.67 ของคำถามและตอบคำถามเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวได้ ร้อยละ 86.67 ของคำถาม

หลังการอบรมเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวสามารถจำและกล่าวคำเพื่อปรบมือ อุดมการณ์ในการทำงานของเยาวชนมัคคุเทศก์ในท้องถิ่นได้ทุกคน

5.3 ผลความสำเร็จของการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ ในขั้นตอนการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีดังนี้

มีการอบรมเชิงปฏิบัติการจำนวน 1 ครั้ง โดยกำหนดเนื้อหาวิชาในการอบรมเชิงปฏิบัติการเยาวชนมัคคุเทศก์ ประกอบด้วย มนุษย์สัมพันธ์และจิตวิทยาในการบริการ, บุคลิกภาพ, จรรยาบรรณของเจ้าบ้านและเยาวชนมัคคุเทศก์ที่ดีและมีเยาวชนมัคคุเทศก์เข้ารับการอบรมครบทุกคน หลังการอบรมพบว่าเยาวชนมัคคุเทศก์มีการแต่งกายที่เรียบร้อยทุกคน เยาวชนมัคคุเทศก์สามารถบรรยายและตอบคำถามได้อย่างถูกต้องทุกคน และเยาวชนมัคคุเทศก์ต้อนรับและนำชมด้วยความเป็นกันเอง เอาใจใส่ ยิ้มแย้มแจ่มใสทุกคน

5.4 เยาวชนมัคคุเทศก์สามารถช่วยกันดูแล อนุรักษ์ รักษาความสะอาดบริเวณหลุมขุดค้นทางโบราณคดีและภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ชุมชนทุกคน

5.5 การพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว มีแผนงานโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนรามจำนวน 1 โครงการ 3 ปีต่อเนื่องคือโครงการส่งเสริมเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ เพื่อการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนรามรับไว้ในแผนพัฒนาปี 2551 – 2553 แล้ว

นอกจากนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในครั้งนี้ยังได้ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวทุกฝ่ายได้เข้ามาร่วมกันเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์จริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยและพัฒนาการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ดำเนินการวิจัยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย จากการวิจัยนอกจากสามารถพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวแล้ว ยังก่อให้เกิดการสั่งสมและภูมิปัญญาของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สามารถนำมาเป็นข้ออภิปรายที่มีสาระสำคัญดังนี้

1. การพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวโดยชุมชน

การพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเกิดกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการรับสมัครคัดเลือกเยาวชนมัคคุเทศก์ การสร้างเนื้อหาหลักสูตร การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ ทั้งหมดนี้ได้สร้างให้เกิดแนวคิดใหม่ในการพัฒนาการฝึกอบรมเยาวชนมัคคุเทศก์ว่าทุกๆ ภาคส่วนในชุมชนสามารถช่วยกันพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ได้และเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับกรมการพัฒนาชุมชน (2546, หน้า 5 -10) กล่าวถึงการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) ว่า เป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาที่พยายามส่งเสริมให้คนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเกิดพลังอย่างสร้างสรรค์ ทั้งทางความคิดและการทำงานเพื่อให้เกิดแนวทางใหม่ในการพัฒนาของทุกฝ่าย

ทำให้ได้กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสนใจและก่อให้เกิดใจรักในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมด้านโบราณคดีตามมาได้อย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาการเสริมสร้างทักษะการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

2.1 โดยการประชุม ผู้มีส่วนสำคัญและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดี ระหว่างการดำเนินงานการพัฒนาการทำงานของเยาวชนมัคคุเทศก์โดยการประชุมร่วมกัน สอดคล้องกับเจเลียว บุรีภักดี, และคณะคนอื่นๆ (2545, หน้า 121) กล่าวถึงการทำเนิงานเกี่ยวกับการประชุมหรือวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาของประชาชนในชุมชนนั้น จะต้องมีเทคนิคในการระดมสมองร่วมกัน โดยผู้นำชุมชน และประชาชนในหมู่บ้าน จะต้องระดมความคิด การวางแผน และการทำงานร่วมกัน นับว่าเป็นวิธีการพูดคุยและทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ที่ทุกฝ่ายจะได้ประโยชน์จากการประชุมและการนำข้อสรุปของการประชุมไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ จากสภาพปัญหาจริง ได้ฝึกทักษะการเรียนรู้สอดคล้องกับข้อเสนอของสมคิด บางโม (2544, หน้า 14-15) ที่ได้เสนอว่าการฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ หลักการ แนวคิดในเรื่องการพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อไป

3. ผลกระทบจากการพัฒนาภูมิภาคยุคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่สามารถ สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างดีเยี่ยม โดยประเมินผลจากสมุดบันทึกการเยี่ยมชมและสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสูงมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน ท้องถิ่น สอดคล้องกับวรรณภา ศิลปอาชา (2545, หน้า 217) ได้ศึกษาไว้เมื่อการท่องเที่ยวขยายตัวสู่ ชุมชน ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบด้านบวกซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น เมื่อการท่องเที่ยว ขยายตัวสู่ท้องถิ่น จะเริ่มมีการลงทุนผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้าน รายได้ที่เกิดจากการเกษตรจะ เปลี่ยนไปสู่เศรษฐกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และช่วยทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็งขึ้น

3.2 การกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น การเดินทางของนักท่องเที่ยวย่อมต้องมีการ จับจ่ายใช้สอยในการซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีรายได้ โดยรวมเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่ผู้ท่องเที่ยวจะใช้จ่ายในรายการต่าง ๆ เช่น การซื้อของที่ระลึก ค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

4. ผลกระทบจากการพัฒนาภูมิภาคยุคที่ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวที่สามารถ สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างดีเยี่ยม โดยประเมินผลจากสมุดบันทึกการเยี่ยมชมและสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสูงมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการท่องเที่ยวต่อสังคมและ วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับวรรณภา ศิลปอาชา (2545, หน้า 221) ได้ศึกษาไว้นอกจากการ ท่องเที่ยวจะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นแล้ว ยังมีผลดีต่อสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่นด้วย พอสรุปได้ดังนี้

4.1 เกิดประโยชน์การสร้างสรรคความเจริญทางสังคมแก่ชุมชนท้องถิ่น เช่น มีการ สร้างและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเพื่อสนองตอบความต้องการ นักท่องเที่ยว เช่น มีการทำถนนลาดยาง ติดตั้งระบบไฟฟ้า ประปา ลานจอดรถ ร้านขายของที่ ระลึก เป็นต้น

4.2 การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของชุมชนท้องถิ่น ในท้องถิ่นที่ การท่องเที่ยวขยายตัวเข้าไปถึงจะทำให้ประชาชนในชุมชนนั้นสามารถประกอบอาชีพเสริม เกี่ยวกับการให้บริการท่องเที่ยวได้ เช่น ร้านขายของที่ระลึก นอกเหนือจากอาชีพหลัก เป็น การเพิ่มรายได้ให้ชุมชน และช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น

4.3 ช่วยสร้างความเข้าใจที่ดี ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ย่อมต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดการเรียนรู้และยอมรับวัฒนธรรมของกันและกัน ก่อให้เกิดสัมพันธภาพและความเข้าใจที่ดีต่อกัน

4.4 ช่วยสร้างความสามัคคีแก่ชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ตระหนักในคุณค่า และเกิดความหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน จึงเกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

4.4 การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อมีปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมมาก ทำให้ชุมชนสามารถส่งเสริมงานอาชีพศิลปหัตถกรรม โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลิตเป็นสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยว เช่น สินค้าที่ผลิตจากเชือกมัดฟางถักทอซึ่งเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ OTOP (one tambon one product) ขึ้น ซึ่งสามารถสร้างงานและรายได้ให้ชุมชนได้อย่างมาก

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการพัฒนาภูมิภาคพิเศษประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ลักษณะคือ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยและพัฒนาครั้งต่อไป ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 การวิจัยและพัฒนาการพัฒนาภูมิภาคพิเศษประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนอย่างสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมกันศึกษาสภาพการดำเนินการพัฒนาภูมิภาคพิเศษประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในปัจจุบัน การร่วมกันระบุปัญหาและความต้องการพัฒนาแล้วร่วมกันระดมความคิดเห็นเพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา ร่วมกันปฏิบัติในกิจกรรมการพัฒนา เป็นกระบวนการที่ชุมชนแห่งอื่นทั่วๆไปที่มีความตั้งใจในการพัฒนาภูมิภาคพิเศษนำไปปรับประยุกต์ตามความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่ต่อไป

1.2 การวิจัยและพัฒนาการพัฒนาภูมิภาคพิเศษประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในครั้งนี้เหมาะสมสำหรับนำไปปรับประยุกต์ใช้ในกรณีต้องการฝึกอบรมภูมิภาคพิเศษท้องถิ่นจริงๆ โดยเฉพาะในกระบวนการพัฒนาขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุดในการพิจารณาคัดเลือกภูมิภาคพิเศษที่ต้องได้เยาวชนที่สมัครใจ ต้องการจะเป็นภูมิภาคพิเศษเป็นข้อสำคัญลำดับแรกที่สุดในการพิจารณาคัดเลือกเพราะจะได้ภูมิภาคพิเศษที่มีคุณภาพในการปฏิบัติงานจริงๆ

แต่ถ้าหากเป็นการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น ต้องการฝึกอบรมให้เป็นความรู้แก่เยาวชนทั่วไป ก็ไม่จำเป็นต้องใช้เกณฑ์การพิจารณาความสนใจของเยาวชนก็ได้

1.3 การวิจัยและพัฒนาการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในครั้งนี้ใช้วิทยากรภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นหลัก นอกจากความรู้เฉพาะด้านวิชาเฉพาะต้องพิจารณาสรรหาผู้รู้หรือนักวิชาการจริงมาสอนเช่นการดูแลรักษาโครงกระดูก, เรื่องเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ / การปฏิบัติจริงในการนำชมอย่างมีจรรยาบรรณ เป็นวิธีการให้ทุกภาคส่วนในชุมชนมาช่วยกันในการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ของชุมชนโดยชุมชนเอง

1.4 การวิจัยและพัฒนาการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวแห่งนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านโบราณคดี เป็นวิธีการหนึ่งกระตุ้นให้ส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือกันดำเนินการอย่างเข้มแข็งแล้วจะเป็นตัวอย่างที่ดี ที่สามารถนำไปใช้อธิบายถึงประโยชน์ของแหล่งโบราณคดีที่มีต่อชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมจะทำให้ชุมชนหรือหมู่บ้านต่างๆ ที่มีแหล่งโบราณคดีอยู่ในพื้นที่จะลุกขึ้นมาปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อโอกาสในการพัฒนาต่อไปในอนาคตและสิ่งเหล่านี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการใช้แก้ปัญหาและการป้องกันการลักลอบขุดโบราณวัตถุอย่างดี ตำบลห้วยขุนรามมีแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวแห่งนี้ที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ จะนำมาซึ่งชื่อเสียงและรายได้แก่ตำบลห้วยขุนราม

1.5 การวิจัยและพัฒนาการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวครั้งนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องและมีหน้าที่รับผิดชอบควรสนับสนุน กระตุ้น สร้างแรงจูงใจ ควรมีการจัดกิจกรรมเสริมพลังอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมตามภาวะเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยและพัฒนาต่อไป

การวิจัยและพัฒนาการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรีในครั้งนี้ เป็นกระบวนการพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องบางส่วนเท่านั้น การพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว นำไปสู่การเป็นองค์กรในการเรียนรู้และต้องลงมือปฏิบัติจริง และต้องมีความอดทนและจริงใจในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นจึงสมควรจัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) สำหรับผู้มีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมคิด วางแผนดำเนินการและพัฒนาพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้จะเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมแล้วยังจะทำให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning community) ก่อให้เกิดการพัฒนา "คน" ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาที่จะส่งผลให้เยาวชนของชาติเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขอย่างยั่งยืนตลอดไป

บรรณานุกรม

- กนกภรณ์ ชูเชิด, และสกรรจ์ พรหมศิริ. (2548). การถอดบทเรียน:วิธีวิทยาเพื่อสร้างเสริม
การเรียนรู้สำหรับนักปฏิบัติภาคประชาสังคม. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง .
- กาญจนา คุณารักษ์. (2540). หลักสูตรและการพัฒนา. โครงการผลิตตำราและเอกสาร
การสอน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- การพัฒนาชุมชน, กรม. (2543). คู่มือการจัดเวทีประชาคม. ชลบุรี: โรงพิมพ์กรมการพัฒนา
ชุมชน.
- _____. (2546). การพัฒนาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.
- จำเนียร จวงตระกูล. (2536). ทิศทางการฝึกอบรม. วารสารการบริหารคน, 14(1), 27-46.
- ชูชัย สมितिไกร. (2542). การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เต็มเดือน รัตนทัศนีย์. (มปท.). เอกสารประกอบการสอนวิชา กระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา
เรื่องการสร้างหลักสูตรการอบรม. อัดสำเนา.
- จันทิช วรรณณอม. (2546). หลักการมัดคุเทศก์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- เฉลียว บุรีภักดี, และคนอื่น ๆ. (2545). ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินติ้ง
แมสโปรดักส์.
- ทองดี ภักดี. (2547,มกราคม 5). กำเนิดตำบลห้วยขุนราม. สัมภาษณ์.
- ประพีร์ เกิดเพิ่มพูน. (2544). การมุ่งนำกระบวนการพัฒนาชุมชนเข้าสู่ชุมชนเมือง. สระบุรี
ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 1 (อัดสำเนา).
- เป็รื่อง กุมุท. (2520). เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วรรณา ศิลปอาชา. (2545). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมคิด บางโม. (2544).เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม(พิมพ์ครั้งที่ 3).กรุงเทพฯ:
วิทย์พัฒน์.
- สิทธิธัญ ประพุทธนิตินสาร. (2546). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : แนวคิดและ
แนวปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช,มหาวิทยาลัย. (2545). จิตวิทยาการบริการ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมิตร คุณาภกร. (2518). หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

- สุรพล นาคะพินธุ, (2545), ความรู้เบื้องต้นจากการชูดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
จังหวัดลพบุรี. วารสารเมืองโบราณ, ปีที่ 28(2), หน้า 139 -142.
- _____. (2546) ก, ชุมชนดึกดำบรรพ์ คน 3 พันปี แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี. ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ 24(3),
หน้า 142-149.
- _____. (2546) ข, ความคืบหน้าของการศึกษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว,
วารสารเมืองโบราณ, ปีที่ 29(4), หน้า 122 -124.
- _____. (2548, ตุลาคม 10). คณบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์.
- Beach, Dale S. (1980). **The management of people at work**. Mac Millian
Publishing.
- Good, Carter V.(1973). **Dictionary of education**. 3rd ed. New York : Mcgraw-Hill
Book Company.
- Jucius, Michael.(1971). **Personnel management**. 6th ed. Homewood : Richard D.Irwin
Inc.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview) ,การประชุมกลุ่ม
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาয়วมัคคุเทศก์
เพื่อการศึกษาสภาพการดำเนินงานพัฒนาয়วมัคคุเทศก์
ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview)

วันเสาร์ที่ 4 มิถุนายน 2548

ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์การสัมภาษณ์กลุ่ม

1. นายคณาวุฒิ คำพุก
2. ด.ช.ธนารัตน์ อินทรีย์
3. ด.ช.บุญมา สิงห์ทา
4. ด.ช.กฤษณะ สุขประจบ
5. ด.ช.อภิชาติ สิงห์ทา
6. ด.ช.ฐิติพงษ์ ลัดดี
7. ด.ช.นิรันดร์ พริงดี
8. ด.ญ.แสงทิพย์ สิงห์ทา
9. ด.ช.วิชัยรัตน์ บุญยะ
10. ด.ญ.กุลธิดา ราชจินดา
11. ด.ญ.วชิราพร สง่าภักดี
12. ด.ญ.รัชนิกร สายคำ
13. ด.ช.องอาจ ยิ่งทรัพย์
14. ด.ญ.กัณภรณ์ ยิ่งทรัพย์
15. ด.ญ.สุภรัตน์ ภักดี

รายงานการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview)

วันเสาร์ที่ 4 มิถุนายน 2548

ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การสัมภาษณ์การสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview) ครั้งนี้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาชุมชนตำบลห้วยขุนราม อำเภอนิคม จังหวัดลพบุรี

เวลา 14.00 น. เริ่มจากผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์กลุ่มและกระบวนการสัมภาษณ์ จากผู้วิจัยเมื่อทุกคนเข้าใจตรงกันแล้วจึงได้เริ่มการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยมีประเด็นการสนทนาประกอบด้วย

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นชุมชมตำบลห้วยขุนราม อำเภอนิคม จังหวัดลพบุรี
2. เจตคติต่อการเป็นชุมชมตำบลห้วยขุนราม อำเภอนิคม จังหวัดลพบุรี
3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มได้รับทราบและเข้าใจได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาชุมชนตำบลห้วยขุนราม

ปิดการสัมภาษณ์กลุ่ม เวลา 16.30 น.

นายภานุมาศ พิมพิชาน ผู้จัดรายงาน

นายทองดี ภัคดี ผู้ตรวจรายงาน

การจัดเวทีกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
เพื่อเสนอข้อมูล สภาพปัจจุบัน และความต้องการพัฒนาอายุมรดกยุคเหล็ก

วันเสาร์ที่ 18 มิถุนายน 2548

ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีการประชุม

1. นายทองดี ภัคดี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม
2. รศ.สุรพล นาคะพินธุ	คณะบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. นายสายบัว โมรา	กำนันตำบลห้วยขุนราม
4. นางหทัยภัทร บุรณพงษ์	กรรมการชมรมอนุรักษ์ฯ
5. นายอัศววัฒน์ ทรัพย์เจริญ	เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม
6. นางสาวรุ่ง โมรา	ประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลห้วยขุนราม
7. นางสาววาลย์ โสภา	ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล ห้วยขุนราม
8. นายบุญส่ง สุขมาก	ครูในท้องถิ่นในพื้นที่บ้านโป่งมะนาว
9. นายภาณุมาศ พิมพิขาล	เลขานุการชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและ ทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม

รายงานการจัดเวทีผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
วันเสาร์ที่ 18 มิถุนายน 2548
ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การจัดเวทีครั้งนี้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาชุมชนยุคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

เวลา 16.00 น. เริ่มจากผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน จากผู้วิจัยเมื่อทุกคนเข้าใจตรงกันแล้วจึงได้เริ่มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมี ประเด็นการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นชุมชนยุคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. เจตคติต่อการเป็นชุมชนยุคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ผลการจัดเวทีกลุ่มได้รับทราบ ทบทวน ยืนยัน และปรับปรุงแก้ไขสภาพการดำเนินงานการพัฒนาชุมชนยุคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ร่วมกัน จนสามารถสรุปสภาพการดำเนินงานการพัฒนาชุมชนยุคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้อย่างถูกต้องตรงประเด็นมากที่สุด นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมการประชุมยังได้ร่วมกันสะท้อนความต้องการและแนวทางการพัฒนาดำเนินงานการพัฒนาชุมชนยุคเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ในบางส่วนอีกด้วย

ปิดเวที เวลา 18.30 น.

นายภานุมาศ พิมพิขาล ผู้จัดรายงาน
นายทองดี ภัคดี ผู้ตรวจรายงาน

การจัดเวทีประชุมกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเพื่อเสนอข้อมูล สภาพปัจจุบัน
แสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ ครั้งที่ 1 วันเสาร์ที่ 2 กรกฎาคม 2548
ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีการประชุม

1. นายทองดี ภัคดี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม
2. รศ.สุรพล นาคะพินธุ	คณะบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. นายสายบัว โมรา	กำนันตำบลห้วยขุนราม
4. นางหทัยภัทร บุรณพงษ์	กรรมการชมรมอนุรักษ์ฯ
5. นายอัศวรงค์ ทรัพย์เจริญ	เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม
6. นางสาวรุ่ง โมรา	ประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลห้วยขุนราม
7. นางสาววาลย์ โสกา	ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล ห้วยขุนราม
8. นายบุญส่ง สุขมาก	ครูในท้องถิ่นในพื้นที่บ้านโป่งมะนาว
9. นายภาณุมาศ พิมพิชาล	เลขานุการชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและ ทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม
10. นายคณาวุฒิ คำพุก	
11. ด.ช.ธนารัตน์ อินทรีย์	
12. ด.ช.บุญมา สิงห์ทา	
13. ด.ช.กฤษณะ สุขประจบ	
14. ด.ช.อภิชาติ สิงห์ทา	
15. ด.ช.ฐิติพงษ์ ลัดดี	
16. ด.ช.นิรันดร์ พริ้งดี	
17. ด.ญ.แสงทิพย์ สิงห์ทา	
18. ด.ช.วิชัยรัตน์ บุญยะ	
19. ด.ญ.กุลธิดา ราชจินดา	
20. ด.ญ.วชิราพร สง่าภัคดี	
21. ด.ญ.รัชนิกร สายคำ	
22. ด.ช.องอาจ ยิ่งทรัพย์	
23. ด.ญ.กัณภรณ์ ยิ่งทรัพย์	
24. ด.ญ.สุภรัตน์ ภัคดี	

รายงานการจัดเวทีประชุมกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา
แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว วันเสาร์ที่ 2 กรกฎาคม 2548 ครั้งที่ 1
ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การจัดเวทีครั้งนี้เพื่อตรวจสอบและยืนยันการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบสภาพ
ปัจจุบัน ปัญหาและแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาอุทยานมรดกแห่งชาติ
บ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

เวลา 16.00 น. เริ่มจากผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน จากผู้วิจัยเมื่อทุกคนเข้าใจตรงกันแล้วจึงได้เริ่มการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
โดยมี ประเด็นการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นอุทยานมรดกแห่งชาติบ้านโป่งมะนาว
2. เจตคติต่อการเป็นอุทยานมรดกแห่งชาติบ้านโป่งมะนาว
3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ผลการจัดเวทีกลุ่มได้รับทราบ ยืนยันและปรับแก้ข้อมูลการศึกษาสภาพการพัฒนา
อุทยานมรดกแห่งชาติบ้านโป่งมะนาวในปัจจุบัน จนสามารถสรุปสภาพปัญหา
ในการดำเนินงานการพัฒนาอุทยานมรดกแห่งชาติบ้านโป่งมะนาวได้อย่าง
ถูกต้องแม่นยำตรงมากที่สุด นอกจากนี้ผู้ร่วมประชุมยังได้สะท้อนความต้องการแนวทางการ
พัฒนาอุทยานมรดกแห่งชาติบ้านโป่งมะนาว อีกด้วย

ปิดการสัมภาษณ์กลุ่ม เวลา 18.30 น.

นายภานุมาศ พิมพิขาล ผู้จัดรายงาน
นายทองดี ภัคดี ผู้ตรวจรายงาน

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ร่วมเวทีประชุมกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนา
ยุวมัคคุเทศก์เพื่อกำหนดกิจกรรมการพัฒนา ตัวชี้วัดและเป้าหมายการพัฒนา
ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม
อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การจัดเวทีประชุมกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเพื่อกำหนดกิจกรรมการพัฒนา ตัวชี้วัดและเป้าหมาย
การพัฒนาอุ้มคฤเทศก์ ครั้งที่ 2 วันเสาร์ที่ 16 กรกฎาคม 2548
ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีการประชุม

1. นายทองดี ภัคดี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม
2. รศ.สุรพล นาถะพินธุ	คณะบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. นายสายบัว โมรา	กำนันตำบลห้วยขุนราม
4. นางหทัยภัทร บุรณพงษ์	กรรมการชมรมอนุรักษ์ฯ
5. นายอัครวิจน์ ทรัพย์เจริญ	เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม
6. นางสาวรุ่ง โมรา	ประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลห้วยขุนราม
7. นางสาววาลย์ โสภกา	ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล ห้วยขุนราม
8. นายบุญส่ง สุขมาก	ครูในท้องถิ่นในพื้นที่บ้านโป่งมะนาว
9. นายภาณุมาศ พิมพ์خال	เลขานุการชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและ ทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม
10. นายคณาวุฒิ คำพุก	
11. ด.ช.ธนารัตน์ อินทรีย์	
12. ด.ช.บุญมา สิงห์ทา	
13. ด.ช.กฤษณะ สุขประจบ	
14. ด.ช.อภิชาติ สิงห์ทา	
15. ด.ช.จิตติพงษ์ ลัดดี	
16. ด.ช.นิรันดร์ พริงดี	
17. ด.ญ.แสงทิพย์ สิงห์ทา	
18. ด.ช.วิชัยรัตน์ บุญยะ	
19. ด.ญ.กุลธิดา ราชจินดา	
20. ด.ญ.วชิราพร สง่าภักดี	
21. ด.ญ.รัชนิกร สายคำ	
22. ด.ช.องอาจ ยิ่งทรัพย์	
23. ด.ญ.กัณภรณ์ ยิ่งทรัพย์	
24. ด.ญ.สุภรัตน์ ภัคดี	

รายงานการจัดเวทีประชุมกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา
แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว วันเสาร์ที่ 16 กรกฎาคม 2548 ครั้งที่ 2
ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การจัดเวทีครั้งนี้เพื่อการจัดเวทีชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้าน
โป่งมะนาวเพื่อกำหนดกิจกรรมการพัฒนา ตัวชี้วัดและเป้าหมายการพัฒนาชุมชน
ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

เวลา 16.00 น. เริ่มจากผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน จากผู้วิจัยเมื่อทุกคนเข้าใจตรงกันแล้วจึงได้เริ่ม “กระบวนการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้” โดยมี ประเด็นการเรียนรู้การกำหนดกิจกรรมการพัฒนา ตัวชี้วัดและเป้าหมายในการ
พัฒนาชุมชน ประกอบด้วย

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นชุมชนพัฒนาประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. เจตคติต่อการเป็นชุมชนพัฒนาประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ผลการจัดประชุมกลุ่ม และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนและผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนพัฒนาประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว นำไปสู่การ
แสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาชุมชนพัฒนาประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบล
ห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้มีการกำหนดกิจกรรมตามแนวทางการ
พัฒนาและดัชนีชี้วัดความสำเร็จในแต่ละกิจกรรม ครบทั้ง 3 ประเด็น

ปิดเวที เวลา 18.30 น.

นายภานุมาศ พิมพิชาน ผู้จัดรายงาน
นายทองดี ภัคดี ผู้ตรวจรายงาน

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้ร่วมเวทีประชุมกลุ่มเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุ้มคู้เทศก์
เพื่อกำหนดกิจกรรมร่วมกันเพื่อจัดทำแผนการฝึกอบรม
และรายชื่อผู้เข้ารับการอบรมเป็นอุ้มคู้เทศก์
การพัฒนาอุ้มคู้เทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การจัดเวทีประชุมกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเพื่อกิจกรรมร่วมกันจัดทำแผนการฝึกอบรม
การพัฒนาอายุมัลลเทศก์ วันเสาร์ที่ 23 กรกฎาคม 2548
ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีการประชุม

1. นายทองดี ภักดี	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม
2. รศ.สุรพล นาถะพินธุ	คณะบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. นายสายบัว โมรา	กำนันตำบลห้วยขุนราม
4. นางหทัยภัทร บุรณพงษ์	กรรมการชมรมอนุรักษ์ฯ
5. นายอัครวิจน์ ทรัพย์เจริญ	เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม
6. นางสาวรุ่ง โมรา	ประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลห้วยขุนราม
7. นางสาววาลย์ โสภา	ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำตำบล ห้วยขุนราม
8. นายบุญส่ง สุขมาก	ครูในท้องถิ่นในพื้นที่บ้านโป่งมะนาว
9. นายภาณุมาศ พิมพ์ชาล	เลขานุการชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและ ทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม

รายงานการจัดเวทีประชุมกลุ่มผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา
แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว วันเสาร์ที่ 23 กรกฎาคม 2548
ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

การจัดเวทีครั้งนี้เพื่อการจัดเวทีชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีบ้าน
โป่งมะนาวเพื่อกำหนดกิจกรรมการจัดทำแผนการฝึกอบรม การพัฒนาয়วมัคคุเทศก์
ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

เวลา 16.00 น. เริ่มจากผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันจัดทำแผนการ
ฝึกอบรม นำผลการวิจัยในระยะที่ 2 มาเป็นประเด็นในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม ของการ
จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน จากผู้วิจัยเมื่อทุกคนเข้าใจตรงกันแล้วจึงได้เริ่ม
"กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้" โดยมี ประเด็นการเรียนรู้ที่กำหนดกิจกรรมจัดทำแผนการ
ฝึกอบรม ในการพัฒนาয়วมัคคุเทศก์ ประกอบประเด็นด้วย

1. ความรู้เกี่ยวกับการเป็นয়วมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. เจตคติต่อการเป็นয়วมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. การนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

ผลการจัดประชุมกลุ่ม และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของয়วมัคคุเทศก์และผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาয়วมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว นำไปสู่การ
จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาয়วมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้าน
โป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้มีการกำหนดกิจกรรมตาม
แนวทางการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมแต่ละกิจกรรม ครบทั้ง 3 ประเด็น

ปิดเวที เวลา 18.30 น.

นายภาณุมาศ พิมพิขาล ผู้จัดรายงาน

นายทองดี ภัคดี ผู้ตรวจรายงาน

รายชื่อเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมเป็นยุวมัคคุเทศก์

ระหว่างวันที่ 19 - 21 สิงหาคม 2548

ณ ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรมเป็นยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1. นายคณาวุฒิ คำพุก
2. ด.ช.ชนารัตน์ อินทรีย์
3. ด.ช.บุญมา สิงห์ทา
4. ด.ช.กฤษณะ สุขประจบ
5. ด.ช.อภิชาติ สิงห์ทา
6. ด.ช.ฐิติพงษ์ ลัดดี
7. ด.ช.นิรันต์ พริงดี
8. ด.ญ.แสงทิพย์ สิงห์ทา
9. ด.ช.วิชัยรัตน์ บุญยะ
10. ด.ญ.กุลธิดา ราชจินดา
11. ด.ญ.วชิราพร สง่าภักดี
12. ด.ญ.รัชนิกร สายคำ
13. ด.ช.องอาจ ยิ่งทรัพย์
14. ด.ญ.กัณภิรมย์ ยิ่งทรัพย์
15. ด.ญ.สุภรัตน์ ภักดี

ภาคผนวก ง

แนวคิดหลักของการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษา
ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว และโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ
เยาวชนมัธยมศึกษาประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

แนวคิดหลักของหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี มีดังต่อไปนี้

แนวคิดของหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์

อบรมยุวมัคคุเทศก์ให้มีความรู้ เจตคติที่ดีต่อความสำคัญและคุณค่าของ มัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีซึ่งเป็นมรดกทางโบราณคดีที่สำคัญ

ได้มัคคุเทศก์ที่มีความสามารถพร้อมปฏิบัติงานนำชมแหล่งโบราณคดีและเป็น ตัวอย่างกับประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดจิตสำนึก ตระหนักและมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา มรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติทางโบราณคดีในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

ความคาดหวังของหลักสูตรการอบรมยุวมัคคุเทศก์

ยุวชน/เยาวชนในท้องถิ่น

เป็นอาสาสมัครท้องถิ่นในการนำชมดูแล มรดกทางโบราณคดี

1. มีความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์และแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. มีทักษะในการนำชมแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาว
4. เป็นตัวอย่างของชุมชนท้องถิ่นในการ ดูแลมรดกทางโบราณคดีของท้องถิ่น

ประชาชนในท้องถิ่น
ผู้นำชุมชน / ท้องถิ่น

1. มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดูแล มรดกทางโบราณคดีของท้องถิ่น
2. ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ในการดูแลรักษามรดกทางโบราณคดี ของท้องถิ่น

เป้าหมายของการอบรมยุวมัคคุเทศก์

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเป็นยุวมัคคุเทศก์ นำชมและดูแลรักษามรดกศิลปวัฒนธรรมทางโบราณคดีของท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรการอบรมยุวมัคคุเทศก์

วัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร

เพื่ออบรมยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีที่สามารถนำชมและดูแลรักษามรดกทางโบราณคดีของท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์เฉพาะหลักสูตร

1. เพื่อให้ยุวมัคคุเทศก์มีความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. เพื่อให้ยุวมัคคุเทศก์เจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. เพื่อให้ยุวมัคคุเทศก์มีทักษะในการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
4. เพื่อให้เป็นตัวอย่างของชุมชนท้องถิ่นในการดูแลมรดกทางโบราณคดีของท้องถิ่น

ผู้เข้ารับการอบรมยุวมัคคุเทศก์

ได้แก่ ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จำนวน 15 คน

คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมยุวมัคคุเทศก์

1. เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี จะได้รับพิจารณาก่อน ถ้าไม่พอจึงจะพิจารณาผู้มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่และนอกเขตติดต่อตำบลห้วยขุนรามลำดับถัดไป
2. เป็นผู้อยู่ระหว่างการศึกษาดังแต่ระดับประถมศึกษาและสามารถอ่านออกภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้
3. อายุไม่ต่ำกว่า 9 ปี
4. เป็นผู้ที่มีความสมัครใจและต้องการจะทำหน้าที่นำชมและดูแลรักษามรดกทางโบราณคดีและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน

เนื้อหาหลักสูตรการอบรมยุวมัคคุเทศก์

1. ภาควิชาความรู้ ประกอบด้วย

1.1 ความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์

- 1) คุณค่าและความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์
- 2) การเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี
 - บุคลิกภาพของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี
 - มนุษยสัมพันธ์

- จิตวิทยาในการบริการนำชม
- จรรยาบรรณของยุวมัคคุเทศก์

1.2 ความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

- 1) คุณค่าและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
- 2) การดำเนินงานของแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
- 3) การอนุรักษ์และการดูแลแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
- 4) กฎหมายและระเบียบที่ควรทราบ

2. ภาคการสร้างอุดมการณ์การเป็นยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ดี

3. ภาคการฝึกปฏิบัติการ

ฝึกปฏิบัติการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

วิธีการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์

1. ใช้กระบวนการกลุ่ม (group process)
2. ใช้วิธีการบรรยาย (lecture)
3. ใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม (participatory approach)
4. ใช้การศึกษาดูงาน (field trip)
5. ใช้การระดมสมอง (brainstorming)
6. ใช้การฝึกปฏิบัติการ (workshop)

สื่อ / อุปกรณ์ : การฝึกอบรม

อุปกรณ์ / สื่อ ที่ใช้ในการฝึกอบรม ประกอบด้วย

1. เครื่องฉาย Projector พร้อม Computer
2. กระดานดำ หรือไวท์บอร์ดพร้อมปากกา
3. กระดาษ Flip Chart
4. เกมส์
5. กระดาษ A4

การวัดและประเมินผลการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์

1. ประเมินพฤติกรรม ความสนใจ การเข้าร่วมการอบรม
2. ประเมินความคิดเห็นเจตคติ
3. ประเมินผลงาน
4. มีเวลาเข้ารับการอบรมครบตามกำหนดของหลักสูตร

คำชี้แจง

1. ตารางการอบรมอาจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม โดยในแต่ละรายการอาจปรับเปลี่ยนสลับช่วงเวลา ทั้งนี้ควรพิจารณาถึงความสำคัญและความต่อเนื่องของเนื้อหาสำหรับรายการสร้างอุดมการณ์จิตสำนึกในการทำงานควรจัดเป็นกิจกรรมสำคัญสอดแทรกไว้ตลอดการอบรม
2. รายละเอียดเกี่ยวกับวิทยากร การดำเนินการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม
 - 2.1 พิธีเปิดการอบรม ทำพิธีเปิดการอบรม ณ แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
 - 2.2 การกล่าวต้อนรับ ควรเป็นผู้นำท้องถิ่น
 - 2.3 ความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางโบราณคดี วิทยากรควรเป็นเข้าใจในโครงการ / ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
 - 2.4 ความสำคัญและคุณค่าของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทางโบราณคดีวิทยากร อาจารย์หรือนักศึกษา จากคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
 - 2.5 แหล่งโบราณคดีในท้องถิ่นโดยเฉพาะเรื่องแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว วิทยากรควรเป็นวิทยากรอาจารย์จากคณะโบราณคดีหรือปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น ที่มีความรู้ ความรู้ความเข้าใจแหล่งโบราณคดีในท้องถิ่น
 - 2.6 วิธีการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดี วิทยากรอาจารย์จากคณะโบราณคดีหรือนักศึกษา นอกจากนี้ควรจัดแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรม เป็นกลุ่มย่อย และมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดี เป็นวิทยากรประจำกลุ่มบรรยายและสาธิตวิธีการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวอย่างถูกวิธี
 - 2.7 มนุษย์สัมพันธ์และจิตวิทยาในการบริการนำชมแหล่งโบราณคดี ควรเป็นวิทยากร ควรผู้เข้าใจในโครงการ หรือเจ้าหน้าที่จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 - 2.8 จรรยาบรรณของเจ้าบ้านและยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวที่ดี ควรเป็นวิทยากรควรผู้เข้าใจในโครงการหรือเจ้าหน้าที่จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 - 2.9 บทบาทหน้าที่ของยุวมัคคุเทศก์ และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกศิลปวัฒนธรรมทางโบราณคดี วิทยากรควรผู้เข้าใจในโครงการ ผู้รู้เกี่ยวกับมรดกศิลปวัฒนธรรม วิทยากรอาจารย์จากคณะโบราณคดี หรือจากสำนักงานกรมศิลปากร
 - 2.10 กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุที่ ควรผู้ วิทยากรควรเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร ที่มีความรู้เรื่องกฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยตรง
 - 2.11 การจัดทำแผนการปฏิบัติงานของยุวมัคคุเทศก์ ควรเป็นวิทยากรควรผู้เข้าใจในโครงการ

2.12 การสร้างอุดมการณ์และจิตสำนึกในการทำงานยุวมัคคุเทศก์วิทยากร ควรเป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบและมีประสบการณ์การทำงานในลักษณะมวลชนจัดกิจกรรม กลุ่มสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดเจตคติที่ดีมีจิตสำนึกในการทำงานอาสาสมัคร

โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการอบรมยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

1. ชื่อโครงการ : การอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนายุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวในการนำชมและดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

2.1 ชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม

2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม

3. หลักการและเหตุผล

จากการศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหาและความต้องการการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี โดยใช้การสัมภาษณ์ และการสังเกต พบว่ามีปัญหาและความต้องการการพัฒนา ยุวมัคคุเทศก์ใหม่ให้มีความสามารถในการนำชมและสามารถดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นมา

4. วัตถุประสงค์ทั่วไปของการอบรม

เพื่ออบรมยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีที่สามารถนำชมและดูแลรักษามรดกทางโบราณคดีของท้องถิ่นได้

วัตถุประสงค์เฉพาะหลักสูตร

1. เพื่อให้ยุวมัคคุเทศก์มีความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. เพื่อให้ยุวมัคคุเทศก์เจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. เพื่อให้ยุวมัคคุเทศก์มีทักษะในการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
4. เพื่อให้เป็นตัวอย่างของชุมชนท้องถิ่นในการดูแลมรดกทางโบราณคดีของท้องถิ่น
5. กลุ่มเป้าหมาย

ยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว จำนวน 15 คน (รายชื่อผู้เข้ารับการอบรมในภาคผนวก ก)

6. ระยะเวลา

วันที่ 19 - 21 สิงหาคม พ.ศ. 2548 เป็นระยะเวลา 3 วัน

7. สถานที่

ศาลาวัดบ้านโป่งมะนาว ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

8. วิธีดำเนินการ

8.1 สร้างหลักสูตรการฝึกอบรมและประชุมผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาเพื่อวางแผนดำเนินการฝึกอบรม

8.2 เสนอโครงการขออนุมัติจัดดำเนินการฝึกอบรม

8.3 จัดเตรียมการในการฝึกอบรม ติดต่อวิทยากร สถานที่ เตรียมเอกสารและอุปกรณ์ต่าง ๆ

9. ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ใช้กระบวนการกลุ่ม (group process)
2. ใช้วิธีการบรรยาย (lecture)
3. ใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม (participatory approach)
4. ใช้การศึกษาดูงาน (field trip)
5. ใช้การระดมสมอง (brainstorming)
6. ใช้การฝึกปฏิบัติการ (workshop)

10. การประเมินผล

10.1 ประเมินพฤติกรรม ความสนใจ การเข้าร่วมการอบรม การศึกษาดูงาน

10.2 ประเมินความคิดเห็นเจตคติ

10.3 ประเมินผลงาน

10.4 มีเวลาเข้ารับการอบรมครบตามกำหนดของหลักสูตร

11. งบประมาณ

จากการมอบบริจาคจากผู้นำชุมชนตำบลห้วยขุนราม 4,500 บาท

1) ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่มสำหรับผู้เข้ารับการอบรม

(จำนวน 12 คน × 50 บาท × 3 วัน) เป็นเงิน 1,800 บาท

2) ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่มสำหรับวิทยากรและคณะผู้จัด

(จำนวน 6 คน × 50 บาท × 3 วัน) เป็นเงิน 900 บาท

3) ค่าวัสดุ สถานที่ และพาหนะ 1,800 บาท

12. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ยุวมัคคุเทศก์มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
2. ยุวมัคคุเทศก์มีเจตคติที่ดีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์และแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
3. ยุวมัคคุเทศก์มีทักษะในการนำชมแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
4. แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็นตัวอย่างของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ดูแลมรดกทางโบราณคดีของท้องถิ่น

แบบประเมินผลวิทยากร โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
โดย ชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม
ระหว่างวันที่.....

หัวข้อการบรรยาย :

วิทยากร :

วัน / เดือน / ปี เวลา :

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อการบรรยาย

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ท่านมีพื้นความรู้เดิมเกี่ยวกับหัวข้อการบรรยายมากน้อยเพียงใด					
2.ท่านได้รับความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระของการบรรยายเพียงใด					
3.เนื้อหาสาระในหัวข้อการบรรยายมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์มากน้อยเพียงใด					
4.ท่านคาดว่าจะนำความรู้ที่ได้จากการบรรยายไปใช้ประโยชน์ได้มากน้อยเพียงใด					
5.ระยะเวลาที่จัดไว้สำหรับการบรรยายมีความเหมาะสมเพียงใด					

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.การเข้าบรรยายตรงเวลา					
2.การเตรียมความพร้อมในการบรรยาย					
3.ความรู้รอบรู้ในเนื้อหาวิชา					

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร (ต่อ)

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.การรักษาเวลาในการบรรยาย					
5.การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมซักถาม					
6.ความสามารถในการตอบคำถาม					
7.เอกสารประกอบการบรรยายช่วยส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหา					
8.สื่อ / อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการบรรยายช่วยส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหา					
9.ความสามารถในการจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหา					
10.ความสามารถเน้นส่วนสาระสำคัญในเนื้อหาการบรรยาย					
11.ความสามารถในการบรรยายเนื้อหาให้น่าสนใจ					
12.ความสามารถในการบรรยายให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างชัดเจน					

ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

แบบประเมินผลโครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว
ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
โดย ชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีและทรัพยากรธรรมชาติตำบลห้วยขุนราม
ระหว่างวันที่.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- เพศ () ชาย () หญิง
- อายุปี
- วัตถุประสงค์ในการเข้ารับอบรม (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
() นำความรู้ไปเสริมการศึกษา () เพื่อเตรียมตัวเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
() หาคำรู้เพิ่มเติม () อื่นๆ.....
- ท่านได้ทราบข่าวโครงการอบรมฯ จากสื่อประเภทใด
() จดหมายแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ () รายวิทยุคลื่น.....
() ป้ายประชาสัมพันธ์ () แผ่นพับ/ใบปลิว
() การชักชวนจากคนรู้จัก () อื่น.....

ตอนที่ 2 ความรู้ เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปาน กลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อย ที่สุด
1.ยุวมัคคุเทศก์เป็นตัวแทนชุมชนในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่มาเที่ยวชม					
2.ยุวมัคคุเทศก์ทำให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่มาเที่ยวชมเข้าใจถึงเรื่องแหล่งโบราณคดี ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีความเป็นอยู่ของบ้านโป่งมะนาว					
3.ยุวมัคคุเทศก์เป็นผู้นำเที่ยว และอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว					

ตอนที่ 2 ความรู้ เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว (ต่อ)

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มาก ที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปาน กลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อย ที่สุด
4.ยุวมัคคุเทศก์เป็นใครก็ได้ ที่ทำหน้าที่ นำเที่ยวชมและอำนวยความสะดวก ให้กับนักท่องเที่ยว					
5.ยุวมัคคุเทศก์ ควรมีมารยาทและการ วางตัวที่ดี เพื่อทำชื่อเสียงให้กับแหล่ง โบราณคดีบ้านโป่งมะนาว					

ตอนที่ 3 ความรู้ เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มาก ที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปาน กลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อย ที่สุด
1.แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็น แหล่งโบราณคดีในยุคสมัยประวัติศาสตร์ ตอนต้นของประเทศไทย					
2.แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็น ทั้งชุมชนและเขตสุสาน					
3.ยุคสมัยแรกของแหล่งโบราณคดีบ้าน โป่งมะนาวมีอายุเก่าแก่ราว 3,000ปี มาแล้ว					
4.ยุคสมัยสุดท้ายของแหล่งโบราณคดี บ้านโป่งมะนาวมีช่วงสิ้นสุดลงระหว่าง 2,800-2,500ปี มาแล้ว					
5.จากหลักฐานทางโบราณคดีทั้งหมด พบว่าแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว ได้พัฒนาชุมชนขนาดใหญ่มากและมีการ จัดพื้นที่บางส่วนไว้เป็นเขตสุสาน					

ตอนที่ 4 เจตคติต่อยุวมัคคุเทศก์ประจำแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปาน กลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อย ที่สุด
1.การเป็นยุวมัคคุเทศก์จะช่วยให้ผู้ชม มีความรู้เรื่องแหล่งโบราณคดีบ้าน โป่งมะนาวมากขึ้น					
2.การเป็นยุวมัคคุเทศก์ทำให้ได้พบประ ผู้คนมากขึ้น					
3.การเป็นยุวมัคคุเทศก์เป็นการใช้เวลา ว่างให้เกิดประโยชน์					
4.การเป็นยุวมัคคุเทศก์อาจนำไปประกอบ อาชีพได้					
5.การเป็นยุวมัคคุเทศก์เป็นการพัฒนา ตนเอง					

ตอนที่ 5 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปาน กลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อย ที่สุด
1.แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็น หลักฐานสำคัญของความเป็นชาติไทย					
2.แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวเป็น เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ					
3.แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวมี คุณค่าสมควรรักษาไว้					
4.โครงการขุดและของเก่าที่ค้นพบที่ แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว สมควร นำไปขายเพื่อนำเงินมาสร้างถนน					

ตอนที่ 5 เจตคติต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว (ต่อ)

หัวข้อ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปาน กลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อย ที่สุด
5.แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาวทำให้ คนรู้จักตำบลห้วยขุนรามมากขึ้น					

โปรดระบุหัวข้อที่ท่านสนใจให้จัดอบรมในครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดโครงการอบรมฯ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

ตารางการอบรมยุวมัคคุเทศก์ในการนำชมและดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว (3 วัน)

เวลา	8.00-8.30น.	9.30-10.45น.	10.45-12.00น.	12.00-13.00น.	13.00-15.00น.	15.00-16.30น.
วคป.						
วันที่ 1	ลงทะเบียน	กล่าวต้อนรับ พิธีเปิด บรรยายความ สำคัญของยุวมัคคุเทศก์	ความสำคัญและ คุณค่าของมรดก ทางศิลปวัฒนธรรม ทางโบราณคดี	หยุดเรียน		
วันที่ 2	วิธีการดูแลรักษาแหล่งโบราณคดี บรรยายพร้อมสาธิต		แบ่งกลุ่มย่อย ทดลอง ปฏิบัติงานจริง			
วันที่ 3	บทบาทหน้าที่ ของยุวมัคคุเทศก์	กฎหมายและ ระเบียบที่ควรรู้	กิจกรรม 3. สร้างอุดมการณ์ จิตสำนึกในการ ทำงาน	ประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดทำแผนงานการปฏิบัติ งานโดยแบ่งกลุ่มย่อย	นำเสนอผล และวางแผน ปฏิบัติงาน	กิจกรรม 1. สร้าง อุดมการณ์/ จิตสำนึกใน การทำงาน จรรยาบรรณของเจ้าบ้านและ ยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยวที่ดี
						กิจกรรม 2. สร้าง อุดมการณ์/ จิตสำนึกใน การทำงาน มอบวุฒิบัตร พิธีปิด การอบรม

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ-สกุล	นายสมส่วน บุรณพงษ์
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2504
สถานที่ปฏิบัติงาน	สถานีอนามัยตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 18 หมู่ 4 ตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี 18220
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2522 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย พ.ศ.2524 ประกาศนียบัตรเจ้าพนักงานสาธารณสุข จากวิทยาลัยการสาธารณสุข จังหวัดลพบุรี พ.ศ.2530 สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2550 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี